

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİLİK DOYUMU: CİNSİYET ROLLERİ VE YARDIM ARAMA TUTUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Lütfiye ÇINAR

ANKARA-2008

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

EVLİLİK DOYUMU: CİNSİYET ROLLERİ VE YARDIM ARAMA TUTUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Lütfiye ÇINAR

Danışman
Doç. Dr. Galip YÜKSEL

ANKARA-2008

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Lütfiye ÇINAR'ın “Evlilik Doyumu: Cinsiyet Roller ve Yardım Arama Tutumu” başlıklı tezi 23.05.2008 tarihinde, jürimiz tarafından Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Galip YÜKSEL

.....

Üye : Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY

.....

Üye : Prof. Dr. Abide Güngör AY TAR

.....

ÖNSÖZ

Öncelikle çalışmamda eleştirileri ve önerileri ile büyük katkısı olan danışmanım Doç. Dr. Galip YÜKSEL’ e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. En umutsuz anlarımda bana verdiği destek ve moralle bugünlere gelmemi sağladı. Katkılarını ve yardımlarını asla unutmayacağım.

Değerli Hocam Prof. Dr. Yaşar ÖZBAY’ a geliştirdiği “Yardım Arama Tutum Ölçeğini” kullanmama izin verdiği ve değerli vaktini bana ayırıp çalışmamı desteklediği için şükranlarımı sunuyorum.

Tez jüri hocam Prof. Dr. Abide Güngör AYTAR’a tezimi daha da iyileştirmek için yaptığı öneri ve eleştirileri için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Araştırmamın bulgular kısmını değerlendirip önerilerini ve eleştirilerini benden esirgemeyen ODTÜ öğretim görevlisi kıymetli dostum Dr. Türker ÖZKAN’a sonsuz teşekkürler.

Çalışmama katılmayı kabul edip, böylece bilime desteklerini esirgemeyen tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Bu süreç içinde manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim tüm dostlarıma en içten saygılarımla teşekkür ediyorum.

Canım annem ve babam, bana kazandırdığınız insani değerler ve aydınlık yaşamınızla bana örnek olup bugünlere gelmemi sağladığınız için minnettarım, sizi çok seviyorum.

Ve hayatıma anlam katan, tezimin baş mimarları, birlikte geçirebileceğimiz tüm değerli zamanlarımı akademik kariyerim için çaldığım iki değerli insan; oğlum Ozan ÇINAR’a ve sevgili eşim, hayat arkadaşım, dostum Mustafa ÇINAR’a sonsuz teşekkürler...

Bu çalışmamı; ikinci annem, dostum, canım ablam Sebahat SALMAN’a ithaf ediyorum.

ÖZET

EVLİLİK DOYUMU: CİNSİYET ROLLERİ VE YARDIM ARAMA TUTUMU

Çınar, Lütfiye

Yüksek Lisans Tezi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı,

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Galip YÜKSEL

Mayıs – 2008

Bu araştırmada, bireylerin evlilik doyumları toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları ile bazı demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısı) açısından incelenmiştir.

Bu araştırmada var olan durumu betimlemek amacıyla tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma Ankara ilinde ikamet eden basit tesadüfî örneklem yöntemi ile seçilen 302 evli bireyle (144 kadın ve 158 erkek) ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların gönüllü katılımı ve en az ilkokul mezunu olmaları esas alınmıştır.

Bu araştırmada veri toplamak için, Özbay (1999) tarafından geliştirilen “Yardım Arama Tutum Ölçeği”, “Bem Cinsiyet Rollerı Envanteri Kısa Formu”, Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Çift Uyum Ölçeği” ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizinde t-testi, tek yönlü varyans analizi, Tukey ve Tamhane testleri, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.5 olarak kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda; bireylerin evlilik doyumları ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Evlilik doyumu ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık söz konusudur, cinsiyet rolü kadınsı ve androjen bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi bireylere oranla daha yüksektir. Kadınların evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Cinsiyet rolü “androjen” olan

kadınların evlilik doyumları cinsiyet rolü “erkeksi” olan kadınların evlilik doyumlarından yüksek bulunmuştur. Ayrıca cinsiyet rolü “kadınsı” ve “erkeksi” olan kadınların evlilik doyumları cinsiyet rolü “belirsiz” olan kadınlara oranla daha yüksek bulunmuştur. Araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlerin evlilik doyumunu yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi ile hesaplanmış, tüm değişkenler içinde cinsiyet ve cinsiyet rollerinin evlilik doyumunu yordadığı bulunmuştur.

Sonuçlar literatür ışığında tartışılmış ve sonuçlar doğrultusunda bir takım önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

MARITAL SATISFACTION: GENDER ROLES AND HELP-SEEKING ATTITUDES

Çınar, Lütfiye

M.S., Department of Consulting Psychology,

Supervisor: Doç. Dr. Galip YÜKSEL

May – 2008

In this study, marital satisfaction was investigated in terms of gender roles, help-seeking attitudes and some demographic variables (sex, age, level of education, marriage duration and number of children)

For this study, 302 (144 women, 158 men) married individuals, live in Ankara, were randomly selected.

The data were gathered by administrating Dyadic adjustment Scale (DAS), Bem Sex Role Inventory-Short Form, Help-Seeking Attitudes Scale (YATÖ) and Demographic Information Form to 302 married individuals. To test the hypotheses of the study t-tests, one-way analysis of variance, post-hoc tests (Tukey, Tamhane) Pearson Product-Moment Correlation Techniques and multiple regression analyses were conducted. In this study, 0.5 significant level was accepted.

Results revealed that there was no significant difference between marital satisfaction and sex, age, level of education, number of children and marriage duration of married individuals. It was also found that, there was a significant difference between gender roles and marital satisfaction, the marital satisfaction of individuals having androgenity and femininity gender role was higher than individuals having undifferentiated and masculinity gender role. Marital satisfaction of androgen women is higher than marital satisfaction of masculine women. In

addition to this that marital satisfaction of feminine and masculine women was higher than marital satisfaction of undifferentiated women. According to multiple regression analyses, sex and gender roles were significant predictors of marital satisfaction. Other independent variables (age, level of education, marriage duration, number of children) were not significant predictors of marital satisfaction.

The findings of the study were discussed in the light of relevant literature.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	x
BÖLÜM	
1. GİRİŞ	
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Varsayımları	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	10
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	
2.1. Evlilik Doyumu İle İlgili Kavramsal ve Kuramsal Açıklamalar, İlgili Araştırma ve Yayınlar	11
2.1.1. Sosyal Mübadele Kuramları	12
2.1.2. Öğrenme Kuramı	13
2.1.3. Sevginin Evrimi Kuramı	13
2.1.4. Bağlanma Kuramı	14
2.1.5. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı	14
2.1.6. Bağlamsal Model	14
2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle İlgili Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar, İlgili Araştırma ve Yayınlar	26
2.2.1. Biyolojik Kuramlar	28
2.2.2. Psikoanalitik Kuram	28
2.2.3. Sosyal Rol Kuramı	30

2.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı	31
2.2.5. Bilişsel Cinsiyet Gelişim Kuramı	32
2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı	33
2.3. Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumu İle İlgili Kavramsal Açıklamalar, İlgili Araştırma ve Yayınlar	40

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	54
3.2. Araştırma Grubu	54
3.3. Kullanılan Ölçme Araçları	56
3.3.1. Çift Uyum Ölçeği (Çuö)	56
3.3.2. Bem Cinsiyet Rol Envanteri-Kısa Formu (Bcre)	58
3.3.3. Yardım Arama Tutum Ölçeği (Yatö)	62
3.3.4. Kişisel Bilgi Formu	64
3.4. Verilerin Toplanması	64
3.5. Verilerin Analizi	65

4. BULGULAR

4.1. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	67
4.2. Bireylerin evlilik doyumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	67
4.3. Bireylerin evlilik doyumları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	69
4.4. Bireylerin evlilik doyumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	70
4.5. Bireylerin evlilik doyumları evlilik sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	71
4.6. Bireylerin evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?	72

4.7. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	73
4.8. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine ve toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?.....	75
4.9. Bireylerin cinsiyetleri, eğitim durumları, çocuk sayıları, yaşları, evlilik süreleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları evlilik doyumlarının bir yordayıcısı mıdır?.....	79
5. TARTIŞMA ve YORUM.....	83
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	
6.1. Sonuç	87
6.2. Öneriler	88
KAYNAKÇA	91
EKLER	105

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Araştırmaya Katılanlara İlişkin Bilgiler.....	55
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları Farkına Uygulanan (t) Testi Sonuçları.....	67
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaş Değişkenine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	68
Tablo 4: Yaş Değişkenine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 5: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	69
Tablo 6: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	70
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Bireylerin Çocuk Sayılarına Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	70
Tablo 8: Çocuk Sayısına Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Bireylerin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	72
Tablo 10: Evlilik Süresine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	72
Tablo 11: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	74
Tablo 12: Cinsiyet Rollerine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 13: Cinsiyet Rollerine Göre Varyansların Homojenliği Testi.....	75
Tablo 14: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Cinsiyet Rol Dağılımları.....	76

Tablo 15: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	77
Tablo 16: Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 17: Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Varyansların Homojenliği Testi..	78
Tablo 18: Regresyon Analizinde Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere İlişkin Bulgular.....	79
Tablo 19: Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları (İlişki Ölçüleri).....	81
Tablo 20: Regresyon Modeli Geçerliliğinin Testi.....	81
Tablo 21: Bağımsız Değişkenlerin Önemi ve Katsayılarına İlişkin Bulgular.....	82
Şekil 1: Bireylerin Evlilik Doyum Düzeyleri ile Yardım Arama Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	73

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya konu olan problem durumu açıklanmış, araştırmanın amacı, önemi, araştırmanın sınırlılıkları, varsayımları belirtilmiş ve araştırma ile ilgili temel kavramlar açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

İki farklı cinsten oluşan evlilik kurumu toplumun temel yapı taşlarından biridir. Toplum sürekliliğini çekirdek olan aile üzerinden devam ettirir. Kültürün ve toplumsal normların yeni nesillere aktarılması öncelikle ailede başlar. Bu nedenle evlilik kurumunun sağlam temeller üzerinde kurulması önemlidir. Literatür incelendiğinde evliliğin farklı şekillerde tanımlandığı görülür. Evlilik, geçmiş birikimleri, aileleri ve eğitim ve öğrenimleri birbirlerinden farklı olan iki kişinin hayatlarını birlikte geçirmeye karar vermesidir (Baltaş ve Baltaş, 1998, s.102). Özgüven (2001) evliliği, kurumsallaşmış bir yol, ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeğin “karı-koca” olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimi olduğunu ifade eder.

Günümüzde hükümetler de aile kurumunun önemini anlamışlar ve bu nedenle hükümet politikalarında, aileye daha geniş yer vermişlerdir. Türkiye’de 1989 yılında Aile Araştırma Kurumu’nun kurulması ve Birleşmiş Milletlerin 1994 yılını “Uluslararası Aile Yılı” ilan etmeleri bu konuya gerek ülkemizde gerek dünyada verilen önemi göstermektedir.

Tabii ki her ailenin kurulduktan sonra mutlu bir şekilde devam etmesi, o ailenin evlilik sorunlarını halledebilmelerine ve evlilikten sağladıkları doyum

düzeylerine bağlıdır. Sorunlarını halledebilen aileler yaşar, halledemeyenler ise sıkıntılar içinde hayatlarını sürdürür ya da evlilik kurumlarının sona ermesine neden olur.

20. yy'ın son yarımında evlilikleri sonlandıran nedenler arasında “boşanma” “ölüm”ün yerini almıştır. 20. yy'ın son çeyreğinde evliliklerin üçte biri 7. yıllarından, tüm evli çiftlerin neredeyse yarısı da 20. yıllarından önce boşanma ya da ayrılıkla sonlanmaktadır. Geri kalan %50 gelecek 40 ve 50'li yılların üzerinde ölümle sonlanmaktadır (Pinsof, 2002).

Devlet İstatistik Enstitüsü 1990–2006 yılları arası boşanma oranları incelendiğinde boşanma sayısının yıllara göre arttığı gözlemlenmektedir. 1990 yılında 25 712 olan boşanma sayısı 2004 yılında 91 022, 2006 yılında 93 489 olarak tespit edilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=519>).

Evliliklerini devam ettiremeyeceklerine inanan çiftlerin boşanmaları elbette en doğru yoldur. Fakat boşanma sonrası, hem çiftler hem de çocuklar açısından yeni problemlerin olduğu bir dönemdir. Bu nedenle çiftlerin sorunlarını boşanma devresine gelmeden önce halledebilmeleri ve aile kurumunun sağlıklı olarak devam etmesi daha önceliklidir.

Çok hızlı bir şekilde sosyal, ekonomik, kültürel değişmelerin meydana geldiği Türk toplumunda, evlilik ilişkileri de değişmekte, evlilikle ilgili sorunlar çeşitlenmekte ve fazlaşmaktadır. Bu nedenle son yıllarda evlilik ve evlilikte doyum konusu araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir, çünkü evlilikte doyum evliliğin devamını sağlarken, tam tersi olan evlilikte doyumsuzluk veya evlilikte çatışma eşlerin psikolojik olarak kendilerini ve birbirlerini yıpratmalarına ve fiziksel sorunlara neden olabilmektedir.

Evlilikte yaşanan çatışma sırasında gösterilen saldırgan davranışlar vücudun fonksiyonlarını olumsuz bir şekilde etkilemekte ve evlilikte yaşanan stres nedeniyle kanser, kalp hastalıkları ve kronik ağrılar gibi rahatsızlıklar ortaya çıkabilmektedir; özellikle evlilik içi çatışma, kadın sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Gottman

ve Levenson, 1992). Fincham ve Beach'a (1999) göre evlilik doyumu psikolojik olarak sağlıklı olmanın yollarından biridir. Evlilik sıkıntıları bir dizi psikolojik zorluklarla eşlik eder. Ruh sağlığı danışmanlarına yardım arama için gelenlerin çoğunlukla ortak şikâyeti depresyon ve evlilik problemleridir. Gove, Style ve Hughes (1990) araştırmalarında evli bireylerin evli olmayanlara oranla akıl sağlıklarının daha iyi olduğunu bulmuşlardır. Evlilik ilişkisinin bireyin iyilik hali üzerindeki olumlu etkileri ilişki doyumlu olduğu müddetçe devam eder. Yani, eğer ilişki doyumsuz ya da çiftlerde olumsuz duygular uyandırıyorsa evliliğin etkisi birey üzerinde olumsuzlaşır ve gerçekte iyilik halini bozabilir.

Evlilik doyumu hakkındaki bilgilerden, doyumsuzluğun boşanmanın habercisi olması evlilik ve aile danışmanları için önemli bir fayda sağlayacaktır. Evlilik doyumu hakkındaki daha çok bilgi çiftlerin sıkıntılarını hafifleteceği gibi çocuklarına da evlilik birliğinin gereksizce sonlanmasını önleme yolu ile fayda sağlayacaktır.

Son yıllarda toplumdaki değişimler doğal olarak aile yapısında da değişmelere neden olmuştur. Birey hakları ve özgürlük kavramlarının gelişmesi, aile içindeki rol ve ilişkilerin yeniden belirlenmesine yol açmaktadır. Türk toplumunda diğer toplumlarda olduğu gibi hızlı değişme süreci içinde değişen aile yapısı, okuma yazma oranının artışı, eğitimde cinsiyet eşitliği ve kadının işgücüne katılımı gibi nedenlerle kadın ve erkeğe özgü cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılar ve her iki cinsten beklenen tutum ve davranışlarda da değişimler olmuştur (Baykal, 1988, s.3). Sosyo-ekonomik değişimin hızla gerçekleşmesine karşın, her yerde olduğu gibi, töreler zamanın sosyo-ekonomik gerçeklerinin gerisinde kalmış, çatışmaya açık uyumsuz bir durum yaratmıştır. Türk toplumu hala ataerkil ve ailesel değerlere önem veren bir toplum olarak tanımlanabilir. Hiyerarşik olarak yapılanmış akrabalık birimlerinin sosyal ilişkileri, karşılıklı destek ve sadakat üzerinde kurulmakta, bunlar da kişisel davranış ve deneyimleri belirlemede önemli rol oynamaktadır (Fişek ve Scherler, 1996).

Hızlı sosyal değişme, kentleşme, kentsel kurumların artması ve kadının çalışma yaşamına daha fazla katılması, bu rollerin sorgulanmasına olanak tanımaktadır. Evlilikler daha fazla sevgiye ve iletişime dayalı hale gelirken evlilikten beklentiler de yükselmektedir. Erkekler aynı koşullarda çalışma yaşamına katılan kadın geleneksel değer ve normlar ile aktarılan rolleri daha fazla sorgulamakta ve daha eşitlikçi bir aile yapısını talep etmektedir. Erkeğin aile içinde geleneksel değer ve normlarla beklentilerini sürdürerek, aile içindeki otoritesini korumaya yönelmesi, ilişkinin bozulmasına yol açmaktadır. Böylece hem kadın hem de erkek açısından evlilik doyumu azalmakta ve karşılıklı sıkıntılar ve problemler yaşamaktadırlar (Demircioğlu, 2000, s.3).

Araştırmada kullanılacak cinsiyet rolleri terimi, cinsiyete özgü psikolojik özellikler ile eş anlamlıdır. Kadın ve erkek açısından belirgin şekilde farklılaşan cinsiyet rolleri, cinslerin biyolojik özelliklerinin bir sonucu olarak değil, sosyal yapı tarafından belirlenmektedir. Cinsiyete dayalı rol farklılaşmasının aile içi ilişkilerde etkileşimde başat rol oynadığı ve bu farklılaşmanın, evlilik içinde eşitlikçi bir aile yapısının kurulmamasına neden olduğu ileri sürülebilir. Evlilik içindeki sorunlar karşısındaki tutumlar da aynı farklılaşmanın bir uzantısı olarak ortaya çıkmaktadır. Sorunlar karşısında evi terk etme, anne-babaya aktarma, sessiz kalma, daha çok kadınların bir özelliği olurken, erkeklerin, sorunlar karşısında sert tartışmalara, fiziksel ve psikolojik şiddete yöneldikleri belirlenmektedir. Buna karşılık, eğitim düzeyi ve mesleki statünün yükselmesi ile sorunlar karşısında daha tutarlı olma ve çözüm aramaya yönelik eğilimlerin arttığı görülmektedir (Demircioğlu, 2000).

Evlilik doyumu düşük, aile içi iletişimlerde sıkıntı yaşayan, çeşitli problemlerle yüz yüze kalan evli çiftlerin bu sıkıntı ve problemler nedeni ile yardım arama davranışı gösterip göstermediği bu araştırmada ele alınan başka bir durumdur. Türk toplumunda evli çiftlerin arasındaki ilişkinin gizli olması gerektiği inancı yaygındır. Karı-koca arasında yaşanan hiç bir şeye ne bir başkasının karışması ne de yaşananların bir başkasına anlatılması normal olarak karşılanmaz. Karı ile kocanın arasına girilmeyeceği toplumsal olarak kabul gören bir durumdur. Aile toplumun temel varlığı olduğuna göre aile içinde özellikle eşler arasında yaşanan problemlerde

eşlerin bu problemlerini çözmek için psikolojik yardım arama davranışı göstermeleri beklenen bir durumdur. Türk toplumunda eşlerin yaşadıkları sorunlar karşısında bunlarla başa çıkma konusunda profesyonel anlamda fazla bir şeyler yapıldığını söylemek güçtür. Psikolojik yardım aramanın eşler arasında çok yaygın olmadığı görülmektedir.

Kültür, davranış ve tutumlar için rehber olarak görev yapar. Kültür insanların nasıl davranacaklarını, problemlerini nasıl çözeceklerini, nasıl iletişim kuracaklarını, stresle nasıl başa çıkacaklarını ve ruh sağlığı problemleri ile nasıl baş edeceklerini belirler. Toplumsal cinsiyet rolü kültürün bir sonucudur. Bundan dolayı, cinsiyete bağlı farklılıkların toplumsal cinsiyete göre değişip değişmediği bu araştırmanın asıl amaçlarından biridir.

Sonuç olarak, literatür incelendiğinde bireylerin evlilik doyumları toplumsal cinsiyet rolleri ile psikolojik yardım arama tutumlarının birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamış ve bu araştırmanın literatüre, özellikle evlilik danışmanlığı alanına önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın ikincil amacı, katılımcıların evlilik doyumlarının demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, evlilik süresi, eğitim durumu, çocuk sayısı) göre farklılık gösterip göstermediğidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı bireylerin evlilik doyumlarını toplumsal cinsiyet rollerine ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarına göre incelemektir. İkincil amaç olarak evlilik doyumunun demografik değişkenlerden cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi ve çocuk sayısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

Bu ilişkiyi belirlemek için aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Bireylerin evlilik doyumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Bireylerin evlilik doyumları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Bireylerin evlilik doyumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Bireylerin evlilik doyumları evlilik sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Evli bireylerin evlilik doyumları ile profesyonel psikolojik yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Bireylerin evlilik doyumları toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine ve toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
9. Bireylerin cinsiyetleri, eğitim durumları, çocuk sayıları, yaşları, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları evlilik doyumlarının bir yordayıcısı mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Aile toplumun temel yapı taşlarından biridir. Temel yapı taşlarında oluşan bir aksaklık tüm yapıyı etkileyeceğinden, öncelikle aile kurumunun sağlıklı olarak devamını sağlamak gerekmektedir.

Toplumdaki ve teknolojiye hızlı değişimlerin ailenin yapısında da bir takım değişikliklere yol açmıştır. Örneğin kadının iş yaşamına daha aktif katılması, ekonomik özgürlüğünü kazanması ve bundan kaynaklı eşinden farklı beklentiler içine girmesi eşler arasında problemlere yol açmaktadır. Kadının hem işte çalışıp hem de ev içinde erkekten daha fazla sorumluluk yüklenmesi eşler arasında çeşitli sıkıntılar doğurmaktadır, eşler arasındaki bu farklılığın temeli de toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilidir. Hasta (1996) araştırmasında ev işi paylaşımı ve ev işi paylaşımında haksaniet algısı ile evlilik doyumu ilişkisini incelemiş ve çalışan kadınlar ve eşlerinin evlilik doyumlarının, çalışmayan kadınlar ve eşlerinin evlilik doyumlarından daha az olduğunu tespit etmiştir.

Her geçen gün boşanma sayılarında ki artışa rağmen Türkiye’de evlilik doyumu üzerine çok fazla çalışma yapılmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların bir kısmında evli çiftlerin evlilik doyumlarını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Toplumumuzda kadın ve erkeğin evlilik içinde konumları ve görevleri net olarak belirlenmiştir ve buna göre de beklentileri vardır. Dolayısıyla bireyin cinsiyet rolünün yani toplumun beklediği davranış örüntüsünün her şeyde olduğu gibi evlilik yaşantısında ve evlilik doyumu üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Literatür tarandığında kadın ve erkeklerin evlilik doyumları farklılık göstermektedir. Bu farklılığın nedeni bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şimdiye kadar Türkiye’de birçok araştırmada evlilik doyumunu demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmış ve her bir değişken için farklı sonuçlar bulunmuştur.

Evlilik doyumu ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili Türkiye’de yeterince çalışma yapılmamıştır. Curun (2006) 102 evli çiftle yapmış olduğu araştırmasında cinsiyet rollerini belirlemek amacı ile BEM Cinsiyet Rol Envanteri kullanılmış evli çiftlerin yüklemeleri, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü yönelimlerinin evlilik doyumu ile ilişkilerini incelemiştir. Bu araştırmanın dışında başka bir araştırma yapılmadığından toplumsal cinsiyet rolleri ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi önemli bulunup araştırmaya dâhil edilmiştir.

Ülkemizde pek çok özel ya da resmi kurumda evli çiftlerin psikolojik sıkıntılarının üstesinden gelebilmesi ve problemlerini halledebilmeleri için evlilik danışmanlığı hizmeti verilmektedir. Fakat bu merkezlere başvuru sayısı oldukça düşündürücüdür. Bunun yanı sıra psikolojik hizmetler özellikle psikolojik danışma hizmetleri gönüllülük ilkesi çerçevesinde gerçekleştiği için, psikolojik yardım arama tutum ve davranışlarının önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle doğu toplumlarında informal yardım kaynaklarının çok ve baskın olması (aile, dini figürler vs.), kişinin profesyonel yardım arama davranışlarını etkilemektedir. Bu nedenle benzeri toplumlarda, psikolojik hizmetlerin içeriğinden çok öncelikle psikolojik yardım alma ve arama eğilimi gibi ön değişkenler üzerinde durulması gerekmektedir (Özbay, 1996).

Literatür tarandığında evli çiftlerin psikolojik yardım alma tutumlarına dair araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle evli çiftlerin evlilik doyumları, cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım alma tutumları arasındaki ilişkinin öğrenilmesi bu araştırmada amaç edinilmiştir. Araştırmada elde edilecek verilerin evlilik danışmanlığı alanı için önemli olacağı düşünülmektedir. Evli çiftlerin evlilik problemleri ile ilgili psikolojik yardım alma tutumlarının araştırılması Özbay (1996)’ın da değindiği gibi evlilik danışmanlığı hizmetinin içeriğinden çok ön değişkeni olarak önem arz etmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

1. Katılımcıların Yardım Arama Tutum Ölçeğini cevaplarken evlilik problemlerini göz önüne getirdikleri ve buna göre doldurdıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmada ölçülen evlilik doyumu düzeyi Spanier (1976) tarafından geliştirilen, Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Çift Uyum Ölçeği"nden; toplumsal cinsiyet rolleri Bem tarafından geliştirilen "BEM Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu"ndan; profesyonel psikolojik yardım arama tutumları Özbay ve arkadaşları tarafından geliştirilen (1999) "Yardım Arama Tutum Ölçeği"nden elde edilen verilerle sınırlı kalmıştır.

2. Bu araştırma Ankara ilinde yaşayan evli bireylerden rastlantısal olarak seçilen gönüllü katılmış örneklem grubundan toplanan verilerle sınırlıdır.

3. Bu çalışma en az ilköğretim ve üstü eğitim düzeyine sahip bireylerden toplanan verilerle sınırlıdır.

4. Anketlerin katılımcılara uygulanması araştırma için bir sınırlılık oluşturmaktadır. Erkek katılımcılardan bir kısmı araştırmaya katılma konusunda isteksiz davranmış, kadın katılımcılardan bir kısımda soruları özel bulduğunda eksik cevaplamışlardır. Bu katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel olduğu düşünülürse araştırma sonuçları için bir sınırlılık oluşturmaktadır.

5. Araştırma grubunun eğitim düzeyi, evlilik süresi ve çocuk sayısı bakımından eşit olmaması bu değişkenlerle ilgili bulguların bu çerçevede değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Evlilik Doyumu: Bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır. Bu evlilikten sağlanan genel doyumu ifade ettiği gibi, evlilikteki arkadaşlıktan ve cinsellikten sağlanan doyum gibi daha özel durumları da ifade etmektedir (Spainer ve Lewis, 1980).

Cinsiyet Roller: Toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklediği davranış örüntüleridir (Akçam, 1996).

Profesyonel Psikolojik Yardım Arama: Kişinin duygusal, sosyal, kişiler arası veya benzeri psikolojik içerikte sorunların çözümüne yönelik dışsal profesyonel yardım arama çabası (Özbay, 1996).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Evlilik Doyumu İle İlgili Kavramsal ve Kuramsal Açıklamalar, İlgili Araştırma ve Yayınlar

Evlilik doyumu kavramı çok farklı biçimlerde tanımlanmış ve ölçülmüş ve bu farklılıklar çeşitli araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir (Sabatelli, 1984). Örneğin Spanier ve Cole (1976), bu konuda yaptıkları çalışmalarında kavrama ilişkin on iki farklı tanım olduğunu belirtmişlerdir (Sabatelli, 1984). Aynı kavram olmamalarına rağmen, evlilik doyumu, evlilik istikrarı, evlilik kalitesi, evlilik uyumu kavramlarının eş anlamlı olarak kullanılması da bu eleştirilerden biridir. Ölçme araçları ile ilgili olarak, bu alanda en yaygın olarak kullanılan ölçme araçlarının Locke Wallace (1959) Kısa Evlilik Ölçeği ve Spanier (1976), İkili Uyum Ölçekleri olduğu görülür. Bu ölçekler de kuramsal temeli olmadığı ya da istatistiksel açıdan yeterli olmadığı gerekçeleri ile pek çok araştırmacı tarafından eleştirilmiştir (Sabatelli, 1984).

Evlilik uyumu ve evlilik doyumu çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılan iki farklı kavramdır. Evlilik uyumunun tanımı ve kapsamı üzerine tartışmaların sürmesine rağmen birbiri ile etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada evlilik doyumu ile karışır. Evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları aralarında yüksek korelasyon olması nedeni ile sıklıkla birbirinin yerine kullanılmaktadır. Doyumlu çiftlerin aynı zamanda uyumlu oldukları ifade edilerek bu iki kavramın farklı kavramlar olmadığı kabul görmektedir (Yılmaz, 2001).

Yukarıda aktarıldığı gibi, bu alanda çok farklı tanımlar bulunsa da, genellikle doyum kavramı kişinin ilişkisine ilişkin öznel değerlendirmesi olarak tanımlanır. Tezer (1986) evlilik doyumunu bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinimleri karşılama derecesine ilişkin algısı olarak tanımlamaktadır. Evlilik doyumunu açıklamak için geliştirilmiş birçok kuram bulunmaktadır. Burada literatürde yaygın olan kuramlar açıklanmıştır.

2.1.1. Sosyal Mübadele Kuramları: Kişiler arası ilişkiler alanında ilişki doyumunu, ilişki istikrarı gibi kavramlar hakkında kuramsal bir yapı ortaya koyan sosyal mübadele kuramları, etkileşim sonuçları kuramı (Thibaut ve Kelley, 1959) ve yatırım modeli (Rusbult, 1983) gibi pek çok kuramsal modeli içinde barındırır. Sosyal mübadele kuramları sözü edilen bu kavramları aşağıda açıklanacak olan, ödül, bedel, sonuç, karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi kavramları temelinde açıklamışlardır.

Ödüller ve bedeller: Sosyal mübadele kuramlarının temel varsayımı, insan ilişkilerinin ödül bedel mübadelesine dayandığıdır. Kuramlara göre, insanlar fazla ödül alıp, düşük bedel ödeyecekleri ilişkileri tercih ederler. Ödül bir ilişkiden alınan haz ya da doyum olarak tanımlanırken, bedel bireyin performansını ketlemeye yönelik faktörler olarak tanımlanır (Hovardaoğlu, 1996).

Bu kuramcılara göre bir kişinin bir ilişkiyi başlatabilmesi için ödül sağlayabilmesi gereklidir. Bonney (1947), başkalarını ödüllendirebilmek için gerekli olan ödülleri şu şekilde belirlemiştir: fiziksel sağlık ve kuvvet, başkaları için yeni bir deneyim kaynağı olmak, bedelleri azaltacak etkileşim becerilerine sahip olmak, duygusal istikrarlılık ve kontrol, uyum sağlayabilirlik ve hoşgörü, başkalarına yönelik iyi niyetli bir tutuma sahip olmak (Curun, 2006).

Tutum ve değer benzerliği ödüllendiricidir. Kişinin başkası ile aynı düşüncede olduğunu açıklaması ya da onun değerlerini desteklemesi onun için ödül olacaktır. Kuramcılara göre, bazen de bazı insanlar kendilerini nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda, yetenekleri, değerleri konusunda belirsizlik

yaşarlar. Böyle bir durumda iki insanın birbirlerinin benlik değerlendirmelerine ilişkin benzer fikirler taşımaları benlik imajlarının doğrulanmasına yol açacak ve ödüllendirici olacaktır (Curun, 2006).

Thibaut ve Kelley (1959) bu konudaki başka bir faktörün de statü olduğunu belirtmişlerdir. Genellikle insanlar kendi statü ve sınıflarındaki bireylerle ilişki kurarken, dışardan tercih yapma durumunda kaldıklarında yüksek statüdeki insanları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konudaki açıklamalar bu kişilerin diğerini ödüllendirme konusunda daha fazla araçlarının olması, kişilerin yüksek statüdeki kişiyle birlikte olarak onun elde ettiği ayrıcalıklardan elde edebilmesi veya saygın bir kişi ile birlikte olarak saygınlığının artabilmesidir.

Bu kuramın ana fikri bireyler kazançlarını en yükseğe çıkaracak etkinlikler ve etkileşimler seçerler. Eğer birey tercih ettiği ödül ve bedele uygun olmayan şekilde yaşıyor ya da davranıyorsa, daha az istenir ödül ve bedel yaşar. Beklediğinden daha az ödül alması kazancını düşürür. Evlilik doyumu sağlanacak kazancın en açık şekli olarak görülebilir. Birinin evlilik ilişkisinde ödülleri bedelden sayıca üstün geliyorsa, evliliği bir bütün olarak olumlu olarak görür, buda evlilik doyumunun yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Holmes, 1982).

2.1.2. Öğrenme Kuramı: İkinci kuram ise davranışçı yaklaşıma dayanan öğrenme kuramıdır. Öğrenme kuramı aşk ve evliliği tepkisel ve edimsel koşullanma ilkeleri ile açıklamaya çalışmaktadır, bireylerin birbirine yönelik davranışları, özellikle pekiştirmenin temeli olarak kabul edilmektedir. Özellikle evlilikte eşlerin birbirlerine yönelik davranış ve algılamalarında geçmiş yaşamlarındaki bu öğrenmeler etkili olabilmektedir (Binici, 2000).

2.1.3. Sevginin Evrimi Kuramı: Diğer evlilik doyumunu açıklamaya çalışan model ise Wilson'un "Sevginin Evrimi Kuramı"dır (an evolutionary theory of love). İkili ilişkilerdeki davranışların üç temel nedeni vardır: bunlardan birincisi, eşe bağımlı davranma, korunma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. İlk korunma ihtiyacını anne tarafından karşılandığı düşünülürse, yetişkinlikteki eş seçiminde, ebeveyne

benzeyen kişiler tercih edilir. İkinci olarak, eşler birbirlerini yetişkin olduğu kadar çocuk olarak da görmektedirler, dolayısıyla korunma kadar koruma ihtiyacı da duyarlar. Üçüncü ise cinsel ihtiyaçlardır. Bu kurama göre, kadınlar biyolojik yapıları ve üreme işlevlerinden dolayı eş seçiminde erkeklere oranla daha titiz davranmaktadır (Hortaçsu, 1991).

2.1.4. Bağlanma Kuramı: Eşlerin birbirleri olan etkileşimlerini ve bağımlılık algılarını açıklayan yaklaşımlardan biri de Bowlby'nin biyolojik kökenli “Bağlanma Kuramı”dır (attachment theory). İlk çocukluk yıllarında anne figürüne bağlanmayı açıklamak için geliştirilen kuram, yetişkinlikteki evlilik ilişkilerini de içerecek şekilde genişletilmiştir. Bowlby bağlanma kuramında, bireylerin bebekliklerinde anne figürü ile kurdukları ilişkilerin niteliğinin, daha sonraki yıllarda başka kişilerle kuracakları ilişkilerinde bir rehber olarak işleyeceğini ileri sürer. Bağlanma kuramına göre, ebeveynin çocuğu ile olan ilişkileri sonucu çocuk, kendisi ve başkaları hakkında zihinsel temsiller (mental representations) oluşturur ve bu zihinsel temsiller ileri yıllardaki yakın ilişkilerinde bir model işlevi görür. Bowlby buna ‘İçsel Çalışma Modelleri’ adını verir ve yetişkinlikte kurulan yakın ilişkilerin, duygu ve davranışların bu model çerçevesinde geliştiğini belirtir (Gökmen, 2001).

2.1.5. Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı: Bir başka evlilik doyumunu ve eşler arası ilişkiyi açıklamaya çalışan kuram ise Miller ve Steinberg'in “Kişiler Arası İletişime Dair Sosyal Biliş Kuramı”dır (social cognition theory of interpersonal communication). Genel olarak bu kuram, “insanların başka insanlar hakkında nasıl düşündüğüne” ilişkin açıklamalar getirir. Bu kurama göre, eşini olduğu gibi kabul eden ve geleneksel rollere göre algılamayan çiftlerin evlilik doyumunu daha yüksektir, çünkü eşin kendisine özgü özellikleriyle kabul edilmesi ona yönelik bağımlı ve kontrolcü davranışların olmadığını, aksine eşitlikçi bir yaklaşımın var olduğunu düşündürmektedir (Gökmen, 2001).

2.1.6. Bağlamsal Model: Bradbury ve Fincham (1988) tarafından önerilen bağlamsal modele göre eşlerden biri açık bir davranışta bulunduğu diğer eşte hızlı duysal ve bilişsel işlemler ortaya çıkar ve bu işlemler ise eşlerin davranışlarının

oluştugu bağlamla ilgilidir. Bağlam, evlilikteki davranışların işlenmesini etkileyen psikolojik koşullar ya da değişkenler olarak tanımlanır. Bağlamın yakın ve uzak olmak üzere iki elemanı vardır. Yakın bağlam, kişinin eşinin davranışına maruz kaldığı andaki duygu ve düşüncelerine işaret eder. Diğer bir ifadeyle yakın bağlam kişinin eşinin davranışının hemen öncesindeki öznel duygu durumudur. Bu nedenle, kişiler yakın bağlama ilişkin elemanların daha fazla farkındadırlar (Bradbury ve Fincham, 1988). Ayrıca, yakın bağlam, kişinin belirli olayların özgün özelliklerine ilişkin değerlendirmeleri içerir. Bu değerlendirmeler de kişilerin kişisel olarak belirgin olaylarla nasıl başa çıkacaklarına karar vermelerine ve farklı durumların taleplerine bağlı olarak tepkilerini değiştirebilmelerine yol açar (Sanford, 2006).

Uzak bağlam ise, yakın bağlamdan farklı olarak daha kalıcı kişilik özelliklerine ilişkindir. Bu durumda, yakın bağlam daha duruma özgüyen, uzak bağlam pek çok ilişki durumunu etkileyebilir. Bağlamsal model, yakın bağlam ve uzak bağlam arasındaki ilişkiye dayanarak doyumu açıklar. Modele göre, uzak bağlam ile doyum arasındaki ilişki yakın bağlamın aracılık etmesiyle gerçekleşir (Bradbury ve Fincham, 1988).

Pek çok çalışma bağlamsal modeli desteklemiştir. Örneğin, Bradbury ve Fincham (1988), yüklemeleri yakın bağlam ve kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerini uzak bağlam olarak ele aldıkları çalışmalarında hem yüklemeler hem de cinsiyet rollerini evlilik doyumu ile ilişkili bulmuşlardır. Aynı zamanda yakın bağlam uzak bağlamla ilişkilere aracılık etmiştir.

Bu kuramlar doğrultusunda evlilik doyumu pek çok araştırmaya konu olmuştur.

Evlilik doyumu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, evlilik doyumunun yordanan değişken olduğu durumlarda iki tür değişken de yordayan değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birinci gruptaki değişkenler, daha çok ilişkinin niteliğini belirlemeye yönelik olan iletişim, yaşanan çatışmalar ve çatışmanın sıklığı, nedensel yüklemeler gibi değişkenler iken, ikinci gruptaki

değişkenler ise cinsiyet, eğitim düzeyi, aile yaşam döngüsü gibi kişisel değişkenlerdir (Tezer, 1994).

Günay (2000) evli çiftlerin düşünme modelleri ile evlilik uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evlilik süreçlerini uyumsuz olarak tanımlayan eşlerin, uyumlu çiftlerden daha düşük fikir birliği, duygu ifadesi, bağlılık ve evlilik doyum düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Tezer (1986), eşler arasındaki çatışma davranışları ve evlilik doyumunu araştırmıştır. Eşler arasındaki çatışmaların yaygınlığı, sıklığı ve yarattığı gerginlik düzeyinin, eşlerin evlilik ilişkisinde sağladıkları genel doyumla ilişkili olduğu bulunmuştur. Çağdaş ve eşitlikçi bir evlilik ilişkisinden eşlerin sağladıkları doyumun daha yüksek olduğu araştırmanın başka bir sonucudur.

Yıldırım (1992), evli bireylerin uyum düzeylerini etkileyen etmenleri araştırdığı çalışmasında, küçük yaşta evlenmenin evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği, evlilik biçimi, eşlerin ev işlerini paylaşmaları, eşlerin cinsel yaşamda anlaşmaları, akraba evlilikleri ve sosyal destek değişkenlerinin evli bireylerin uyum (doyum) düzeylerini önemli düzeyde etkilediği görülmektedir.

Evlilik uyumu ile ilgili olarak yapılan başka bir araştırma, Fıfıloğlu (1992) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının yüksek lisans öğrencilerinin evlilik uyumlarını çeşitli demografik değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın bulguları, eşin eğitim düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Varyans analizindeki gruplar arasında farkların anlamlılığını test etmek için uygulanan t testi sonuçlarına göre, deneklerden eşleri bilim uzmanlığı derecesine sahip olanların evlilik uyumu, eşleri lise ve lisans derecesine sahip olan grupların evlilik uyumundan daha yüksek olduğu, ayrıca eşleri doktora derecesine sahip grubun evlilik uyumu, eşleri lisans derecesine sahip grubun evlilik uyumundan daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Diğer demografik değişkenler için uygulanan tek yönlü varyans analizleri, çocuk sahibi olup/olmama, cinsiyet, lisansüstü derecesi, din, meslek, eşin dini ve mesleği değişkenleri için anlamlı sonuç vermediği

araştırmacı tarafından ortaya koyulmuştur. Aynı şekilde evlilik süresi, çocuk sayısı ve yaş değişkenleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi test etmek için uygulanan Pearson Korelasyonlarının da anlamlı sonuç vermediği ifade edilmektedir.

Evlilik çatışmasının evli eşlerin evlilik doyumundaki rolü inceleyen bir başka araştırmacı da Hatipoğlu'dur (1993). Hatipoğlu (1993) bazı demografik değişkenler ile evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının kadın ve erkek eşlerin evlilik doyumundaki rolünü araştırmıştır. Ankara il merkezinde yaşayan 77 evli çift toplam 154 kişi çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Hatipoğlu, çoklu regresyon analizi sonucuna göre, evlilik çatışmasının yaygınlığının erkek eşler için, evlilik çatışmasının yaygınlığının yanında eğitim düzeyinin de kadın eşler için evlilik doyumunu yordadığını belirtmektedir. Kadınların eğitim düzeyleri arttıkça evlilikten sağladıkları doyum düzeyleri de artmaktadır. Demografik değişkenlerden gelir düzeyinin evlilik doyumunu için yordayıcı olduğu, çocuk sayısı ile evlilik doyumunu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ifade edilmektedir.

Tezer (1994), iş ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi, amir ve eşle çıkan çatışmaların sıklığı ve yarattığı gerginlik ve bazı demografik değişkenlerle birlikte araştırmıştır. Araştırmaya çalışan ve evli 46 kadın ile 65 erkek katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 44.8, evlilik süresi ortalaması 11.2'dir. Araştırma sonuçlarına göre, iş doyumunu yordayan değişkenlerin öğrenim durumu, amirle çatışmanın sıklığı, cinsiyet, gelir durumu ve evlilik doyumunu; evlilik doyumunu yordayan değişkenlerin ise eşle çatışmanın sıklığı, çatışmanın yarattığı gerginlik, iş doyumunu ve yaş olduğunu belirtmektedir. Bir başka deyişle, eşle çatışmaların sıklığı ve yarattığı gerginlik azaldıkça, buna karşılık, iş doyumunu ve yaş arttıkça evlilik doyumunu da artma eğilimi göstermiştir.

Hasta (1996) Ankara ilinde ikamet eden 90'ı çalışan ve 90'ı çalışmayan 180 kadın, 175'i çalışan ve 5'i çalışmayan 180 erkek, toplam 360 katılımcı ile evli çiftlerde kadının eğitim düzeyi ile ücretli bir işte çalışıp çalışmamasının; eşlerin ev işi paylaşımı ve evlilik doyumunu üzerindeki etkileri; kadın ve eşinin yaptıkları ev işi miktarları; kadın ve eşinin evlilik doyumları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda

alışan kadın ve eşlerinin evlilik doyumlari, çalışmayan kadın ve eşlerinin evlilik doyumlarından daha dūřuk olduğu, kadınlar ve eşlerinin evlilik doyumlari arasında olumlu ve anlamlı bir ilişki olduğu, evlilik doyumuna ilişkin cinsler açısından bakıldığında, erkeklerin evlilik doyumlarının kadınlarınkinden daha yūksək olduğu, kadının eğitim dūzeyinin evlilik doyumunu üzerinde anlamlı bir etki gōstermediėi belirtilmektedir.

Acar (1998) tarafından Evlilik Yařam Ŗleėi kullanılarak yapılan bir arařtırmada, bireysel özelliklerin, bireysel sorunların evliliėe iliřkin durumların ve evlilik yařamı ve iliřkileri ile ilgili sorunların evlilik doyumunu üzerindeki etkisi incelenmiřtir. Bulgular, yař, cinsiyet, meslek gibi bireysel özelliklerin ve evlilik sūresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yařı gibi evliėe ait özelliklerin evlilik doyumunu etkilemediėini gōstermiřtir. Ancak, katılımcıların evlilik yařamı ve iliřkileri ile ilgili sorunlarının (eř ile duygu ve dūřūncelerin paylařımı, ev içinde ve dıřında sorumlulukların paylařımı, eřten yeterli saygı ve sevgi gōrme, eř ile sosyal etkinliklere katılma eř ile gelirlerin harcanması konusunda anlařma, cinsel konularda anlařma, birbirine yeterince gūvenme, otorite paylařma konusunda anlařma, rol çatıřmasının olmaması, evliliėe yakın akraba ve arkadař mūdahalesinin olmaması, eři tarafından sōzlū ve fiziksel řiddete maruz kalmama, SED farkının olmaması) evlilik doyumunu olumlu yōnde etkilediėi gōrūlmūřtur.

Gōkmen (2001), evli eşlerin birbirlerine yōnelik kontrolcūlūk ve bağımlılık algılarının evlilik doyumunu üzerinde etkisini, cinsiyetler arası evlilik doyum dūzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiş, erkeklerin kadınlara oranla evliliklerinden daha fazla doyum aldıklarını bulmuştur.

Tutarel ve Kışlak (2002) yař, cinsiyet, ev işlerini Ŗstlenme, evlilik yılı, ocuk sayısı, iř ve eğitim dūzeyleri gibi demografik değişkenler ile empati dūzeyinin evlilik uyumunu yordayıp yordamadığını araştırmıştır. Araştırmanın rneklemini İzmir ve Ankara'da yaşayan 75 evli kadın ve 75 evli erkek oluşturmuş olup örneklemin %49.3'ū ilköğretim ve lise, %50.7'si Ŗniversite, yař ortalaması 38, ortalama ocuk sayısı 2 ve ortalama evlilik sūresi 14 yıldır. Araştırmada ele alınan demografik

değişkenlerin evlilik uyumunu yordamadığı bulunmuştur. Sadece empati düzeyinin evlilik uyumunu yordadığı belirtilmektedir.

Yaşın-Dökmen ve Tokgöz (2002) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre, hem evlilik doyumu için hem de eşle algılanan benzerlik algısı için evlilik değişkeninin temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Eğitim düzeyine göre, üniversite mezunlarının evlilik doyumları ve eşleri ile algıladıkları benzerlik lise mezunlarınkinden yüksek bulunmuştur. Evlilik doyumu ve eşle algılanan benzerlik için cinsiyetin ve cinsiyet rolünün temel etkileri ile cinsiyet, eğitim, cinsiyet rolü değişkenlerinin ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Ayrıca, evlilik doyumu için yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre cinsiyet, eğitim, eşle algılanan benzerlik, kadınsılık, erkeksilik puanları, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin evlilik doyumundaki değişimin %39'unu açıkladıkları bulunmuştur. Eşle olan benzerlik için yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda ise, cinsiyet, eğitim, evlilik doyumu, yaş, evlilik süresi, çocuk sayısı değişkenlerinin eşle algılanan benzerlikteki değişimin toplam %37'sini açıkladıkları ve bu değişkenlerden sadece evlilik doyumunun katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur. Kısaca, evlilik doyumu ile eşle olan benzerlik karşılıklı olarak birbirlerinin anlamlı birer yordayıcısıdır.

Gürsoy (2004) 50 evli kadın ve 50 evli erkekle yapmış olduğu çalışmada demografik değişkenler, eğitim durumu, yaş, çalışıp çalışmama, evlilik süresi, evlilik biçimleri, evlenmeden önceki tanışıklık süresi, çocuk sahibi olma ve kaygının evlilik uyumunu yordayıp yordamadığı araştırılmış, eğitim ve kaygı düzeyinin kadınlar için evlilik uyumunu yordayıcı olduğu, eğitim düzeyi arttıkça kadınlarda evlilik uyumunun arttığını, erkeklerde ise sadece kaygı ve çalışıp çalışmama durumunun evlilik uyumu açısından yordayıcı olduğu diğer değişkenlerin her iki cins içinde yordayıcı olmadığı bulunmuştur.

Akar (2005) yardım almak için Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Evlilik Danışma Merkezine (EDAM) başvuran çiftlerin, çift uyum düzeyleri, demografik özellikleri ve kişilik özelliklerinin saptanarak, bu verilerin boşanma aşamasında olan çiftler ve yardım talebi olmayan kontrol grubu ile karşılaştırılması,

bu üç grup arasındaki benzerlik ve farklılıkların saptanmasını hedeflemiştir. Çalışmasına EDAM'a yardım almak için ilk kez başvuran 30 çift, mahkeme tarafından psikolojik yardıma ihtiyaç duyup duymadıklarının belirlenmesi için EDAM'a yönlendirilen boşanma aşamasındaki 30 çift ve karşılaştırma grubu olarak da herhangi bir psikolojik yardım almamış rastlantısal olarak seçilen 30 çift, toplam 90 çift dâhil edilmiştir. Literatürde evlilik doyumunu yaşam sürecinde eğrisel bir gidişinin olduğu, yeni evliliklerde doyumun yüksekken, orta yaş grubunda giderek azaldığı ve sonra yeniden artma eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada gruplar arasında evlilik süresi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Evlilik uyumu açısından gruplar karşılaştırıldığında en düşük grup mahkeme, sonra EDAM, en yüksek grup ise kontrol grubudur. Hem EDAM hem mahkeme grubunda erkekler kadınlardan daha yüksek düzeyde doyum bildirmişlerdir. Gruplar arasında eğitim durumu açısından anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmış, kontrol ve EDAM grubunda üniversite, mahkeme grubunda ise ilkökul mezunlarının yoğunlukta olduğu bulunmuştur. Fakat bu durumun çift uyumunu etkilemediği saptanmıştır. Eğitim düzeyi daha yüksek çiftlerin evlilik sorunlarının daha fazla farkında oldukları ve bu nedenle daha çok yardım aradıkları belirtilmektedir. Çalışmada üç grup çocuk sahibi olma açısından karşılaştırılmış ve anlamlı bir fark saptanmıştır. EDAM grubunda çocuk sahibi olmayanların oranı yüksekken, kontrol grubunda çocuk sahibi olanların oranının yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun evliliğinde sorun yaşayanların, çocuk sahibi olmaktan kaçınmaları ile açıklanabileceği ifade edilmektedir. Kontrol grubunda çocuk sahibi olmanın yüksek olması, çocuk sahibi olmanın evlilikte istikrarı arttırdığını göstermektedir.

Güven (2005) 151'i kadın, 154'ü erkek 305 evli katılımcı ile yapmış olduğu araştırmasında ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar, evlilikte problem çözme becerileri ve yaş ve cinsiyet gibi bazı demografik değişkenlerin evlilik doyumu ile ilişkisini incelemiş, evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmaların ise ikinci sırada yordadığı, incelenen diğer değişkenlerden demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet), yakınlıktan kaçınma ve zihin okumanın ise evlilik doyumunu yordamada bir katkısının olmadığını belirtmektedir.

Soyer (2006) 200 evli bireyle (136'sı kadın, 64'ü erkek) yapmış olduğu çalışmada erkeksilik, kadınsılık, cinsel fantezi sıklığı ve evlilik doyumu üzerinde gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmış, cinsiyetin erkeksilik ve kadınsılık üzerinde anlamlı bir fark yarattığını, ancak evlilik doyumu için böyle bir fark bulunmadığını, cinsel ilişki ve mastürbasyon sıklığının evlilik doyumunu anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur.

Aktürk (2006) 116 ilk evli, 223 yeniden evlenmiş bireyle yapmış olduğu araştırmasında medeni durum (ilk evli, boşandıktan sonra yeniden evlenmiş, eşi vefat ettikten sonra yeniden evlenmiş) ve cinsiyete göre evlilik doyumunu karşılaştırmış ve erkeklerin kadınlardan daha yüksek evlilik doyumuna sahip olduklarını, ilk evlilerde evliliğin süresi ve gelir düzeyinin, boşandıktan sonra yeniden evlenenlerde cinsiyet ve ortak çocuğun varlığının, eşi vefat ettikten sonra yeniden evlenenlerde yeni evliliğin süresinin evlilik doyumunu anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur.

Yurt dışında da evlilik doyumu pek çok araştırmaya konu olmuştur. Burada asıl araştırma için önemli olan, ulaşılabilen ilgili araştırmalardan söz edilmiştir.

Glenn ve Weaver (1981)'de 1972–1978 arasında 15.000 kişi ile yapılan nüfus sayımındaki bilgileri kullanarak iş ve evlilik doyumunu da içeren yaşamın 7 yönünün global mutluluk üzerine etkisini karşılaştırmışlardır. Araştırma sonucunda tüm siyahî ve beyaz kadınlar ile beyaz erkekler için evlilik mutluluğunun global mutlulukla ekonomik durum, iş, toplum, aile yaşamı, iş dışı aktiviteler, arkadaşlık ya da sağlık ve fiziksel durumlara göre daha güçlü bir ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Sadece siyahî erkekler için iş doyumu sıralamada olmazsa evlilik mutluluğu global mutluluğun olumlu bir yordayıcısıdır.

Evlilik doyumu araştırmalarında çocuk sahibi olup/olmama ya da çocuk sayısı değişkeninin farklı sonuçlar gösterdiği görülmektedir.

Callan (1984) yaşları, eğitim düzeyleri ve evlilik süreleri eşleştirilmiş çocuk yapmamış 50 çift ve çocuklu 41 çift ile yürüttüğü araştırmasında çocuksuz çiftlerin çocuk sorumluluğu ve sınırlılığı olmadığı için birlikte plan yapmaya ve konuşmaya daha çok vakitleri olduğu fakat evlilik doyumunu açısından çocuklu eşlerin çocuksuzlara oranla daha yüksek evlilik doyumuna sahip oldukları bulunmuştur. Çocuklu çiftlerin evlilikleri konusunda daha az şikâyet ettikleri, daha az anlaşmazlık yaşadıkları ve boşanmayı daha az dillendirdikleri rapor edilmiştir.

Waite ve Lillard (1991) ilk evliliği olan çiftlerde çocuk sahibi olmanın evliliğin devamı üzerinde etkisini araştırmışlardır. Çocukların bazı durumlarda evliliğin sonlanma riski üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. İlk çocuğun doğumu evliliğin sonlanabileceği ihtimalini kesinlikle azaltırken, birinci çocuktan sonraki doğumlar çok küçük bir etki yaparlar. Çocukların 5 yaşından küçük olması evliliklerde ayrılmaları önemli şekilde azalttığı bulunmuştur. Kısa süreçte, çocuğun olması hali evliliğin devamını arttırırken, uzun süreçte çocuklar evliliğin devamını sağlayamamakta aksine ayrılmayı arttırmaktadır. Ek olarak, ailedeki çocuk sayısı ayrılmanın zamanını değiştirirken uzun süreçte ayrılma riskini değiştirmemektedir.

Rho (1989) Koreli-Amerikalı 230 çift ile yapmış olduğu araştırmasında çocuğu olmayan kadınların çocuğu olan kadınlara oranla evlilik doyum ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Çocuk sayısı ile evlilik doyumunu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmamasına rağmen, genel olarak daha çok çocuklu kadınların daha az evlilik doyumuna sahip oldukları belirtilmektedir. Araştırmacı kocaların doyum düzeyleri ile çocuğun olup olmaması ve çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını; bunun nedenini, kocaların işlerinin geri kalan kısmında çocuk bakımı ile ilgilenirken, Koreli kadınlar çocuk bakımını birincil görevi olarak gördüğünü açıklamıştır.

Glenn (1990) araştırmasına göre çocuksuz çiftlerde evlilik doyum ortalamaları düşmekte iken çocuğun evlilik doyumunu üzerinde bir etkisi olmadığı ve evlilik doyumunda arttırmadığı şeklinde karşıt bir sonuç bulunmuştur.

Pletchaty, Couturier, Cote ve Roy (1996) ailedeki çocuk sayısı ile evlilik doyumunun olumsuz şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumu düşmektedir.

Kukay (2005) 1785 erkek ve 2241 kadın katılımcı ile yaptığı araştırmasında kendi istekleri ile çocuk sahibi olmayan kadın ve erkekler çocuk sahibi kadın ve erkeklere oranla daha yüksek evlilik doyumu rapor ettiklerini ortaya koymuştur. Cinsiyetin evlilik doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı başka bir araştırma sonucudur.

Bazı çalışmalar sonucunda evlilik doyumunu sadece cinsiyetin değil buna ek olarak toplumsal cinsiyet rolünün de etkili olduğunu bulmuşlardır. Eşlerin her ikisinin de çalıştığı evliliklerde ev işlerinin paylaşımı ve evlilik doyumunun ilişkisinin incelendiği araştırmalar eşlerin cinsiyet oryantasyonlarının evlilik doyumu üzerinde oldukça etkili olduğunu bulmuşlardır.

Bollman, Schumu, Jurich ve Yoon (1997) evli erkek ve kadınların gerçek ve ideal rol beklentilerini ölçmüş ve eşleri gerçekten eşitlikçi role sahip erkeklerin eğer rol beklentileri geleneksel ise en düşük evlilik doyumuna sahip oldukları bulunmuştur.

Patrick (2002) 250 çiftle yürüttüğü çalışmasında evlilik doyumunun yordayıcılarını ve ne derece etkili olduklarını araştırmış, kişiliğin ve yakınlığın (intimacy) evlilik doyumu için yüksek oranda yordayıcı olduğunu eşten alınan desteğin ve cinsiyet rol tutumlarının da hem erkek hem kadınlar için anlamlı yordayıcılar olduğunu bulmuştur. Bu araştırmada evlilik süresinin, çocukların, yaştan evlilik doyumu için anlamlı birer yordayıcı olmadığı bulunmuştur.

Uzun süreli evliliklerle yapılan araştırmalar emekliliğin ve cinsiyet rol tutumlarındaki değişimlerin çocuk sahibi olma ya da olmamaya oranla evlilik

doyumunu üzerinde daha anlamlı bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. (Belsky, Lang, Rovine, 1985; Lee, 1988).

Eşlerin cinsiyet rol tutumlarının evlilik doyumu üzerine etkisinin araştırıldığı çalışmalar birbirleri ile çelişen sonuçlar göstermektedir. Eğer bir çalışma cinsiyet rol tutumu ile evlilik doyumu arasında bir ilişki bulmuşsa, geleneksel cinsiyet rol tutumu ile evlilik doyumu arasında olumlu ilişki olduğunu, geleneksel olmayan tutum ile ise olumsuz ilişki olduğunu göstermektedir. Evlilik doyumunda önemli olan eşlerin ortak bir cinsiyet rolü benimsemeleridir. Eğer evde eşler cinsiyet rolleri konusunda uyumsuzluk gösteriyor ve kararsız iseler evlilik doyum düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmektedir.

Bazı çalışmalar eşlerin cinsiyet ideolojileri üzerindeki anlaşma düzeyinin evlilik doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır (Glenn, 1998).

Smith ve Reid (1986) eşlerin her ikisinin de çalıştığı ailelerde rol paylaşım tutumlarını ve davranışlarını incelemişlerdir. Araştırmaya katılan çiftlerin çoğunluğu, karı ve kocanın birlikte ailenin geçimi, çocuk bakımı, ev işleri ve karar alma rollerinin paylaşılması gerektiğini düşünürken bu tutumlarını genellikle davranışa dökmediklerini bulmuşlardır. Kadının iş statüsüne rağmen, kadın çocuk bakımı ve ev işini daha çok yaparken, erkek ise temel aile geçimini sağlayan kişi olarak görüldüğü bulunmuştur. Eğitim düzeyleri yüksek, gelirleri birbirine yakın çiftlerin aile rollerini daha çok paylaştıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, geleneksel tutuma sahip olmayan eşlerin ev işi paylaşımına dair olumlu tutumlarını davranışa dökemedikleri belirtilmiştir.

Juni ve Grimm (1994) 48 çiftle çalışmış ve geleneksel cinsiyet rolüne sahip karı ve kocaların evlilik doyum düzeyleri ile birinin yüksek kadını veya yüksek erkeksi role sahip olduğu evliliklerde ki doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymuştur.

Evlilik doyumu ile evlilik süresi arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara göre evlilik doyumunu zaman içerisinde U şekli çizdiği görülmektedir. Yani evliliğin en başında yüksek olan evlilik doyumu düşüşe, ardından tekrar yükselişe geçmektedir.

Bu düşüşün sebebi araştırılmış fakat geçerli bir sebep bulunamamıştır. Bazı araştırmalar bu düşüşü ebeveynliğe geçiş ya da eş rollerindeki değişme şeklinde açıklamışlardır. Örneğin, çocuğun evlilik yaşamına eşler arasında durağanlığa ve yakınlıklarında azalmaya neden olabilmektedir ve çocukların evden ayrılması eşler arasındaki yakınlığı arttırmaktadır. (Belsky, Lang, ve Rovine, 1985; Lee, 1988).

Orbuch, House, Mero ve Webster (1996) evlilik doyumunun ilk dönemlerinde yüksek olduğunu sonra düşüşe geçtiğini ve 10 ile 20 yılları arasında en dibe vurduğunu belirtmektedirler. Araştırma sonuçlarına göre 0–13 yaş arası çocuğu olan bireylerin çocuksuz bireylere oranla anlamlı şekilde daha az doyumlu oldukları, yanlarında ya da başka bir yerde yaşayan 17 yaş ve üstü çocuğu olan bireylerle çocuksuz bireylerin evlilik doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Espinoza (2003) 12 evli kadın ile yüz-yüze derinlemesine görüşme tekniği ile yapmış olduğu araştırmasına göre evlilik süresi arttıkça evlilik doyumunun da arttığı görülmektedir.

Yukarıda Türkiye’de ve yurt dışında evlilik doyumu ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği bir dizi araştırmadan söz edilmiştir. Bu araştırmalara bakıldığında evlilik doyumu ve psikolojik yardım arama tutumu ve cinsiyet rollerini birlikte ele alan bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu da araştırmanın önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

2.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle İlgili Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar, İlgili Araştırma ve Yayınlar

Kadın ve erkek arasındaki anatomik farklılıklar ve üremeyle ilgili fonksiyonlar dikkate alınarak yapılan ayırım için “cinsiyet” (sex), dış görünüşe ve davranışlara bağli olarak yapılan ayırım içinde “toplumsal cinsiyet” (gender) kavramı kullanılmaktadır (Archer, Llyod, 1982; Akt: Akçam1996, s.1).

O’Neil (1981) toplumsal cinsiyeti, kadınlara ve erkeklere kültürel olarak uygun görülen, davranışı şekillendiren, toplumun kadınsı ya da erkeksi olarak tanımladığı davranış, beklentiler ve roller olarak tanımlar.

Toplumların, toplumsal cinsiyetlere ilişkin kalıp yargılarının bireyler tarafından öğrenilmesi ve topluma yeni katılmış bireylerin toplumsal cinsiyet rollerini edinmeleri bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Geleneksel olarak erkeksilik bağımsızlık, girişkenlik, yeterlilik, rekabetçilik ve üstünlük gibi özelliklerle tanımlanırken kadınsılık ise daha çok yardım severlik, merhamet, bakım verme ve sıcaklık gibi özelliklerle özdeşleştirilmektedir. Sosyalizasyon süreci içersinde bireyler kadın ve erkeklere yönelik bu temel bakış açılarını kazanır; kendine ve çevresindeki diğer kadın ve erkelere yönelik temel değerlendirmelerinde bu bakış açısını kullanmayı öğrenir (Damarlı, 2006).

Kültür davranış ve tutumlar için rehber olarak görev yapar. Kültür insanların nasıl davranacaklarını, problemlerini nasıl çözeceklerini, nasıl iletişim kuracaklarını, stresle nasıl başa çıkacaklarını ve ruh sağlığı problemleri ile nasıl baş edeceklerini belirler fakat tüm bunlar kadınlar ve erkekler açısından farklılık göstermektedir.

Aile içi etkileşim boyutları ve bunlara ilişkin algı, kimliğin en önemli belirleyicilerinden biri olan toplumsal cinsiyet rolünün kazanılmasına da temel teşkil etmektedir. Erkekler ailede çok küçük yaştan itibaren bağımsızlık ve özerklik kazanma, bu bağlamda zayıflıkla bağdaştırılan duygularını bastırma yönünde teşvik

edilmektedirler. Buna karşın, kadın kimliği ile bağdaştırılan bağımlılık ve duygularını ifade edebilme hem sosyal destek alabilmeyi, hem sosyal destek verebilmeyi kolaylaştırmaktadır. O halde kızlardan ve erkeklerden farklı davranışların ve özelliklerin beklendiği bu tür bir sosyalleşme ortamında, cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumların kazanılması mümkün olmamaktadır (Güvenç, 1996).

Cinsiyet rolleri ile ilgili olarak 1970’li yıllara kadar devam eden geleneksel görüş, bir cinse atfedilen özelliklerin tam karşıtını diğer cinse atfetmektedir. Diğer bir deyişle, 1970’li yıllara kadar erkek ve kadın cinsiyet rolleri tek bir boyut olarak düşünölmüş, bu roller bir doğrunun iki uç noktası olarak ele alınmıştır. 1970’li yıllarda yapılan araştırmalarda, kadınlara ve erkeklere atfedilen cinsiyet rollerinin ve özelliklerinin birbirinden bağımsız boyutlar olduğu ileri sürölmüş, ister kadın ister erkek olsun bireylerin karşı cinsiyete ait özellikler taşıyabilecekleri vurgulanmıştır. (Özen, 1992).

Erkeksilik psikoloji literatüründe çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Cortese (2003) geleneksel erkeksiliğı 5 maddede tanımlar:

1. Erkek için birincil emir “Kadın gibi olma!” dır. Hassas ya da duyarlı olduğunu göstermek engellenmiştir.
2. Erkeksi rolün tabiatı başarı beklentisidir. Başarılı olma önce sporda sonra iş yaşamında sivrılme olarak görülür.
3. Askerlik ve yargı sistemi gibi kurumlar tarafından desteklenmek. Örneğın, erkek olmak demek duygusal, psikolojik, fiziksel olarak agresif olmak demektir.
4. Cinsel aktiflik. Erkeklerin erkeksiliğini cinsel yaşamda kanıtlamaları için ilgi ve becerilerinin yüksek olduğunu göstermek durumundadırlar.
5. Erkek kendi kendine yetebilmelidir. Herhangi birinin yardımı olmadan sorunlarını çözebilmeli ve her durumda duygularını kontrol edebilmelidir.

Kısa sürede değışmeyeceğinin bilincinde olunmasına rağmen, yine de ölkemizdeki eğitim olanaklarının artması ve eğitim düzeyinin giderek yükselmesi, kadınların “ücret” karşılığı ev dışında çalışması gibi nedenlerle cinsiyete özgü

kalıpyargılarda bir değişme olduğu düşünülmektedir. Bu değişimle birlikte kadınlara atfedilen geleneksel roller ve özellikler erkekler tarafından, erkeklere atfedilen geleneksel roller ve özellikler de kadınlar tarafından benimsenmeye başlanmıştır denebilir (Akçam, 1996).

Cinsiyet gelişimini ve kadın ile erkek arasındaki gözlenebilir farklılıkları açıklayabilmek için birçok kuram geliştirilmiştir. Fakat bu farklılıkları ve cinsiyet gelişimini tek bir kuramla açıklamak mümkün değildir.

Dökmen (2004)'e göre toplumsal cinsiyetin kültürel yapılandırmaları bir anlamda biyolojik cinsiyeti de içermektedir. Genellikle kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkların biyolojik mi yoksa kültürel mi olduğunu tam olarak bilmek mümkün değildir, esasen çoğu farklılık ikisinin birlikte etkisinin sonucudur (s.5).

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları açıklamak için son zamanlarda pek çok değişken ve kuramların tümü göz önüne alınmaktadır. Bu nedenle, cinsiyet gelişimini açıklamaya çalışan literatürde en yaygın kullanılan kuramlar burada ele alınmıştır.

2.2.1. Biyolojik Kuramlar: Biyolojik kökenli kuramlar kadınlar ve erkekler arasındaki beceri ve/veya davranış farklılıklarını altta yatan cinsler arası biyolojik ve psikolojik farklılıklarla ilişkilendirerek açıklar. Bu teorinin ilgi alanı doğumdan itibaren kadın ve erkeğin maruz kaldığı cinsi hormonlar ve kritik gelişme dönemlerindeki cinsi hormonlardaki farklılıklar (örn: ergenlik) ve beyindeki işlevsel ve yapısal farklılıklardır (Osborne, 2004).

Bu teori ışığında pek çok araştırma yapılmıştır. Örneğin, erkeklerde saldırganlığın artışı erkek cinsiyet hormonundaki (androjins) artışla ilgili olduğu bulunmuştur (Maccoby, ve Jacklin, 1980).

2.2.2. Psikoanalitik Kuram: Toplumsal cinsiyetin gelişimine ilişkin olarak ilk kuramsal açıklamalar Freud tarafından yapılmıştır. Sigmund Freud cinsiyet

kimliği gelişiminin biyolojik gelişme ve olgunlaşma basamaklarının sonucu olduğunu söyler (Doğan, 2005). Ona göre libido biyolojik ve toplumsal cinsiyeti organize eden, biyolojik temeli olan cinsel enerjidir (Dökmen, 2004, s.32).

Freud kişiliğin gelişiminde beş dönem olduğunu; oral dönemin 0–1 yaş arası, anal dönemin 1–3 yaş arası, fallik dönemin 3–5 yaş arası, latent dönemin 5–12 yaş arası, genital dönemin ise 12 yaş ve sonrasını kapsadığını ileri sürmektedir (Hall, Lindzey, 1985).

Toplumsal cinsiyet kazanımı ile ilişkili olarak birinci dönem, oral ve anal dönemleri kapsar. Her iki cinsiyet için de libido eril özellikler gösterir. Oral dönemde çocuk annesinden ayrı bir varlık olduğunun farkında değildir, öyle ki annesinin memesinin kendisine ait bir şey olduğuna inanır (Öztürk, 1997; Akt: Doğan, 2005, s.7)

İkinci dönem, fallik periyodun başlarıdır. Farklılıklar anlaşılmaya başlanır. Çocuklara göre cinsiyet bir penise sahip olmak ve olmamak arasındaki farktır. Yine erillik merkezdedir ve sevgi objesi yine annededir (Öztürk, 1997; Akt: Doğan, 2005, s.7).

Üçüncü dönem yine fallik dönem içerisinde yaşanır. Çatışmanın çözümü ile ilgilidir. Freud’a göre erkek çocuklar, anneleri için babaları ile bir yarışmaya girerler ve babaları ile özdeşleşirler. Toplum içerisinde de erkeksi rolleri benimser. Kız çocukları da babaları için anneleri ile yarışmaktadırlar. Freud’a göre kız çocuklar, anneleri ile tamamen özdeşleşmedikleri için süperegoları erkekler kadar gelişmez (Dökmen, 2004).

Erkek çocukların ileri yaşamlarında güçlü, erkeksi özellikler gösteren kişiler olması, babaları ile yaptıkları güçlü bir özdeşime bağlıdır. Oedipal kompleksin başarıyla çözümlenmesi ile erkek çocuk toplumsal cinsiyet kimliğine kavuşur. Kızlar için elektra kompleksinin çözümlenmesi ise kadınsı kişilik özellikleri kazanmasını belirler (Öztürk, 1997; Akt: Doğan, 2005, s.7).

2.2.3. Sosyal Rol Kuramı: İnsan davranışını içinde bulunan koşulların gerekleri ve sosyal beklentiler şekillendirir görüşünü savunan Eagly (1987) sosyal davranışta gözlenen cinsiyet farklılıklarını açıklamak amacıyla Sosyal Rol Yaklaşımı'nı geliştirmiştir (Demirtaş, 2004).

Biyolojik kurama karşıt olarak Sosyal Rol Teorisi davranışın, bireyin içinde yaşadığı kültür ya da toplumun ona sunduğu sosyal rollerle şekilleneceğini ileri sürer. Bireyler sosyal rolleri ile uyumlu davranışlar ortaya koyarlar. Bu görüşe göre, davranıştaki cinsiyet farklılıkları pek çok sosyal rol içinde kadın ve erkek olarak ayırışmadan kaynaklanır. Tarihten bu yana kültürümüzde hem iş hem de aile yaşantısında kadınlar ve erkekler farklı roller sürdürmektedir. Tipik olarak erkekler ev dışında çalışır, yüksek ücret alır, daha otoriter konumdadır, statüyü ve gücü temsil eder; kadınlar ise daha çok ev yaşamı ile ilgilidir, iş yerinde ise daha az otoriter pozisyonlarda görev alır (Osborne, 2004).

Eagly'e göre kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların kökünde toplumda kadınlara farklı (ev kadını, hizmet eden, bakım veren kişi), erkeklere farklı (araçsal roller, yöneticilik, evin reisi) görevlerin yüklenmesi yatmaktadır. Böylece kadınlara annelik, öğretmenlik, hemşirelik ve sekreterlik; erkeklereyse yöneticilik, başkanlık ve mühendislik gibi meslekler uygun görülür, bunlar doğrultusunda kalıpyargılar ve beklentiler geliştirilmektedir. Bu beklentilerin zamanla kendinin gerçekleştirilmesi sonucunda da kadınlarla erkekler birçok açıdan farklı davranır konuma gelmektedir (Demirtaş, 2004).

Cinsiyet rolleri ve bu rollerle ilişkili davranış farklılıkları, toplumsal beklentiler ve bireylerin bu beklentilerle uyumlu davranma eğilimleri ile devam eder. Sosyal Rol Kuramı cinsiyet farklılıklarını kadınların ve erkeklerin yürüttüğü sosyal (toplumsal) rollerdeki farklılığın sonucu olarak görür. Bu teoriye göre, kadın ve erkeğin toplumsal rolleri birbirine benzer olduğunda, cinsiyet farklılıkları azalacaktır (örn: kadının iş yaşamına daha fazla girmesi, statüsünün artması gibi) (Maccoby, 1988).

2.2.4. Sosyal Öğrenme Kuramı: Bu kuram cinsiyet gelişiminin ve farklılıklarının şekillenmesinde sosyal çevrenin önemini vurgular. Bu teori sosyal rollerin cinsiyet damgalı davranışa etkisine odaklanmak yerine cinsiyet damgalı davranışların nasıl kazanıldığını öğrenme teorilerinin ilkeleri ile açıklamaktadır. Bu yaklaşım, özde, cinsiyet rollerinin ve cinsiyet rolü davranışının başka her şey nasıl öğreniliyorsa öyle öğrenildiğini söylemektedir. Bu öğrenmede iki temel mekanizma söz konusudur. İlk olarak, çocuklar cinslerine uygun davranışları için anababa ve toplumdaki diğerleri tarafından pekiştirilirlerken, cinslerine uymayan davranışlar için cezalandırılırlar (Dönmez, 2001).

Gözlemleyerek ve çevredeki birini model alıp taklit ederek öğrenme bu süreçte önemli rol oynar. Bu kurama göre çocuklar aynı cins anababayı ya da çevrelerinden birini taklit ederler ve çocuklar aynı cins birini taklit ettikleri için ödüllendiriliyor da olabilirler. Çocukların kendileriyle aynı cinsiyetten olan yetişkinleri model alıp onlar gibi davranmaları toplum tarafından desteklenen bir davranıştır.

Anababaların cinsiyet damgalı davranışlarında ve çocukların taklit derecesinde doğası gereği farklılıklar vardır. Bazı babalar diğerlerinden daha “erkeksi”, bazı anneler diğerlerinden daha “kadınsı”dırlar. Sosyal Öğrenme Kuramına göre babanın erkeksiliği arttıkça erkek çocuğun da daha erkeksi, annenin kadınsılığı arttıkça kız çocuğunun da daha kadınsı olacağı sonucu çıkmaktadır (Osborne, 2004).

Sosyal öğrenme kuramına göre insan davranışları “ödüllendirme” ve “cezalandırma” ile şekillendirilir. Çocuk ve ergenlere toplum tarafından uygun görülen davranışları öğretme sürecinde toplum tarafından uygun görülen davranışlar ödüllendirilir ve desteklenir, toplum tarafından kabul görmeyen davranışlar ise cezalandırılır ya da görmezden gelinir. Sosyal Öğrenme kuramına göre toplumsal cinsiyet rolü kazanımı ve diğer sosyal davranışlar da doğrudan ödül ve ceza yöntemi kullanılarak kazandırılabilir (Dusek, 1987).

Sosyal öğrenme kuramına göre toplumsal cinsiyet rollerinin kazanımı hem gözlemleyerek hem de ödül ve cezalarla gerçekleşen bir eğitim sürecidir (Dusek, 1987).

Sonuç olarak erkek ve kızlar birbirlerinden farklı şekillerde davranmaları gerektiği yönünde eğitildikleri ve çevrelerindeki kadın ve erkeklerin farklı biçimlerde davrandıklarını gözlemledikleri için birbirlerinden farklı davranışlar sergilerler (Dusek, 1987).

2.2.5. Bilişsel Cinsiyet Gelişim Kuramı: Bilişsel teori temel olarak şu varsayımı ele alır: Bireyler çevrelerinden aldıkları bilgileri gruplandırır ve organize ederler, ki cinsiyet sosyal bilgileri organize edecek en temel ve anlamlı kategoridir (Maccoby, 1988). Kohlberg (1966), çocuklarda algının zamanla oluştuğunu ve Piaget'in Bilişse Gelişim Teorisine paralel olarak düzey düzey geliştiğini ortaya koymaktadır. Kohlberg'e göre cinsiyet rollerinin gelişimi, çocuklar yalnızca belli bir bilişsel gelişim düzeyine ulaştıklarında mümkün olmaktadır.

Çocukların, bir kadın ve bir erkek olmanın ne demek olduğunu anlamaları üç evrede gerçekleşir: 2–2,5 yaş arasında gözlenen ilk evrede çocuklar toplumsal cinsiyetin farkına varırlar yani kendilerini kız ya da erkek olarak etiketlerler, kendileri ile diğerlerini cinsiyetlerine göre gruplandırmaya başlarlar; 3,5–4,5 yaş arasında gözlenen ikinci evrede çocuklar toplumsal cinsiyetin zaman içinde kalıcılığını kavrarlar, “cinsiyet sabitliğini” kazanırlar ve cinsiyetin zaman içinde değişmeyeceğini, sabit kalacağını öğrenirler; 4,5–7 yaş arasında görülen son evrede toplumsal cinsiyetin tutarlılığı anlaşılır, cinsiyetle ilgili kalıplaşmış tutumları –iki cinsten hangi tür davranışların beklendiğini- öğrenirler ve kendi cinslerine ilişkin kalıplaşmış tutumlara uygun olarak davranmak zorunda olduklarını anlarlar. (Demirtaş, 1999; Dönmez, 2001). Bu kurama göre, çocuklar bilişsel gelişim teorisindeki somut işlemler devresine (ortalama 7 yaş) geldiğinde bu düzeye ulaşırlar. Kohlberg'e göre çocuklar bu devreye gelmeden önce cinsiyet kimliklerini tamamlayamaz ve kendi cinsiyet rollerine uygun şekilde davranmaları beklenemez

(Dönmez, 2001). Fakat bazı araştırmalar çok daha küçük çocukların cinslerine uygun biçimde davrandıklarını göstermektedir, mesela cinslerine göre oyuncakları tercih etmektedirler (Martin ve Halverson, 1983).

Son dönemlerde geliştirilen kuramlar toplumsal cinsiyetin gelişiminde bilişsel süreçlerle ve sosyal kuralların öğrenilmesi arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Dusek, 1987). Toplumsal cinsiyet şema kuramı da bu bakış açısına sahip kuramlardan biridir.

2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı: Bem tarafından geliştirilmiş olan kuram hem bilişsel gelişim kuramı hem de sosyal öğrenme kuramının cinsiyetlerin ayrılması ve toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasıyla ilgili olarak yaptıkları açıklamaları kapsamaktadır. Bem (1993) toplumsal cinsiyeti kişilerin dünyayı izlediği bir mercekle olarak tanımlamaktadır (Akt: Smith, Noll ve Bryant, 1999).

Hemen her kültürde kadınsı ve erkeksi kişilik özellikleri belirlenmiş, kadın ve erkeğin toplumdaki yeri, yapabileceği işler ve faaliyetler cinsiyetleri temelinde ayrıştırılmış ve tanımlanmıştır. Çocuk da gelişim süreci içinde yaptığı gözlemler yoluyla kadın ve erkeğe özgü davranışları, alınan görev ve sorumlulukları özümseyerek ve değerlendirerek öğrenir.

Şemalar kişinin, insanlar, olaylar ve nesnelerle ilgili bilgilerini yönlendiren, örgütleyen bilişsel yapılardır. Bireyler şemaları aracılığı ile gelen bilgiyi kolaylıkla kodlayabilir, şemayla ilişkili kategoriler içinde örgütleyebilir ve şemalarıyla ilişkili farklılaşmış yargılarda bulunabilirler (Dökmen, 2004). Şematik bilgi işleme süreci bir bilgiye ilişkin birbirine eşit çok sayıda boyut olmasına karşın bireyin bir tek boyutu temel olarak bilgiyi işlemesi ve kategorilere ayırmasıdır (Dökmen, 2004). Buna göre, bilgiyi toplumsal cinsiyet şemasına göre işleyen bir kişi kendini, diğer insanları, olayları ve dünyayı algılayışında cinsiyete yönelik çağrışımları temel alacaktır. Kurama göre, çocuk toplumsal cinsiyet şemalarını öğrenme sürecinde iki cinsiyet arasındaki gözlenebilir farkları görür, kendi cinsiyetiyle ilgili bilgiler edinir ve bunlar doğrultusunda kendi cinsiyetini tanımlar.

Cinsiyet tipleştirme/ayırıştırma olarak tanımlanan bu süreçte çocuğun benlik kavramı oluşur ve çocuk dünyayı algılayışında içselleştirmiş olduğu cinsiyet şemasını kullanır (Dökmen, 2004).

Cinsiyet farklılıkları, hem çevresel etkilerden hem de bireylerin kültürlerindeki kadınlık-erkeklik tanımlarıyla tutarlı olarak çocuklukta edindikleri benlik kavramından, tercihlerinden, becerilerinden, kişisel tutum ve davranışlarından kaynaklanmaktadır (Arslan, 2000).

Bem yaptığı çalışmalar sonucunda bireyleri kadınsı ve erkeksi özellikleri barındırma bakımından dört gruba ayırmıştır. Kadınsı özellikleri daha çok erkeksi özellikleri daha az taşıyanlar kadınsı; erkeksi özellikleri daha çok taşıyan kadınsı özellikleri daha az taşıyanlar erkeksi; hem kadınsı hem de erkeksi özellikleri taşıyanlar androjen; ne kadınsı ne de erkeksi özellikleri taşıyanlar ise farklılaşmamış (belirsiz) cinsiyet tipllemeli olarak sınıflandırılmıştır. Bem (1981) toplumsal cinsiyetin organize edici bir ilke olarak kullanımındaki bireysel farklılıklara da değinmiştir. Bazı kişiler sosyal durumları açıklamada toplumsal cinsiyeti önemli bir faktör olarak ele alırken bazı kişiler toplumsal durumların kurulumunda toplumsal cinsiyeti tanımlayıcı bir kategori olarak daha az kullanma eğilimindedirler. Buna göre, cinsiyet-tipllemeli (kadınsı ve erkeksi) kişilerin bilgiyi işlemede toplumsal cinsiyeti düzenleyici bir ilke olarak kullanma olasılıkları androjen bireylerden daha fazladır. Cinsiyet şemaları doğrultusunda hareket eden bireyler, farkında olmadan yaşamları boyunca kendilerinin ve başkalarının davranışlarını bu bilişsel yapıları çerçevesinde algılar, düzenler ve değerlendirirler. Hem erkeksi hem de kadınsı özelliklere sahip olan androjenlerin ise daha esnek ve çeşitli durumlara karşı daha kolay uyum sağlayabilen bireyler oldukları düşünülmektedir. Bem'in üniversite öğrencileriyle yaptığı bir dizi çalışmada her iki cinsiyetteki androjen bireylerin içinde bulunulan ortamsal duruma bağlı olarak kadınsı ya da erkeksi davranışları benimseyebildikleri; aksine cinsiyet tipllemeli ya da farklılaşmamış bireylerin ise daha kalıpyargılı ve daha dar sınırlar içindeki davranışları sergiledikleri görülmüştür.

Kagan (1964) ve Kohlberg (1966) toplum içinde en uyumlu kişilerin androjen cinsiyet rolüne sahip olan, cinsiyet rolüne uygun ve aykırı davranım ile belirsiz cinsiyet rolü davranımı gösteren kişilerin davranışlarının sınırlı ve bastırılmış olması nedeniyle toplum içinde uyumsuzluk gösterdiklerini bildirmektedirler (Akt: Kavuncu, 1987, s.18).

Burada cinsiyet rol gelişimi ve farklılıklarını açıklayan literatürdeki en aygın kuramlara yer verilmiştir. Cinsiyet rolleri toplumun davranışları, beklentileri ve değerleri kadınsı ya da erkeksi olarak tanımlamasıdır (O'Neil, 1981). Bu tanıma göre, cinsiyet rolleri toplumsal olarak yapılandırılırlar ve sosyalleşme süreci yoluyla bir nesilden diğerine aktarılırlar. Cinsiyet rolü sosyalleşme süreci kişinin cinsine, kültürel olarak uygun tutumları, davranışları ve değerleri içselleştirme ve kazanmayı içerir. Bebeklikten başlayarak bireyler cinsiyet yönelimli davranışları nedeni ile farklı şekilde pekiştirilirler, uygunsuz davranışlar için cezalandırılırlar ve kendilerine bir model olarak cinsiyet rol davranışlarını öğrenirler. Bireyin bu bilgiyi içselleştirme boyutu, kişinin geleneksel cinsiyet rollerine uyumlu şekilde davranma boyutunu etkiler. Yani tüm edindiği bilgileri tam olarak içselleştirememiş bir birey geleneksel cinsiyet rolüne uygun davranışlar göstermeyecektir (Dönmez, 2001; Osborne, 2004).

Genel olarak literatürde cinsiyet rolleri Geleneksel ve Eşitlikçi olmak üzere iki temel görüş çerçevesinde ele alınmaktadır. Geleneksel Cinsiyet Rolü görüşüne göre, kadın ve erkeğin kendi cinsiyeti ile özdeşimi ve cinsiyet rollerinin gelişimi birbirine bağlantılıdır. Sağlıklı cinsiyet özdeşimi, bireyin ait olduğu cinsi kabul etmesidir. Cinsel özdeşim, diğer bir deyişle, bireyin kadın veya erkek cinsiyetine ait olduğu bilinci, çocukluk döneminde 3-4 yaşları arasında doğar. Cinsiyete uygun davranışların gelişmesi ve yine cinsiyete özgü özellikler ile ilgili kalıp yargılar daha sonraki yaş dönemlerinde gelişir. Geleneksel cinsiyet rolüne göre kadın öncelikle ev kadını rolünü üstlenmelidir, aile hayatında fedakâr olması söz konusudur, erkekler ise aile ve iş hayatında otorite sembolüdür (Baykal, 1988, s.9).

Eşitlikçi Cinsiyet Rolü görüşüne göre, cinsiyet özdeşimi ve rolü birbirinden farklı ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre erkek ve kadın arasındaki fiziksel yapı

farkının dışında, her iki cinsin cinsiyet rolleri açısından farklı olması gerektiğini kabul edilmemektedir. Psikolojik yönden sağlıklı ve uyumlu olabilmek için birey, cinsiyet farkı gözetmeksizin, kendine uygun, doyurucu, kendini gerçekleştirci, cinsiyet rollerini benimseyebilmelidir (Baykal, 1988, s.10).

Bu araştırma için kullanılacak Cinsiyet Rollerı Envanteri'ni oluşturan Sandra Bem'in Cinsiyet Şema Teorisi bu yaklaşım doğrultusunda ele alınmalıdır. Bu teori, çocukların ait oldukları kültürün kendilerine öngörmüş olduğu eril ve dişil olarak nitelenen cinsiyet tipli özellikleri kazanmakta olduklarını öne sürmektedir. Bireylerin, eriller ve dişiler olarak birbirinden ortalama bir düzeyde farklılaşmalarıyla birlikte, her birey (kadın ve erkek olarak) kendi davranışlarını cinsiyetin kültürel tanımlamalarının uygunluğuna göre algılamak, değerlendirmek ve düzenlemek zorundadır. Bu teoriyle birlikte androjin kavramı literatüre kazandırılmıştır. Androjen hem eril hem de dişil özelliklerin dengeli bir karışımına sahip olan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Girginer, 1994, s.39).

Cinsiyet rolleri konusu Türkiye'de ve yurt dışında pek çok araştırmaya konu olmuştur, Türkiye'de yapılan araştırmalardan ulaşılanlara aşağıda değinilmiştir.

Cinsiyet rolüne ilişkin çalışmalar incelendiğinde, değışkenle farklı konularda yapılan çalışmalara örnek olarak, İnelmen (1996)'in, cinsiyet rolü yönelimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma, Dökmen (1997)'in, anne babayla algılanan benzerliği incelediği araştırma, yine Dökmen (2000)'in kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkisi isimli çalışması verilebilir. Curun (2001), kavramı romantik ilişkilerdeki ilişki doyumu ile bağlantısını incelemiş ve algılanan cinsiyet rolü yönelimleri ilişki doyumu ile ilişkili bulunmuş ancak flört eden eşlerin gerçek cinsiyet rolü yönelimleri ile ilişki doyumu arasında ilişki bulunmadığı ortaya konmuştur. Damarlı (2006) Ankara ilinde 305'i kız, 267'si erkek 572 lise öğrencisi ile yaptığı araştırmada ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelemiş ve aralarında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmanın amacıyla ilgili olduğu düşünülen araştırmalar aşağıda özetlemiştir.

Baykal (1988) üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarını bazı değişkenler açısından araştırmış ve kızların erkeklere oranla cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargıları açısından daha geleneksel olduğu bulunmuştur. Ayrıca geleneksel gruptaki erkek öğrencilerin geleneksel olmayan gruptaki erkek öğrencilere göre kendini kabul düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Onaran, Büker ve Bir (1991) Eskişehir’de 18 yaş ve üstündeki 500 katılımcı ile bir alan araştırması yapmış, eğitim düzeyi ile cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda yüksek eğitim görenlerin cinsiyet rolü tutumlarında değişikliklere açık oldukları ve eşitlikçi bir tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi düşük katılımcıların ise erkek rolü tutumlarında oldukça tutucu davrandıkları ve geleneksel bakış açlarına sahip oldukları görülmüştür.

Aydın (1991) örneklem grubunu 1989–1990 bahar döneminde Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesine devam eden 338 kişinin oluşturduğu çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyet farkının ve cinsiyet rollerinin atılganlık seviyelerine etkisi olup olmadığını incelediği araştırmasında erkeksi ve androjen cinsiyet rollerini benimsemiş olan üniversiteli gençlerin atılganlık seviyelerinin belirsiz ve kadınsı rolleri benimsemiş olanlara nispeten daha yüksek olacağı hipotezini test etmiştir. Aydın’a göre toplumda erkeksi rol kadınsı role nispeten daha atak, isteklerini (kadınsı role göre) daha rahat isteyebilen cinsiyet rolü olarak kabul edilir. Bu itibarla erkeksi rolün atılganlık açısından da avantajlı olabileceğini düşünmektedir. Androjen cinsiyet rolü ise gerek erkeksi gerek kadınsı rolü uygun ortamda sergileyebilen, esnek kişilik yapısındaki bireyleri kapsamı nedeniyle atılganlık seviyelerinin daha yeterli seviyede olabileceğini düşünmektedir. Cinsiyet rolü grupları arasında atılganlık seviyelerinin cinsiyet rollerinden etkilendiği ortaya koyulmuştur. Yapılan analiz sonrasında farkın androjen ve erkeksi roller ile belirsiz ve kadınsı roller arasında olduğu, erkeksi ve androjen rolleri olan gençlerde atılganlık seviyelerinin daha yeterli olduğu belirtilmektedir.

Girginer (1994) araştırmasında Türk toplumunun cinsiyet rollerine ilişkin değerlendirmelerinin elde edilmesi amaçlanmış ve sonuç olarak toplumumuzda geleneksel yönelimlerin daha baskın bir durumda bulunduğu tespit edilmiştir. Androjin bireylerin, tüm örneklem grubu içinde yalnızca %2.23 oranında bulunduğunu gösterirken, geleneksel cinsiyet tipli özellikleri gösteren bireylerin %64.92 oranında, farklılaşmamış bireylerin ise %32.83 oranında bulunduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk bakımı ve ev içi işler daha çok kadına ait roller olarak algılanırken, ailenin mali durumu hakkında önemli kararlar ya da evliliğin cinsellikle ilişkili yönü daha çok erkeğe ait olarak algılanmaktadır.

Curun (2006) 102 evli çiftle yapmış olduğu araştırmasında cinsiyet rollerini belirlemek amacı ile BEM Cinsiyet Rol Envanteri kullanılmış evli çiftlerin yüklemeleri, iletişim çatışmaları ve cinsiyet rolü yönelimlerinin evlilik doyumu ile ilişkilerini incelemiştir. Nedensel yüklemeler, erkeksi ve kadınsı kişilik özellikleri boyutları açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Tüm katılımcılar için, uyum alt boyutu için sırası ile niyet, kadınsılık, erkeksilik ve istikrar değişkenleri, evlilik doyumu içinde niyet ve kadınsılık değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Yurt dışında toplumsal cinsiyet rolü ile evlilik doyumu ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları ile ilgili olan araştırmalar taranmış, ulaşılabilenler aşağıda özetlenmiştir.

Scanzoni ve Fox (1980) cinsiyet rol gelişimini iki teoride incelemiştir, bilişsel gelişim ve sosyal öğrenme teorileri. Bilişsel gelişim teorisine göre çocuk kendini kadın ya da erkek olarak çok erken yaşta gruplandırmayı öğrenir. Bir cinsiyet kimliği geliştikten sonra, değişimi çok zordur. Sosyal öğrenmede ise ebeveynler ve diğer sosyal kurumlar çocuğun cinsiyetine uyumlu olanları ödüllendirme ya da uygunsuzları ise cezalandırma yöntemi ile şekillenmesine yardım eder. Ayrıca çocuklar ailelerini model alma yoluyla davranışları içselleştirir. Sosyal öğrenme yaklaşımı cinsiyet rol tercihlerin ve davranışların zaman içerisinde değişmesine izin

verir. Bu yaklaşıma göre, her iki eşin de çalıştığı çiftler evliliklerindeki çatışmaları çözebilirlerse cinsiyet rol davranışlarını da değiştirmeyi öğrenebilirler.

Ross, Mirowsky ve Ulbrich (1983) modern endüstri toplumlarındaki kadınlar için geleneksel kadın rolleri stres verici olarak görülürken, daha geleneksel toplumlardaki kadınlar için ise o kadar stres verici olarak görülmediği bulunmuştur.

Lye ve Biblarz (1993) araştırmasında cinsiyet rol tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi incelemiş ve geleneksel olmayan tutumlara sahip olan çiftlerin, geleneksel olanlara oranla daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını bulmuşlardır. Bu sonucun şu hipotezle açıklanabileceğini belirtmişlerdir: Evlilikleri ve cinsiyet rollerine dair geleneksel tutum gösteren çiftler kendi ilişkilerine model olabilecek evlilik ve cinsiyet rollerinin tamamı belirgin olan bir yaşam sağlayabilirler. Geleneksel olmayan tutum gösteren çiftler ise kendi evlilik rollerini kendileri tartışır ve tanımlarlar, ki bu süreç zamanla evlilik doyumunu düşürebilecek çatışma ve sıkıntıya yol açar. Lye ve Biblarz 1437 evli erkek ve 1437 evli kadınla yürüttükleri bu çalışmalarında, eşlerine oranla erkekler daha az geleneksel anlaşılmazlıkların azaldığını; eşlerine oranla kadınların daha az geleneksel olduğu durumlarda ise anlaşılmazlıkların arttığını belirtmektedirler.

Guzman (1996) da 30 çiftle cinsiyet rol tutumlarındaki farklılıkların evlilik doyumunu etkileyip etkilemediğini araştırmış olduğu çalışmasında kadınların erkeklere oranla daha düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını, kadınların erkeklere klinik olarak daha fazla evlilik problemleri yaşadıklarını, erkek geleneksel kadın eşitlikçi cinsiyet rolüne sahipse en düşük evlilik doyumuna sahip olduklarını, erkek eşitlikçi kadın geleneksel cinsiyet rolüne sahip ise en yüksek evlilik doyumuna sahip olduklarını (bu sonuçlar Lye ve Biblarz (1993); Scanzoni ve Fox (1980) ile uyumlu), yüksek eğitim düzeyi ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında anlamlı olumlu bir ilişki olduğunu, çocuk sayısı arttıkça evlilik doyumunun düştüğünü, çocuk sayısı ile cinsiyet rol tutumları arasında olumsuz bir ilişki olduğunu yani çocuk sayısı arttıkça geleneksel cinsiyet rol tutumunun da arttığını, evliliğin süresi ile cinsiyet rol tutumu arasında olumsuz ilişki olduğunu, yani evlilik süresi arttıkça daha geleneksel

cinsiyet rol tutumuna sahip oldukları, yaş ve cinsiyet rol tutumu arasında olumsuz ilişki olduğunu, yaş arttıkça geleneksel cinsiyet rol tutumunda arttığını bulmuştur.

Lee (1999) Koreli-Amerikalı bireylerin evlilik doyumlarını etkileyen faktörleri araştırdığı çalışmasında 622 katılımcının %49'u evli erkek ve %51'i evli kadından oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, Koreli-Amerikalı kadın eşler için androjen cinsiyet rolü ile evlilik doyumu arasında olumsuz ilişki bulunmuştur. Araştırmacı Koreli-Amerikalı çiftlerin evlilik doyumlarını etkileyen 5 önemli faktör olduğunu belirtmektedir. Bunlar; birbirlerine duygularını ifade etme, cinsel doyum, çocuk sahibi olma, cinsel sadakati sürdürme ve ortak aktiviteler yapma. Androjen (eşitlikçi) cinsiyet rolüne sahip olma ve sürdürmenin Koreli evlerde çok önemli olmadığı ifade edilmektedir. Bu sonuç Kwon (1992)'un geleneksel cinsiyet rolünün (erkeksi ya da kadınsı), androjen cinsiyet rolüne göre evlilik doyumu ile olumlu şekilde ilişkili olduğu sonucu ile tutarlılık göstermektedir.

Eğer kişi toplumsal cinsiyet rolünün olumsuz sonuçları ve etkilerine maruz kalırsa, bu psikolojik duruma toplumsal cinsiyet rol çatışması denir. Yüksek oranda toplumsal cinsiyet rol çatışması yaşayan erkeklerin psikolojik yardım arama tutumlarının da olumsuz olduğu görülmektedir (Cortese, 2003).

2.3. Profesyonel Psikolojik Yardım Arama Tutumu İle İlgili Kavramsal Açıklamalar, İlgili Araştırma ve Yayınlar

Tutum birçok sosyal psikolog tarafından kabul edilen tanıma göre “bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile ilgili düşünce ve davranışlarını düzenli biçimde oluşturan eğilim” olarak ifade edilmektedir. Tutumları, hoşlanmalar ve hoşlanmamalar; nesnelere, insanlara, durumlara ya da dünyanın başka herhangi bir özelliğine göre, bu arada soyut düşüncelere ve sosyal politikalara yönelik lehte ve aleyhte değerlendirmeler ve tepkilerdir (Atkinson ve diğ, 1992).

Tutumları araştırmanın önemli bir nedeni, bu araştırmaların kişinin gelecekteki davranışını tahmin etmemizi sağlayacağı beklentisidir. Ancak araştırmalar tutumlarla davranış arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu göstermiştir. Davranış tutumlar dışında birçok etken tarafından belirlenmektedir. Bu etkenler tutum-davranış tutarlılığını etkiler (Atkinson ve diğ., 1992).

Yardım arama bireyin içinde bulundukları, üstesinden gelemedikleri sorunlardan kurtulmak amacıyla yardım konusu ile ilgili profesyonel (formal kaynak) ya da profesyonel olmayan (informal kaynak) bireylerden istediği yardım ve destektir. Bireylerin ihtiyacı olduğunda profesyonel yardım alabilmeleri onların ruh sağlığının iyileşmesinde önemli rol oynamaktadır (Arslantaş, 2003, s. 3).

Fischer ve Turner (1970) yardım arama tutumunu 4 alt boyutta açıklamaktadırlar:

- 1- Kişinin psikoterapik yardıma ihtiyacı olduğunun farkına varması.
- 2- Reddedilme korkusu.
- 3- Kişiler arası açıklık.
- 4- Danışmana duyulan inanç.

1- Kişi psikolojik sıkıntısından kurtulma yollarını düşünmeden önce bir problemi ve yardıma ihtiyacı olduğunu ve bu problemin kendisine zararlı sonuçlar doğuracağını farkına varmalıdır. Fakat kişinin bunu nasıl yaşayacağı, yorumlayacağı ya da hastalığına nasıl tepki vereceği kültürel olarak belirlenir (Rogler ve Cortes, 1993).

Örneğin, Çinlilerin uygunsuz davranışlara karşı tolerans düzeyleri daha yüksektir ve diğer kültürlerle oranla daha fazla kabul gösterebilirler. Herhangi bir durumu problem olarak algılama eğilimleri daha düşüktür. Problemleri olduğunu ve yardıma ihtiyaçları olduğunu daha az kabullenme eğilimleri vardır. Çünkü geleneksel kültüre göre kişisel problemler ve sıkıntılar bireyin kararlılığının ve çözme becerisinin düşük olduğunu gösterir (Liou, 2004).

Fakat ortada psikolojik bir problem olduğunu fark edince, bireyin direk profesyonel psikolojik yardıma başvurması gerekli değildir. Araştırmalar bireylerin bir problemle karşılaştıklarında sırayla aile üyeleri, arkadaşlar, doktorlar, geleneksel tedavi yöntemleri ve kendi kendine tedavi ve son olarak profesyonel psikolojik yardım merkezlerine başvurdıklarını göstermektedir (Horng, 1994).

Horng (1994) Taiwan’da yetişkin psikiyatrik hastalarla yaptığı araştırmasında hastaların yardım arama kaynaklarını kullanma ile kaç yıl eğitim aldıkları arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Daha az yıl eğitim alan hastaların kendi kendine tedavi, geleneksel tedavi yöntemleri ve psikiyatrik olmayan uzmanlara başvurma eğiliminde oldukları, daha çok eğitim alanların ise danışma merkezlerinden yardım aradıkları ortaya çıkmıştır.

2- Reddedilme Korkusu: Reddedilme korkusu, insanların psikolojik yardım aramada isteksizliğinin en önemli nedenlerinden biridir (Sibicky, Dovidio, 1986).

Reddedilme korkusunun büyüklüğü kişiye, probleme ve kültürel değişkenlere göre farklılık gösterir (Sibicky ve Dovidio, 1986; Lin, 2002).

3- Kişiler Arası Açıklık: Başarılı bir psikoterapi için kendini açma becerisi en önemli faktörlerden biridir. Komiya, Good ve Sherrod (2000)’ a göre duygusal olarak açılmakta sıkıntı çeken bireylerin, sıkıntılarının düzeyi ne olursa olsun psikolojik danışmaya ilişkin tutumları daha düşüktür. Duygusal olarak açık olanlara göre daha kapalı olanlar duyguları konusunda konuşmaya ve tartışmaya daha az yanaşırken; psikolojik tedavi alma ile ilgili olarak daha yüksek stigma yaşama eğiliminde oldukları görülmektedir. İnsanların olumsuz duygular yaşama ve bunları açma konusundaki endişeleri profesyonel psikolojik yardım arama için en büyük engeldir.

Omarzu (2000) kendini açma davranışının sonuçları olarak beklenen fayda ve beklenen riskler arasındaki farkı şu şekilde tanımlamaktadır: Beklenen fayda “kendini açma”nın sonucunda algılanan fayda; beklenen risk “kendini açma”

davranışı ile ilişkili olarak algılanan tehlikedir. Yapılan araştırma sonucunda, bireylerin durumsal içeriği değerlendirme ve karşısındakine farklı oranda ve derinlikte açılma eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, kültürel faktörler kendini açma davranışını destekleyebilir ya da engelleyebilir. Örneğin, Çinliler iç ve dış daire sınırlarını kesin olarak ayırt etme eğilimindedirler. Dıştakiler ya da içtekilerle nelerin paylaşılıp nelerin paylaşılmayacağı belirgindir. Özel, kişisel ve ailevi konuların profesyonel danışmanlar dâhil dıştakilerle paylaşılmaması genel bir toplumsal değer olarak kabul edilir (Liou, 2004).

4- Danışmana Duyulan İnanç/ Güven: Fischer, Winer ve Abramowitz (1983) psikolojik yardıma gitme ya da gitmeme tercihini etkileyen 3 değişken olduğunu belirlemişlerdir; terapistle ilgili faktörler, sosyal faktörler ve kişisel faktörler. Bunların arasında terapist faktörü sunulan yardımın niteliği ve yeterince uzman olup olmadığı gibi özellikleri de içine alır. (Akt: Liou, 2004)

Lin (2002) Tayvanlı üniversite öğrencilerinin yardım arama konusundaki görüşlerini araştırmış, öğrencilerin yardım arama aramadan önce danışmanı çok dikkatli bir şekilde seçtiklerini ve danışman seçimlerini etkileyen faktörlerin şunlar olduğunu ortaya koymuştur: Yakınlık düzeyi, profesyonel bilgi ve yeterlilik, güven düzeyi ve ulaşılabilirlik.

Stigma, psikolojik hizmet arama tutumunu olumsuz etkileyen faktör olarak tanımlanmaktadır. Sibicky ve Dovidio (1986)'ya göre stigma genişliği kişiye, probleme ve kültürel değişkenlere göre farklılık göstermektedir. Örneğin doğu toplumlarında aileye en büyük utanç ve suç getiren yine ailenin kendisidir. Akıl hastasının aile bireyleri, stigmadan kaçınmak için, hastalığı reddetme, yaşanan problemleri toplumsal olarak kabul edilebilir fiziksel bir rahatsızlık olarak görme ve gösterme eğilimindedirler.

Profesyonel psikolojik yardım arama tutumunu etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemlisi cinsiyet olarak karşımıza çıkar.

Wyatt (2006)'a göre bireyin cinsiyeti, yakın aile çevresi ile kişinin içinde yaşadığı toplumsal durum arasındaki ilişki yardım arama tutum ve davranışını etkilemektedir.

Araştırmalar, kadınların erkeklerden daha çok yardım arayışı içinde olduklarını göstermektedir. Bu durum kadınların psikolojik sıkıntılarının daha çok olduğu, erkeklerin kadınlara göre sorunlarını daha çok inkâr ettikleri ve yardım arama konusunda isteksiz davranmalarına bağlanmaktadır. Diğer yandan kadınların sorunlarını daha iyi tanıdıkları ve bu nedenle tüm sağlık hizmetlerinden erkeklerden daha çok faydalandıkları iddia edilmektedir. Ayrıca aile içindeki kadının anaçlık rolü de bunda etkili olmakta ve kadın sadece kendisinin değil aynı zamanda tüm aile üyelerinin sorunlarına da yardım aramaktadır (Akt: Arslantaş, 2003, s.10).

Kadınlar duygusal problemlerle karşılaştığında erkeklerden daha çok psikolojik problemlerini kabul etmekte ve informal/formal yardım veya destek aramaktadır (Özbay, 1996, s. 178).

Araştırmalar sosyo-ekonomik statü, ırk, cinsiyet ve yaşın psikolojik yardım arama davranışı ile ilgili tutum üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu göstermektedir. Kadınların yardım aramaya ihtiyaçları olduğunu kabul etmeye ve erkeklere oranla problemlerini başkaları ile paylaşmaya daha açık oldukları görülmektedir (Darcın, 2001).

Price ve Mc Neill (1992) Hindistanlı Amerikan üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu araştırma sonucunda kadın katılımcıların kişisel ihtiyaç algılarının daha yüksek ve psikolojik danışmaya karşı olumlu tutuma sahip oldukları bulunmuştur.

Rickwood ve Braithwaite (1994) 715 Avusturyalı ergenle yapmış oldukları araştırmada kadın olmanın profesyonel yardım arama davranışının önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Leong ve Zacher (1999) üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve akıl hastalıkları hakkındaki düşüncelerinin profesyonel psikolojik yardım arama tutumu için yordayıcı olup olmadığını araştırmışlar ve kız öğrencilerin yardım ihtiyaçlarının daha fazla farkında olmaları, danışmana daha çok güvenmeleri, daha fazla kişiler arası açıklıklarının olması nedeni ile yardım arama tutumlarının daha olumlu olduğunu bulmuşlardır.

Thao (2004) 72 yetişkin kadın ve 61 yetişkin erkek ile yapmış olduğu araştırmada kadınların erkeklere oranla profesyonel yardım arama tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Fakat demografik değişkenlerden yaş bu araştırmaya göre profesyonel psikolojik yardım arama tutumu konusunda en güçlü yordayıcıdır. Genç katılımcıların profesyonel psikolojik yardım arama konusunda daha gönüllü ve istekli oldukları belirtilmektedir. Eğitim düzeyinin yardım arama konusunda yordayıcı olmadığı da ortaya çıkmıştır.

Wyatt (2006) 1316 katılımcı ile yapmış olduğu araştırmasında gelir düzeyi ve cinsiyetin evlilik danışmanlığından faydalanma üzerine etkisini incelemiş, erkekler ve kadınlar arasında yardım arama davranışı açısından anlamlı bir fark bulunmaz iken, yardım arama tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Erkeklerin kadınlara oranla evlilik danışmanından yardım arama davranışları değişmezken, yardım arama tutumları daha düşük olduğu görülmektedir.

Bu fark psikoterapi merkezlerine başvurma oranlarında da çok açıktır. Örneğin, evreni üniversite öğrencileri olan çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilerin yarısı kadar danışma hizmetlerine başvurdukları görülmektedir. (Good ve Wood, 1995).

Daha önce bahsedilen araştırmalarda cinsiyete göre psikolojik yardım arama tutumunun değiştiği ve kadınların ya da kızların erkeklere oranla daha çok yardım arama eğiliminde oldukları belirtilmişti.

Bunun tersine Arslantaş (2003) Aydın il merkezinde 14 kamu kurumunda çalışan 2160 çalışandan gönüllü 866 kişiye ölçekleri uygulamış, ölçekleri eksiksiz dolduran 490 (282'si erkek, 208'i kadın) kişiyi araştırmasına dâhil etmiş, yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama ve bunu etkileyen faktörleri araştırmıştır. Sonuç olarak; cinsiyet ve yaşa göre psikolojik yardım arama tutumunun değişmediği, eğitim ve ekonomik durum yükseldikçe profesyonel psikolojik yardım aramada zorlanmanın azaldığı ve danışmaya olan inancın anlamlı bir şekilde arttığı; bireylerin çoğunluğunun informal kaynak olan aileden birilerine (%57.1) ve arkadaşlarına (%31.3) başvururken aynı şekilde profesyonel destek olarak 3. sırada psikiyatriste (%15.5) başvurduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir deyişle bireylerin sıkıntılarını paylaşacak birilerinin var ya da yok oluşu yardım arama tutumunu etkilemektedir.

Cinsiyet konusundaki farklılıkların kaynağı olarak cinsi rol algılamaları gösterilebilir. Erkeklerin yardım arama davranışı ile onların cinsi rol algılamaları arasında önemli ilişki söz konusu olup, toplumda erkek rolü hakkındaki, geleneksel tutumlar, diğer erkeklere karşı yakın dostluğu ifadede kaygılar, yardım arama davranışlarını olumsuzlaştıran faktörler olarak kabul edilmektedir. Erkeklerin, erkeklik rolü hakkındaki tutumları da onların profesyonel psikolojik yardım arama davranışını etkilemektedir (Özbay, 2003, s.178).

Baello (2006)'ya göre cinsiyetin yardım arama tutumunun yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Salt cinsiyet yerine (kadın ya da erkek olma), "cinsiyet rol kimliği"nin yardım arama tutumu açısından yordayıcı olduğu düşünülmektedir. Araştırmacı gelecek araştırmalarda Bem Cinsiyet Rol Envanteri ile ölçülebilecek cinsiyet rolleri ile profesyonel yardım arama tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesini önermektedir. Araştırmacıya göre böylece, kadınların yardım arama

konusunda erkeklere oranla niye daha olumlu tutuma sahip oldukları daha iyi açıklanabilecektir.

Leaf ve Bruce (1987) psikiyatrik bozukluk tanısı olan hastalarla yapmış olduğu çalışmasında Psikolojik Hizmetlere başvurma tutumunun toplumsal cinsiyete göre değiştiğini ortaya koymaktadır. Buna göre, toplumsal cinsiyetin yardım arama tutumu için yaşanan sıkıntı düzeyinden daha çok yordayıcı olduğu bulunmuştur.

Good, Dell ve Mintz (1989), 401 erkek üniversite öğrencisi ile yapmış olduğu araştırmasında erkeksi cinsiyet rolü ile yardım arama davranışı arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Erkeksi cinsiyet rolü hakkındaki geleneksel tutumlar ile profesyonel psikolojik yardım arama olumsuz tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedirler. Stereotipik olarak erkeksi özellikler gösteren, duygusallığını gizleyen, diğerlerine duygularını ifade etmeyen erkeklerin daha az yardım aradıkları görülmektedir.

Araştırmalarda, cinsiyet rol tutum ve davranışları daha geleneksel olan ve bu nedenle daha fazla cinsiyet rol çatışması yaşayan erkeklerin psikolojik yardım arama tutumlarının da daha olumsuz olduğu belirtilmiştir (Balanžina, Watkins, 1996).

Khoie (2002) Kaliforniya eyaletinde yaşayan 21–68 yaş arası 80 İranlı erkek ile yapmış olduğu araştırma sonucunda yaş ve eğitim düzeyi ile profesyonel psikolojik yardım arama arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır. Toplumsal cinsiyet rolü ile psikolojik yardım arama tutumu arasında ise anlamlı olumlu bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Yani geleneksel cinsiyet rolüne sahip olmayan erkeklerin psikolojik yardım arama tutumlarının daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Tarihsel olarak erkeklerin yardım araması istenir bir durum değildi çünkü yardım arama kadınsı bir özellik olarak görülürdü. Fakat bugün androjeni özelliklerin artması ile yardım arama gibi bazı durumlar iki cins içinde daha istenir bir duruma gelmiştir (Woodhill ve Samuels, 2004)

Cinsiyet rollerinin kültürel etkilenimli olduğuna göre psikolojik yardım arama tutumu kültürden kültüre de farklılık gösterecektir.

Cheung (1987) araştırmasında Çinlilerin yardım arama davranışlarını incelemiş ve yaşadıkları problemleri nasıl tanımladıkları ile farklı yardım arama davranış şekilleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Örneğin, psikolojik ve somatik belirtileri olduğunu söyleyen danışanlar çok hızlı profesyonel yardım ararken, problemlerini daha az ciddi gören danışanlar ise profesyonel yardım aramada daha yavaş davrandıkları görülmüştür.

Lin (1988)'e göre yüksek geleneksel değerlere sahip olan Çinlilere göre uyumlu bir aile sistemine sahip olmak bireylerin özgürlük ihtiyaçlarından daha önemlidir. Aile ilişkilerindeki uyumsuzluğu başkalarına, profesyonel danışmanlar dâhil tüm yabancılara açma konusunda istekli değildirler. Çinlilerin hiyerarşik aile yapıları ve aile bireyleri arasındaki iletişim eksikliği Çinlilerin problemlerini algılama şeklini ve ruh sağlığı merkezlerine karşı tutumlarını etkilemektedir.

Daneshpour (1998) araştırmasında Müslüman ailelerde, bireyler arasındaki ve aile içindeki problemlerin başarısızlık duygusu ve utançla karşılandığı belirtilmektedir. Müslüman aileler bireyleri, problemlerini bireysel olarak ya da aile içinde halletmeleri konusunda teşvik ederler.

Khoie (1999) Amerika'da yaşayan İranlı kadın göçmenlerle yapmış olduğu araştırmasında profesyonel yardım arama tutumu ile yaş, eğitim, kültürel etkilenme ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi araştırmış, yüksek eğitim düzeyi olan bireylerin psikolojik yardım arama tutumlarının daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. İranlı kadınlar için yaş, algılanan sosyal destek düzeyi ve kültürel etkilenme düzeyi psikolojik yardım arama tutumunun yordayıcılarıdır.

Bireyler sosyal desteğe ihtiyaçları olduğunda yardım için en yakın arkadaşlarına yönelirler. Kişisel ya da aile problemlerini de yakın aile büyükleri,

ebeveynler, büyük kardeşler, amca, hala ve teyzelerin yardımı ile aile içinde çözmek daha çok tercih edilir. Aile bağları tüm sosyal ilişkiler içinde ilk önceliği olandır.

Amerika’da yaşayan Müslüman aileler, göçmenlikten kaynaklı, geniş aile destek sistemlerine ulaşamazlar ve psikolojik problemlerle yüz yüze geldiklerinde dışsal bir destek ve yardım arayan adaylar haline gelirler. Ancak, kendilerini tamamı ile çaresiz hissettiklerinde profesyonel yardım aramaya başlarlar. İşte bu durumda, aile üyelerinin kriz durumunda olduğu, duygusal bitmişlik yaşadığı ve acil yardıma ihtiyaçları olduğu gözlenmektedir (Akt: Khoie, 2002).

Liou (2004)’e göre geleneksel Çin kültüründe büyümüş bireylere olumsuz duygularını ifade etmemesi ve bu konuda konuşmaması öğretildiğinden bireyler sıkıntılarının kökeninin psikolojik olduğunu ve psikoterapik yardıma ihtiyaç duyduklarını fark etmede güçlük çekerler.

Nebizade (2004) Orta Asya’dan Türkiye’ye yüksek öğretim için gelen öğrencilerle Türk üniversite öğrencilerinin stresle başa çıkma tutumları ile yardım arama davranışlarını incelemiştir. Araştırmada yardım arama davranışlarını ölçmek için YATÖ (Yardım Arama Tutum Ölçeği) kullanılmıştır. Yaptığı analiz sonuçlarına göre Orta Asya’dan gelen kız ve erkek öğrencilerin sadece sosyal kabul alt boyutunda farklılaştığı belirtilmektedir. Araştırmacı erkek cinsiyet rolü ile yardım arama davranışı, tutumları arasında ilişki olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacıya göre erkek rolü ile geleneksel tutumlar, duygusal ifade çekimserliği, kaygılar, diğer erkeklere karşı sevginin ifadede yanlış anlaşılma korkusu gibi durumlar erkek öğrencilerin sosyal kabule dönük yardım becerisini sergilememelerine neden olabilir. Türk üniversite kız ve erkek öğrencilerinde de sadece ihtiyaç hissetme alt boyutunda bir fark bulunduğu, kızların yardım arama eğilimlerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Araştırmacıya göre, Türk toplumunda erkeklere atfedilen roller bağlamında onlardan beklenen; güçlü olma, sırrını başkasına açmama ve benzeri yargılar duygularını ifade etmelerini olumsuz yönde etkiliyor olabilir. Buna karşın kızların ise duygularını ifade etme ve ihtiyaçlarını dile getirme konusunda daha olumlu tutuma sahip oldukları belirtilmektedir. Türk üniversite öğrencileri ve Orta

Asya'dan gelen öğrencilerin yardım arama davranışları açısından ihtiyaç hissetme alt boyutu dışında dört alt boyutta da (danışmaya olan inanç, kişiler arası açıklık, zorlanma, sosyal kabul) farklılık olduğu; Orta Asya'dan gelen öğrencilerin sadece danışmaya olan inanç puanları daha yüksek iken, Türk öğrencilerin kişiler arası açıklık, zorlanma ve sosyal kabul alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları belirtilmektedir.

Annaberdiev (2006) Türkiye'de eğitim gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumları, psikolojik ihtiyaçları ve psikolojik uyum düzeyleri çeşitli değişkenler açısından karşılaştırmıştır. Bu amaçla İzmir, Ege ve Dokuz Eylül üniversitelerinde 2005–2006 öğretim yılı güz yarıyılında öğrenim gören 164 Türk ve 120'si Türk Cumhuriyetlerinden gelen toplam 284 üniversite öğrencileri dâhil edilmiştir. Sonuç olarak, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencileri psikolojik yardım arama tutumları açısından farklılaşmazken; cinsiyet değişkeni açısından, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım arama tutumlarının ve psikolojik uyum düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre psikolojik yardım arama tutumları, psikolojik ihtiyaçları ve psikolojik uyum düzeylerinin farklılaşmadığı, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyine göre psikolojik yardım arama tutumları ve psikolojik ihtiyaçlarının anlamlı düzeyde değişmediği, Türk Cumhuriyetleri ve Türk üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri fakülte alanlarına göre karşılaştırılmasında yardım arama tutumu açısından fark bulunduğu belirtilmiştir. Fen Bilimleri Alanında öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri öğrencilerinin yardım arama tutumları, Fen Bilimleri Alanında öğrenim gören Türk öğrencilere ve Sosyal Bilimler Alanında öğrenim gören Türk Cumhuriyetleri öğrencilerine göre daha olumlu bulunmuştur.

Bireylerin eğitim düzeyinin profesyonel psikolojik yardım arama tutumunu etkilediği düşünülmektedir.

Shin, Berkson ve Crittenden (2000) geleneksel değerlerle birlikte yaş ve eğitim düzeyi ile psikolojik yardım arama arasındaki ilişkiyi incelemişler, yaşça büyük, eğitim düzeyi düşük Koreli erkeklerin dini kaynaklara başvurmak gibi geleneksel tutumlara sahip oldukları, daha genç eğitimi düzeyi yüksek bireylerin ise profesyonel kaynaklardan yardım aramayı tercih ettikleri bulunmuştur.

Eğitim düzeyi ile profesyonel yardım arama tutumu arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada Komiya, Good ve Sherrod (2000) düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin psikolojik yardım arama konusunda olumsuz bir tutuma, yüksek eğitilmiş bireylerin psikolojik yardım aramaya karşı daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin profesyonel yardım arama tutumları da daha olumlu olmaktadır.

Amerika’da Leaf, Bruce, Tischler ve Holzer (1987) 3058 yetişkinle yapmış oldukları çalışmada demografik değişkenlerin danışma merkezlerine karşı tutum ile ilişkisini araştırmışlar, yapmış oldukları görüşme sonucunda eğitimin danışma merkezine karşın tutumları etkilediğini ortaya koymuşlardır. Bunu destekleyen diğer araştırmalar şunlardır: Cramer, (1999); Ghaffarian, (1989).

Bireylerin eğitim düzeyleri gibi annelerinin de eğitim düzeyi profesyonel yardım arama davranışı üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Akaydın (2002) 400 öğrenci ile çalışmış, üniversite öğrencilerinin problem alanları, problemlilik düzeyleri, problem çözme becerileri ve yardım arama davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada Problem Çözme Envanteri ve Kendini Tanıma Ölçeği kullanılmıştır. Sonuç olarak, profesyonel yardım arama davranışı konusunda cinsiyet farklılığı bulunmadığı, ortalamaları karşılaştırıldığında erkeklerin yardım arama ortalamalarının kızlarınkinden yüksek olduğu ifade edilmektedir. Yardım arama davranışının annenin eğitim düzeyi ile farklılaştığı, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe profesyonel yardım arama davranışının da arttığı belirtilmektedir. Bunun dışında yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve

sosyo-ekonomik düzeyin yardım arama davranışını yordamada anlamlı olmadığı ifade edilmektedir.

Demografik değişkenlerden yaş yine profesyonel psikolojik yardım arama tutumunu etkilediği düşünülen bir faktördür.

Brody (1997) yaş ile psikoterapiye karşı tutum arasındaki ilişkiyi incelemiş ve geleneksel cinsiyet rolüne sahip yaşlı bireylerin psikoterapiye karşı daha olumsuz tutumları olduğunu ortaya koymuştur.

Yardım arama tutumu ve yaş arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar farkı sonuçlar göstermektedir. Diane ve Chamberlain (1994) yaş ve yardım arama tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu rapor etmiştir.

Benzer olarak bu çalışmada da gençlerin daha yaşlı olanlara oranla psikolojik yardım arama konusunda daha olumlu tutuma sahip oldukları beklenmektedir. Daha yaşlı erkek katılımcıların daha geleneksel tutuma sahip oldukları varsayıldığından problemleri olduğunda daha geleneksel kaynaklardan (arkadaş gibi) yardım arama tutumuna sahip oldukları tahmin edilmektedir.

Türkiye’de profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ile ilgili yapılmış diğer araştırmalar incelenmiş ve aşağıya özetlenmiştir.

Binici (2000) araştırmasında psikolojik yardım için başvuran ve başvurmayan 104 evli çiftin evlilik için karşılaştırma düzeyleri açısından karşılaştırmıştır. Psikolojik yardım için başvuran evli çiftlerle, psikolojik yardım için başvurmayan evli çiftlerin evlilikleri için karşılaştırma düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Psikolojik yardım için başvuran evli çiftlerin karşılaştırma düzeyleri başvurmayan evli çiftlerin karşılaştırma düzeylerinden düşüktür.

Özbay (1996) üniversite öğrencilerinin problem alanları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladığı araştırmasının örneklem grubunu

Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin değişik fakültelerinde okuyan 350 öğrenci oluşturmuştur. Yapılan analizler sonucunda problem alanları ile yardım arama tutumu arasında anlamlı ilişki olduğu, aile ile ilgili problemlere sahip olanlar en çok profesyonel yardım arama veya alma konusunda eğilim sergilerken, kişiler arası ilişkilere ilişkin problemleri olanların en az yardım eğilimi gösterdikleri belirtilmektedir. Uygulanan F testleri sonucunda cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve ailenin ikamet ettiği yer açısından ortalama yardım puanları üzerinde anlamlı grup farklılıklarının olmadığı açıklanmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve bu araçların geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin nasıl toplanacağı ve verilerin analiz şekli ile kullanılan istatistiksel teknikler üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada var olan durumu betimlemek amacıyla araştırma modeli türlerine göre tarama modeli kullanılmıştır. Diğer bir deyişle bu araştırmada betimsel alan araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmada, var olan bir durum betimlenmiştir. Evli çiftlerin şu anki evlilik doyumu düzeyleri, cinsiyet rolleri ve psikolojik yardım arama davranışları arasındaki ilişki hiçbir şey değiştirilmeden olduğu gibi belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırma Grubu

Bu araştırmada Ankara ilinde ikamet eden ve rastlantısal olarak seçilmiş 302 evli bireyle (144 kadın, 158 erkek, toplam 302 katılımcı) çalışılmıştır. Katılımcıların evli, eşleri ile birlikte yaşıyor olması ve en az ilkokul mezunu olması gibi özellikleri olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmaya katılacakların gönüllülüğü esas alınmıştır.

Araştırma grubunun kişisel bilgi formu ile toplanan verileri değerlendirilmiş ve Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanlara İlişkin Bilgiler

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	144	%48
	Erkek	158	%52
Yaş Grupları	20–29	45	%15
	30–39	133	%44
	40–49	108	%36
	50 yaş ve üzeri	16	%5
Eğitim Durumu	İlkokul	69	%23
	Ortaokul	68	%22
	Lise	48	%16
	Yüksekokul	19	%6
	Üniversite	87	%29
	Lisans Üstü (Yüksek lisans/Doktora)	11	%4
Çocuk Sayısı	Yok	30	%10
	1	89	%30
	2	111	%37
	3	53	%17
	4 ve üzeri	19	%6
Evlilik Süresi	5 yıl ve daha az	60	%20
	6–10 yıl	59	%19
	11–15 yıl	41	%14
	16–20 yıl	89	%30
	21 yıl ve üzeri	53	%17
TOPLAM(N)		302	%100

Tablo 1’de de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların %48’i kadın, %52’si erkektir. Araştırmaya katılanların yaşları incelendiğinde en çok katılımcıların %44’ünün 30–39 yaş aralığında olduğu dikkati çekmiştir. Araştırmaya katılanların eğitim durumları incelendiğinde en çok katılımcıların %29’u üniversite mezunudur. Katılımcıların en çok %37’si 2 çocuk sahibi iken evlilik süresi bakımından en çok %30’u 16–20 yıl aralığındadır.

3.3. Kullanılan Ölçme Araçları

Bu bölümde araştırma için kullanılan ölçekler, ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmada anket kullanılmıştır. Çünkü hem daha ucuz hem de yüz-yüze görüşme yöntemine göre daha uygundur. Ayrıca evlilik doyumu bazı insanlar için hassas bir konu olabileceğinden görüşmeye katılmayı istemeyebilirler. Anket daha içten cevap vermeleri amacı ile kullanılmıştır.

Evli bireylerin evlilik doyumlarını ölçmek için Çift Uyum Ölçeği, cinsiyet rollerini belirlemek için BEM Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu, profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarını ölçmek için Yardım Arama Tutum Ölçeği ve demografik bilgileri toplamak için Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Çift Uyum Ölçeği-Çuö (Dyadic Adjustment Scale- Das):

Araştırmada evli çiftlerin evlilik doyum düzeylerini belirlemek amacı ile Spanier (1976) tarafından geliştirilen ve Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılacaktır. ÇUÖ likert tipi 32 maddelik bir ölçektir. 1–22. maddeler 6'lı, 23–24 5'li, 25–28 yine 6'lı, 29–30 2'li likert tipidir. 31. madde 7 seçenekten birinin, 32. madde ise 6 seçenekten birinin tercih edilmesi şeklinde cevaplandırılmaktadır.

Çift Uyum Ölçeği Spainer tarafından 1976 yılında geliştirilmiştir. Spainer evlilik uyumunun;

- a) eşler arasında sorun yaratan farklılıklar,
- b) kişiler arası gerginlik ve kişisel anksiyete,
- c) eşler arası tatmin,
- d) eşler arası bağlılık,

e) yapılmakta olan işlerin önemi konusunda eşler arasındaki fikir birliğinin dereceleriyle karar verilecek bir süreç olduğunu belirtmiştir. Bu ölçek tutum,

davranış ve bilişsel süreçleri bir arada ele alan çok boyutlu bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Çift uyumunun yanı sıra evlilik duyumunun da ölçülmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Yavuz, 1995).

Çift Uyum Ölçeği çiftlerin algıladıkları biçimde ikili ilişkilerin özelliklerini ölçmek için geliştirilmiş 32 maddelik ölçektir. Dört alt ölçekten oluşur;

a) eşler arası tatmin alt ölçeği; negatif ve pozitif düşünce modelleri ile pozitif ve aversif iletişimi sorgulayan 10 madde içerir.

b) eşler arası bağlılık alt ölçeği; birlikte geçirilen zamanı ve konuşmaları anlatan 5 maddeden oluşur.

c) eşler arası fikir birliği alt ölçeği; evlilik ilişkisindeki temel konular hakkındaki anlaşma düzeyini gösteren 13 maddeden oluşur.

d) duygusal ifade alt ölçeği; sevgi gösterme şekillerinde anlaşma derecesini gösterir ve sevgi gösteren davranışları yapmayı içeren 4 maddeyi içerir. Toplam ölçüm puanları evlilik uyumu ve tatmin derecesini yansıtmaktadır (Fışıloğlu ve Demir, 2000).

Testten alınabilecek puanların dağılımı 0-151'dir. Toplam uyum puanının yüksek oluşu bireyin ilişkisinin ya da evlilik uyumunun daha iyi olduğunu gösterir.

Araştırmada evli bireylerin evlilik doyum düzeyleri araştırıldığından alt boyuları dikkate alınmamış sadece toplam puanlar üzerinden istatistiksel analizler yapılmıştır.

Çift Uyum Örneğinin Türk grubunda geçerlilik çalışması Yavuz (1995) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Çift Uyum Ölçeği'nin geçerliliğini incelemek için Türkçe standardizasyonu yapılmış Aile Değerlendirme Ölçeği'nin (Family Assesment Device) Genel Fonksiyonlar (General Functioning) alt ölçeği kullanılmıştır. ÇUÖ puanları ile çeşitli demografik değişkenler arasındaki ilişki de araştırılmıştır. ÇUÖ' nin Türkçe versiyonu ve genel fonksiyonlar alt ölçeği, orta-yüksek ekonomik sınıftan 129 kadına verilmiştir. ÇUÖ' nin iç tutarlılığı önceki araştırmalarda bildirilen değerlere yakın bulunmuştur. Genel fonksiyonlardan alınan

puanlarla ÇUÖ'den alınan puanlar arasındaki korelasyon -7.8 olarak bulunmuştur. ÇUÖ'nin Türkçe versiyonunun, eşler arası uyum ve tatmini değerlendirmede yararlı olabileceği sonucuna varılmıştır.

Çift Uyum Ölçeği'nin Türk örnekleminde yine geçerlik güvenirlik çalışması 1997 yılında Fışiloğlu ve Demir tarafından da yapılmıştır. Evlilik uyumunun ölçümü için kullanılan Çift Uyum Ölçeği'nin yapı geçerliliği çalışmasında Evlilik Uyum Ölçeği (Locke- Wallace Marital Adjustment Scale) kullanılmıştır ve ilişki ($r = .82$) olarak bulunmuştur (Fışiloğlu ve Demir, 2000).

Yurt içindeki farklı çalışmalarda kullanılan Çift Uyum Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenirliği Cronbach alfa cinsinden .92 olarak, yarım test güvenirlik korelasyonu .86 olarak bulunmuştur. Fışiloğlu ve Demir (2000) ayrıca, ölçeğin önerildiği gibi 4 faktörden oluştuğunu; iç tutarlılık güvenirliklerinin, çiftin mutluluğu için .83, çiftin bağlılığı için .75, ortak kararlılık için .75 ve duygusal ifade için .80 olduğunu bulmuşlardır. Sunulan dört faktörün içerdiği maddeler toplanarak çiftin mutluluğu, çiftin bağlılığı, ortak kararlılık ve duygusal ifade faktörleri oluşturulmuştur. Bu araştırmanın verileri kullanılarak her bir faktör için iç tutarlılık güvenirliği sırasıyla .83, .82, .84 ve .61 değerinde bulunmuştur (Fışiloğlu ve Demir, 2000).

3.3.2. Bem Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu-Bcre (Bem Sex Role Inventory):

Araştırmada evli çiftlerin cinsiyet rollerini belirlemek amacı ile Bem Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu kullanılmıştır. Bem Cinsiyet Roller Envanteri kısır bir döngü içinde bulunan ve bu alanda yeni oluşan kategorileri test etmek amacıyla hizmet etmek için Bem tarafından geliştirilen bir ölçme aracıdır. BCRE, deneğe, 7 puanlık bir ölçütü 60 değişik özellikten hangisinin kendine ne derece uygun olduğunu değerlendiren bir kâğıt-kalem testidir. (Girginer, 1994, s.51).

Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin (BCRE)'nin Türkçe'ye tercüme çalışması Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı öğretim üye ve görevlilerinden oluşan 13 kişilik bir uzman grubu tarafından yapılmıştır (Kavuncu,

1987). Uzman grubunun tercüme ettiği 60 sıfattan her biri karşılaştırılarak %70'inin görüş birline vardıkları sıfatlar envanter için ayrılmış, %70'in altında olanlar tekrar tercüme ettirilmiştir. Sıfatların %70 üzerinden yeniden değerlendirilmesi yapıp envanterin Türkçe tercümesi elde edilmiştir. Daha sonra 30 kişiden oluşan başka bir uzman grubu elde edilen 60 maddenin Türk toplumuna göre kadınsı, erkeksi ve sosyal beğeni özelliklerini temsil edip etmediğinin değerlendirmesini yapmış ve %70'in üzerinde görüş birliğine varılan maddelerle envanterin Türkçe formu oluşturulmuştur (Kavuncu, 1987).

BCRE orijinal olarak 20 kadınsılık, 20 erkeksilik ve 20 sosyal beğenirlik maddesinden oluşmaktadır. Bu son ölçeği oluşturan özellikler nihai değerlendirmeye katılmayan dolgu maddeleri olarak ele alınmaktadır ve son zamanlarda da nadiren kullanılmaktadır (Dökmen, 1999). Kişiler maddelerin kendilerini ne kadar tanımladığını “1. hiç uygun değil”, “7. tamamen uygun” anlamına gelecek şekilde yanıtlamaktadırlar. K ve E ölçeklerinden iki ayrı puan elde edilmektedir: Kadınsılık ve erkeksilik puanları. Bu puanların ortancalarına göre deneğin androjen, erkeksi, kadınsı ve belirsiz cinsiyet rollerinden hangisine sahip olduğu belirlenmektedir. Buna göre, kadınsı ve erkeksi özelliği puanları kadınsılık ve erkeksilik ölçeğinin frekansında ortancanın üzerindeyse birey androjen, her ikisinde de ortancanın altındaysa birey belirsiz cinsiyet rolüne sahiptir. Eğer kişinin kadınsılık puanı kadınsılık ölçeği frekansında ortancanın üstünde, erkeksilik puanı erkeksilik ölçeği frekansında ortancanın altındaysa kişi kadınsı; eğer erkeksilik puanı erkeksilik ölçeği frekansında ortancanın üstünde kadınsılık puanı kadınsılık ölçeği frekansında ortancanın altındaysa erkeksi olarak nitelendirilir.

BCRE' nin orijinal formunun psikometrik özellikleri şu şekildedir: iç tutarlık alfa katsayıları iki ayrı örnekleme K için .80, .82; E için .86, .86 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği ise dört haftalık bir arayla K için $r = .90$, E için $r = .90$ 'dır (Dökmen,1999). Kavuncu'nun (1987) yaptığı çalışmada BCRE'nin Türkçe formunun test – tekrar test güvenilirlik katsayısı kadınsılık ölçeği için $r = .75$ ($p < .05$), erkeksilik ölçeği için $r = .89$ ($p < .05$) olarak bulunmuştur. Yine aynı çalışmada yapılan madde analizi sonuçları .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

BCRE'nin geçerlik çalışması çerçevesinde İngilizce – Türkçe ve Türkçe – Türkçe envanterlerin Pearson momentler çarpımı korelasyonu ile elde edilen madde analizi sonuçları da .05 düzeyinde anlamlı çıkmıştır. MMPI'nin Erkeklik ve Kadınlık formu kullanılarak envanterin benzer ölçekler geçerliğine de bakılmıştır. Buna göre, MMPI'nin MF formu ile BCRE arasında kadın katılımcılar için olumlu yönde anlamlı bir korelasyon (erkeklik ölçeği için $r = .73$, $p < .05$; kadınlık ölçeği için $r = .69$, $p < .05$); erkek katılımcılar için anlamsız bir korelasyon mevcuttur.

Dökmen (1999) yaptığı çalışmada BCRE'nin Kadınlık ve Erkeklik Ölçeklerinin Türkçe formunun faktör yapısını incelemiş, psikometrik özelliklerini ve normlarını belirlemiş ve envanterin geçerlik ve güvenilirliğini yeniden sınamıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda önce puanlardaki değişimin %54'ünü açıklayan ve öz değeri 1 olan dokuz faktör belirlenmiş ardından Scree Testine başvurulmuş maddeler üç faktör altında toplanmıştır. Kadınlık maddelerinin 14'ünü, erkeklik maddelerinin ikisini içeren ikinci faktör kadınlık faktörünü oluşturmuştur. Erkeklik maddelerinin 13 tanesinin oluşturduğu üçüncü faktör erkeklik faktörü olarak; 6 kadınlık, 5 erkeklik maddesinin toplandığı birinci faktör ise genel faktör olarak adlandırılmıştır. Envanterin faktör yapısı Bem'in önerdiği ikili faktör yapısına tam olarak uymamakla birlikte maddelerin %70'e yakın bölümü özgün yapıya uygun dağılmışlardır (Dökmen, 1999).

Kadınlık ve Erkeklik Ölçeklerinin güvenirlik çalışması sonucunda K'nın alfa katsayısı .73, iki yarı güvenirlik katsayısı .76; E'nin alfa katsayısı .75, iki yarı güvenirlik katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur. Madde bırakmalı alfa katsayılarına bakıldığında ise K için alfa katsayı aralığının .70 – .73; E için .73 – .75 arasında değiştiği gözlenmiştir (Dökmen, 1999). Cinsiyetler arası bir karşılaştırma yapıldığında ise kadınlarda $K = .74$, iki yarı güvenirlik katsayısı .78, $E = .78$, iki yarı güvenirlik katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Erkeklerde ise $K = .72$, iki yarı güvenirlik katsayısı .75; $E = .71$, iki yarı güvenirlik katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Dökmen, 1999).

Yapılan faktör analizinde Envanterin faktör yapısının beklenen yapıya tam olarak uymaması envanterin yapı geçerliğini tartışılır bir konuma getirmiştir

(Dökmen,1999). Bu nedenle ölçeklerin geçerliğini sınamak için toplam puanlarda cinsiyet farkına bakılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla yapılan t testi sonucunda beklendiği gibi kadın ve erkeklerin K ve E puanlarında farklılaştıkları görülmüştür. Kadınların K puanları erkeklerinkinden, erkeklerin de E puanları kadınlarinkinden anlamlı derecede yüksektir. Envanterin geçerliğini sınamak için ayrıca Oran Testi uygulanarak kadın ve erkek deneklerin cinsiyet rollerine dağılımları incelenmiştir. Yine beklendiği gibi kadınsı sayısının kadınlarda, erkeksi sayısının da erkeklerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oran Testi sonuçlarına göre kadınlarla erkekler arasında geleneksel, karşı, androjen ve belirsiz cinsiyet rolünü benimseme bakımından anlamlı farklılıklar görülmemiştir (Dökmen, 1999).

BCRE Kısa formu yine Bem (1981) tarafından 60 maddelik orijinal ölçekteki ifadelerle ilgili kalarak 20 erkeksi maddeyi 10'a, 20 kadınsı maddeyi 10'a ve belirsizlik ifade eden 20 maddeyi de yine 10'a düşürerek toplam 30 maddelik bir ölçek halinde kısaltmıştır. Tüm hesaplamaları ve özellikleri orijinal ölçekle aynıdır.

Bem (1981) Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu orijinal formu ile yüksek oranda ilişkili bulmuştur (.90) (Akt: Özkan, Lajunen, 2005).

Bem Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması 536 Türk üniversite öğrencisi ile ODTÜ psikoloji dersinde Özkan ve Lajunen (2005) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda BCRE Kısa Formunun Türk kültürü için geçerli bir ölçek olduğu belirtilmektedir. Scree-plot ve paralel analiz metotları uygulanarak BCRE'nin iki alt boyutu olduğu (erkeksi ve kadınsı) sonucu desteklenmiştir. Güvenirlik katsayısı erkekler için .80 erkeksilik, .73 kadınsılık; kadınlar için .80 erkeksilik ve .66 kadınsılık olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak BCRE Kısa Formu Türkiye'de bireylerin cinsiyet rollerini belirlemede geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak kabul edilmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen verilerle BEM Cinsiyet Rol Envanteri Kısa Formu'nun kadınsılık puanları için .68, erkeksilik puanları için .76 bulunmuştur.

Cinsiyet rollerini hesaplama şu şekilde yapılmıştır. Önce katılımcıların erkeksilik ve kadınsılık puanları toplanmış ve ortancaları bulunmuştur. Kadınsılık puanı kadınsılık ortancasının üzerinde, erkeksilik puanı erkeksilik ortancasının altında ise kadınsı; erkeksilik puanı erkeksi maddelerin ortancasının üzerinde, kadınsılık puanı kadınsı maddelerin ortancasının altında ise erkeksi; hem kadınsılık hem erkeksilik puanı her iki ortancanın üzerinde ise androjen ve hem kadınsılık hem erkeksilik puanı her iki ortancanın altında ise belirsiz cinsiyet rolüne sahip olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Yardım Arama Tutum Ölçeği (Yatö):

Son olarak evli çiftlerin profesyonel psikolojik yardım alma tutumlarını ölçmek amacı ile Özbay, Yazıcı, Palancı ve Koç (1999) tarafından geliştirilen Yardım Arama Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Profesyonel anlamda yardım arama ile genelde psikolojik yardım arama tutumlarını ölçmeye yönelik olarak geliştirilen bu ölçek 32 maddeden oluşmuştur. Likert tipi bir ölçek olan YATÖ' ölçeğinde cevaplar 6'lı derecelendirme şeklinde yapılandırılmıştır. Cevaplarda 1 (hiçbir zaman), 2 (Çok az bir zaman), 3 (Az bir zaman), 4 (Bazen), 5 (Sık sık), 6 (her zaman) durumlarını ifade etmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda 46 maddelik orijinal envanterin 32 madde ile 5 faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Bu beş faktör Kişiler Arası Açıklık, Zorlanma, Danışmaya Olan İnanç, İhtiyaç Hissetme ve Sosyal Kabul olarak adlandırılmıştır. Testin güvenirliği maddeler arası iç tutarlık yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve Cronbach alfa değerlerinin genel ve alt testler için .34 ile .78 arasında değiştiği görülmüştür, her bir faktör için sırasıyla (.78, .76, .72, .62, .34, .77) olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerlik çalışması ilk olarak faktör analizi sonra ise örneklem uygunluğu ve Sphericity testleri uygulanmış ve KMO Örneklem Uygunluk katsayısı .79 olarak bulunmuştur. Ölçeği geliştirenler tarafından ölçeğin iç tutarlılık ve testin yarıya bölme yöntemini kullanarak gerçekleştirdikleri güvenirlik çalışmasına göre ölçeğin genel Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

Psikolojik Yardım Arama tutum Ölçeğinin 5 alt boyutu bulunmaktadır:

1- Kişiler Arası Açıklık: Yardım arama tutumlarının bir boyutu olarak kişiler arası açıklığı ve bireyin yardım alma veya almamasını etkileyecek kişisel boyuttaki kendini açma, özel bilgileri başkaları ile paylaşma, sosyal çekingenlik, sosyal katılık, içe dönüklük, bilmeme eğilimi gibi konuları içermektedir. Daha çok kişilik ölçümü olarak değerlendirilebilecek bu boyut, psikolojik yardım alma sürecinde önemli bir değişken olarak ele alınmaktadır. Kişiler arası açıklık puanının yüksek olması kişiler arası açıklığın yüksek olması demektir. Kişiler arası ilişkilere açık olanların yardım alam konusunda daha eğilimli oldukları bilinmektedir. Bu boyut 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. maddeler olmak üzere toplam 12 maddeden oluşmaktadır.

2- Zorlanma: Patolojinin artması durumunda yardım arama eğilimlerinin ortaya çıkmasını belirlemeye yönelik bir boyut olarak fonksiyonel olabilecek bir ölçümdür. Zorlanma puanının yüksek olması, kişinin yardım aramada zorlanmayacağı anlamına gelir. Bu boyut 13., 14., 15., 16., 17., 18. maddeler olmak üzere toplam 6 maddeden oluşmaktadır.

3- Danışmaya Olan İnanç: Profesyonel yardım, hizmet ve kişilerine inanç ve güveni kapsamaktadır. Psikolojik problemlerin varlığını kabul etmenin yanında yardımın geçerliğini sorgulayan bir boyut olduğu anlaşılmaktadır. Danışmaya olan inanç puanı arttıkça danışmaya olan inancın artacağı anlamına gelmektedir. Bu boyut 19., 20., 21., 22., 23., 24., 25. maddeler olmak üzere toplam 7 maddeden oluşmaktadır.

4- İhtiyaç Hissetme: Kişinin psikolojik problemi olduğunu algılaması ve kabul etmesi olarak yorumlanmıştır. Yardım arama davranışı her şeyden önce ihtiyaç hissedilmesi olarak değerlendirilmesi gerekir. İhtiyaç hissetme puanı arttıkça yardım arama ihtiyacının da artacağı anlamına gelmektedir. Bu boyut 26., 27., 28., 29., 30. maddeler olmak üzere toplam 5 maddeden oluşmaktadır.

5- Sosyal Kabul: Psikolojik yardım konusundaki olumsuz tutum ve sosyal bilişleri belirtmektedir. Bu olumsuz tutumlar daha çok sosyal olarak problemliliğin

ve psikolojik yardım almanın sosyal olarak nasıl algılandığını göstermektedir. Sosyal kabul puanı arttıkça sosyal kabulde artma olacağı anlamına gelmektedir. Bu boyut 31 ve 32. maddeler olmak üzere toplam 2 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeklerin alt boyutları (Sosyal Kabul alt boyutu dışında) ayrı ayrı araştırmaya dahil edilmiştir. Olumsuz tüm ifadeler yeniden kodlandıktan sonra ölçekten alınan toplam puan bireylerin profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarının olumlu olduğunu gösterdiğinden toplam puan analize katılmıştır.

Arslantaş (2003) çalışmasında Yardım Arama Tutum Ölçeğinin güvenilirliğini güvenilirlik analizi ile incelemiş, kişiler arası açıklık, zorlanma, danışmaya olan inanç, ihtiyaç hissetme ve sosyal kabul için sırasıyla şu sonuçlar bulunmuştur (.78, .82, .66, .62, .39, toplam: .64.8).

Araştırmada elde edilen verilerle Yardım Arama Tutum Ölçeğinin güvenilirliği hesaplanmış ve sırası ile şu sonuçlar elde edilmiştir. Kişiler arası açıklık .70, zorlanma .85, danışmaya olan inanç .78, ihtiyaç hissetme .70, sosyal kabul .24, toplam .83.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu:

Katılımcıların demografik bilgilerini toplamak amacı ile araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir formdur. Bu form cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çocuk sayısı ve evlilik süresi gibi kişisel bilgileri içermektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama aşamasında ölçekler bir form haline getirilip kapalı zarflar içine konulmuş rasgele seçilen katılımcılara anketler zarf içinde araştırmacı tarafından verilmiştir. Anketin başına araştırmanın amacı, ölçekler hakkında bilgi ve ölçeklerin nasıl doldurulacağı hakkında ayrıntılı bir açıklama koyulmuştur. Katılımcıların

ayrıca sormak istedikleri varsa tek tek hepsi cevaplanmış ve özellikle tüm maddeleri içtenlikle doldurmalarının önemi tekrar vurgulanmıştır. Katılımcıların ölçekleri rahat ve yalnız bir ortamda cevaplanması sağlanmıştır. Kimi katılımcılar anketleri evde doldurmak istediğinden ölçeklerin içinde bulunduğu zarf onlara verilip geri dönenler toplanmıştır. Araştırma konusu kişisel bilgileri içerdiğinden, araştırmacının dışında başka biri de okursa endişesini ortadan kaldırmak için ölçekler anket formu haline getirilip özellikle zarfın içine koyulmuştur geri alınırken de zarfın ağzının kapalı olmasına dikkat edilmiştir.

Tüm anketler toplandıktan sonra tek tek kontrol edilmiş, eksik madde ve birden fazla işaretlenmiş maddeler varsa o anketler değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya ilişkin verilerin istatistiksel analizi SPSS For Windows 15.00 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Erkeklere toplam 175 anket dağıtılmış olup, bunların 163'ü geri dönmüş, 5'i eksik cevap nedeni ile analiz dışı bırakılmış; kadınlara toplam 175 anket dağıtılmış olup, 155'i geri dönmüş, 11'i eksik maddeler olduğu için analiz dışı bırakılmıştır.

Veriler toplandıktan sonra eksik ya da birden fazla madde işaretlenmiş ölçekler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Tüm veriler veri tabanına girilmiş ve kodlanmıştır. Olumsuz ifadelerin tümü yeniden kodlandıktan sonra örneklemin demografik özellikleri betimsel istatistikle tablolastırılmıştır. Katılımcıların evlilik doyumu puanları, cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutum puanları hesaplanmıştır.

Bireylerin evlilik doyumlarının cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı ve evlilik süresi gibi bağımsız değişkenler açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği t testi ile hesaplanmıştır.

Bulunan farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için ikili karşılaştırmalar (post hoc) testlerinden homojen olan gruplar için tukey testi, homojen olmayan gruplar için tamhane testi uygulanmıştır. Grupların homojenliğine bakmak için varyansların homojenliği testi yapılmıştır.

Evli bireylerin evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile hesaplanmıştır.

Bağımsız değişkenler, cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumunun evlilik doyumunun yordayıcısı olup olmadığına bakmak için çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri için toplanan verilerden elde edilen bulgular, alt problemlerin sırasına uygun olarak, tablo ve açıklamalarıyla birlikte verilerek bunlara dayalı yorumlar yapılmıştır.

4.1. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Kadın ve erkeklere göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı bağımsız örneklem için t testi ile analiz edilmiş ve sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları Farkına Uygulanan (t) Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Ort	Ss	t	p
Kadın	144	105.06	23.48	-1.73	0.084
Erkek	158	109.48	20.81		

*p<0.05 Sd:300

Tablo 2’ye göre erkek bireylerin evlilik doyum ortalamalarının ($\bar{X}=109.48$), kadınlara ($\bar{X}=105.06$) göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak erkeklerin evlilik doyumları ile kadınların evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

4.2. Bireylerin evlilik doyumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Yaş değişkenine göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaş Değişkenine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Yaş Grupları	n	Ort	Ss
20-29 yaş	45	110.09	25.72
30-39 yaş	133	106.79	19.85
40-49 yaş	108	105.48	23.75
50 yaş ve üzeri	16	117.50	17.25

Tablo 3'e göre araştırmaya katılanların arasında, yaşı "50 yaş ve üzeri" olanların evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X} = 117.50$) diğer yaş gruplarına göre ("20-29 yaş" grubu $\bar{X} = 110.09$, "30-39 yaş" $\bar{X} = 106.79$ ve "40-49 yaş" grubu $\bar{X} = 105.48$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yaş değişkenine göre bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Yaş Değişkenine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

	K.T.	Sd	K.O.	F	p
Gruplar arası	2404.50	3	801.50	1.64	0.181
Gruplar içi	145970.71	298	489.83		
Toplam	148375.21	301			

*p<0.05

Tablo 4’e göre bireylerin evlilik doyumları yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [$F_{(3-298)} = 1.64, p < 0.05$]. Bu bulgu, evlilik doyumu ile yaşları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Daha yaşlı evli bireylerle genç evli bireyler evliliklerinden benzer düzeyde doyum almaktadırlar.

4.3. Bireylerin evlilik doyumları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Eğitim durumlarına göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Eğitim Durumu	n	Ort	Ss
İlkokul	69	104.48	26.01
Ortaokul	68	109.35	21.70
Lise	48	107.21	25.29
Yüksekokul	19	105.53	19.86
Üniversite	87	107.70	18.77
Yüksek lisans/doktora	11	114.82	13.54

Tablo 5’e göre araştırmaya katılanların arasında, eğitim durumu “yükseklisans/doktora” olanların evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X}=114.82$) diğer eğitim düzeylerine sahip bireylere göre (“ilkokul” grubu $\bar{X} = 104.48$, “ortaokul” $\bar{X}= 109.35$, “lise” $\bar{X}=107.21$, “yüksekokul” $\bar{X}=105.53$ ve “üniversite” $\bar{X}=107.70$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Eğitim durumu değişkenine göre bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Eğitim Durumuna Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

	K.T.	Sd	K.O.	F	p
Gruplar arası	1529.94	5	305.99	0.62	0.687
Gruplar içi	146845.27	296	496.10		
Toplam	148375.21	301			

*p<0.05

Tablo 6’ya göre bireylerin evlilik doyumları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [$F_{(5-297)} = 0.62$, $p<0.05$]. Bu bulgu, evlilik doyumu ile eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.4. Bireylerin evlilik doyumları sahip oldukları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Çocuk sayısına göre bireylerin evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Bireylerin Çocuk Sayılarına Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Çocuk Sayısı	n	Ort	Ss
Yok	30	115.80	24.58
1	89	107.44	19.54
2	111	106.15	21.28
3	53	106.62	20.24
4 ve üzeri	19	103.05	36.04

*p<0.05

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılanların arasında, çocuğu olamayanların evlilik doyumu puan ortalamasının ($\bar{X}=115.80$) çocuk sahibi olan bireylere göre (“1 çocuğu olanlar” grubu $\bar{X}=107.44$, “2 çocuğu olanlar” $\bar{X}=106.15$, “3 çocuğu olanlar” $\bar{X}=106.62$, “4 ve üzeri sayıda çocuğu olanlar” $\bar{X}=103.05$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sahip olunan çocuk sayısına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilip sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Çocuk Sayısına Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

	K.T.	Sd	K.O.	F	p
Gruplar arası	2680.59	4	670.14	1.37	0.246
Gruplar içi	145694.61	297	490.55		
Toplam	148375.20	301			

*p<0.05

Tablo 8’e göre bireylerin evlilik doyumları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [$F_{(4-297)} = 1.37$, $p<0.05$]. Bu bulgu, evlilik doyumu ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.5. Bireylerin evlilik doyumları evlilik sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Evlilik süresine göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Bireylerin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Evlilik Süresi	n	Ort	Ss
0-5 yıl	60	112.42	23.07
6-10 yıl	59	105.49	18.15
11-15 yıl	41	104.90	20.38
16-20 yıl	89	108.37	23.00
21 ve üzeri	53	104.04	24.82

Tablo 9'a göre evlilik süresi "0-5 yıl arasında" olanların evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X}=112.42$) evlilik süresi daha fazla olan bireylere göre ("6-10 yıl" grubu $\bar{X}=105.49$, "11-15 yıl" $\bar{X}=104.90$, "16-20 yıl" $\bar{X}=108.37$, "21 yıl ve üzeri" $\bar{X}=104.04$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Evlilik süresi değişkenine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Evlilik Süresine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

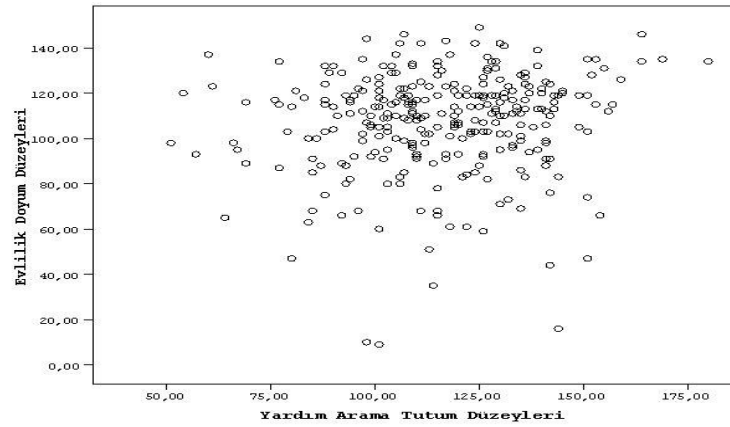
	K.T.	Sd	K.O.	F	p
Gruplar arası	2663.58	4	665.90	1.36	0.249
Gruplar içi	145711.63	297	490.61		
Toplam	148375.21	301			

*p<0.05

Tablo 10'a göre bireylerin evlilik doyumları evlilik süresine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [$F_{(4-297)} = 1.36, p<0.05$]. Bu bulgu, evlilik doyumu ile evlilik süresi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.6. Bireylerin evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bireylerin evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ile bakılmıştır. Bulgulara göre bireylerin evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasındaki ilişki 0.11'dir ($p>0.05$). Bulunan bu korelasyon katsayısı, miktar bakımından sıfıra yakın olması gerekçesi ile evlilik doyumları ile yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı söylenebilir (Şekil 5).

Şekil 1: Bireylerin Evlilik Doyum Düzeyleri ile Yardım Arama Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Şekil 1'e göre bireylerin evlilik doyumları ile profesyonel psikolojik yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

4.7. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Bireylerin cinsiyet rollerine göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik**Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları**

Evlilik Süresi	n	Ort	Ss
Belirsiz	79	101.94	20.75
Erkeksi	71	102.63	23.36
Kadınsı	60	113.70	18.79
Androjen	92	111.60	22.92

Tablo 11'e göre cinsiyet rolü "kadınsı" olan bireylerin evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X}=113.70$) diğer cinsiyet rollerine sahip olan bireylere göre ("belirsiz" grubu $\bar{X} =101.94$, "erkeksi" $\bar{X}= 102.63$, "androjen" $\bar{X}=111.60$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12: Cinsiyet Rollerine Göre Bireylerin Evlilik Doyum Puanlarının**Varyans Analizi Sonuçları**

	K.T.	Sd	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar arası	7973.33	3	2657.78	5.64	0.001*	1) Androjen ile belirsiz ve erkeksi 2)Kadınsı ile belirsiz ve erkeksi
Gruplar içi	140401.88	298	471.15			
Toplam	148375.21	301				

*p<0.05

Bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. [$F_{(3-298)}= 5.64, p<0.01$]. Bu bulgu, evlilik doyumu ile cinsiyet rolü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 13: Cinsiyet Rollerine Göre Varyansların Homojenliği Testi

Levene Statistic	Sd1	Sd2	p
.574	3	298	.632

Bulunan farkın hangi cinsiyet rollerine sahip bireylerden kaynaklandığını belirlemek amacıyla ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Varyansların homojenliği testi sonuçlarına göre grup varyansları homojen olduğundan ikili karşılaştırmalar (post hoc) testlerinden evlilik doyumları için Tukey testi sonuçları dikkate alınmıştır (Tablo 13).

Cinsiyet rolü kadınsı olan bireyler ile cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları arasında ve cinsiyet rolü androjen olan bireyler ile cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Androjen ile belirsiz ve erkeksi cinsiyet rollerine sahip bireylerin evlilik doyum düzeyleri arasındaki fark cinsiyet rolü androjen olan bireylerin lehine iken cinsiyet rolü kadınsı olan bireyler ile cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları arasında bulunan anlamlı fark cinsiyet rolü kadınsı olan bireylerin lehinedir.

4.8. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine ve toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Araştırmaya katılan bireylerin yaşlarına göre cinsiyet rol dağılımları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaşlarına Göre Cinsiyet Rol Dağılımları

			Cinsiyet Roller				Toplam
			Belirsiz	Erkeksi	Kadınsı	Androjen	
Yaş	20-29 yaş	n	12	9	8	16	45
		%n	26,7%	20,0%	17,8%	35,6%	100,0%
	30-39 yaş	n	43	35	19	36	133
		%n	32,3%	26,3%	14,3%	27,1%	100,0%
	40-49 yaş	n	22	26	29	31	108
		%n	20,4%	24,1%	26,9%	28,7%	100,0%
	50 yaş ve üzeri	n	2	1	4	9	16
		%n	12,5%	6,3%	25,0%	56,3%	100,0%
Toplam		n	79	71	60	92	302
		%n	26,2%	23,5%	19,9%	30,5%	100,0%

Tablo 14'e göre 20-29 yaş grubunda çoğunluğun %35.6 ile androjen grubun, 30-39 yaş grubunda %32.3 ile belirsiz grubun, 40-49 yaş grubunda %28.7 ile androjen grubun, 50 yaş ve üzerinde ise %56.3 ile yine androjen grubun oluşturduğu görülmektedir. Cinsiyet rollerinin yaşa göre dağılımı incelendiğinde yaş ilerledikçe androjen cinsiyet rolündeki artış yine literatürle uyumluluk göstermektedir. Yaş ilerledikçe kişilerin baskın kadını ve erkeksi özelliklerinin kaybolduğu androjenliğe doğru bir kayışın söz konusu olduğu bilinmektedir.

Bireylerin cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre evlilik doyumlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Evlilik Doyum Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	Cinsiyet Roller	n	Ort	Ss
kadın	Belirsiz	44	98.14	22.61
	Erkeksi	24	93.25	32.28
	Kadınsı	39	111.33	17.45
	Androjen	37	114.38	17.59
	Toplam	144	105.07	23.48
erkek	Belirsiz	35	106.71	17.28
	Erkeksi	47	107.43	15.48
	Kadınsı	21	118.10	20.78
	Androjen	55	109.73	25.89
	Toplam	158	109.49	20.82

Tablo 15’e göre cinsiyet rolü “androjen” olan kadınların evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X}=114.38$) diğer cinsiyet rollerine sahip olan kadınlara göre (“erkeksi” $\bar{X}= 93.25$, “belirsiz” $\bar{X} =98.14$, “kadınsı” $\bar{X}=111.33$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet rolü “kadınsı” olan erkeklerin evlilik doyum puan ortalamasının ($\bar{X}=118.10$) diğer cinsiyet rollerine sahip olan erkeklere göre (“belirsiz” $\bar{X} =106.71$, “erkeksi” $\bar{X}= 107.43$, “androjen” $\bar{X}=109.73$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cinsiyet ve cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edildiğinde sonuçları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16: Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Bireylerin Evlilik Doyum**Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları**

		K.T.	Sd	K.O.	F	p	Anlamlı Fark
Kadın	Gruplar arası	10204.25	3	3401.42	6.94	0.000*	* Erkeksi - Androjen
	Gruplar içi	68663.05	140	490.45			* Belirsiz - Kadınsı
	Toplam	78867.31	143				* Belirsiz - Erkeksi
Erkek	Gruplar arası	2028.124	3	676.04	1.58	0.197	
	Gruplar içi	66009.35	154	428.63			
	Toplam	68037.47	157				

*p<0.05

Tablo 16'ya göre kadınların evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. [$F_{(3-140)} = 6.94, p < 0.01$]. Bu bulgu, kadınların evlilik doyumu ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Bulunan bu farkın hangi cinsiyet rollerine sahip kadınlardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla grup varyansları incelenmiştir. Varyansların homojenliği testine göre grup varyansları eşit olmadığından çoklu karşılaştırmalarda Tamhane testi sonuçları değerlendirilmiştir (Tablo 17).

Tablo 17: Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine Göre Varyansların Homojenliği Testi

Cinsiyet	Levene İstatistiği	Sd1	Sd2	p
Kadın	4.974	3	140	0.003
Erkek	1.776	3	154	0.154

Tamhane testi sonuçlarına göre androjen cinsiyet rolüne sahip kadınların evlilik doyumları ile erkeksi cinsiyet rolüne sahip kadınların evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark cinsiyet rolü androjen olan kadınların lehinedir. Belirsiz cinsiyet rolüne sahip kadınların evlilik doyum düzeyleri ile kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolüne sahip kadınların evlilik doyum düzeyleri arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur. Bulunan bu fark kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolüne sahip kadınların lehinedir.

Bunun yanı sıra Tablo 16'ya göre erkeklerin evlilik doyumları cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. [$F_{(3-154)} = 1.58, p < 0.01$]. Bu bulgu, erkeklerin evlilik doyumu ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.9. Bireylerin cinsiyetleri, eğitim durumları, çocuk sayıları, yaşları, evlilik süreleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumları evlilik doyumlarının bir yordayıcısı mıdır?

Bireylerin cinsiyetleri, eğitim durumları, çocuk sayıları, yaşları, evlilik süreleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarının evlilik doyumlarının ne kadarını açıkladığı çoklu regresyon analizi ile hesaplanmıştır. Tablo 18'de 3 modelleme yapıldığı, her bir modelde hangi bağımsız değişkenlerin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 18: Regresyon Analizinde Bağımlı ve Bağımsız Değişkenlere İlişkin Bulgular

Model	R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Durbin-Watson
1	.126(a)	.016	.006	
2	.150(b)	.022	.006	
3	.313(c)	.098	.073	2.019
a. Evlilik süresi, cinsiyet, eğitim durumu b. Evlilik süresi, cinsiyet, eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı c. Evlilik süresi, cinsiyet, eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı, kadınsılık, erkeksilik, yardım arama tutumu d. Bağımlı Değişken: Evlilik Doyumu				

Tablo 18'de görüldüğü gibi, 1. modelde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesi %2, 2. modelde %2 ve 3. modelde %10'dur. 3. modelde yer alan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesi anlamlı olduğundan değerlendirmeye 3. modelin sonuçları dikkate alınarak devam edilmiştir. Kurulan 3 modelden Model 1 ve Model 2 geçersiz, Model 3 ise geçerli bulunmuştur.

Bulgulara göre bağımlı değişkeni açıklayacak olan bağımsız 7 değişkenin, bireylerin evlilik doyumlarını açıklama yüzdesi, %10'dur. Düzeltilmiş varyans değerine göre evlilik doyumlarını, evlilik süeresi, cinsiyet , eğitim durumu, yaş, çocuk sayısı, kadınsılık ve erkeksilik puanları ve yardım arama tutumu değişkenlerinin tamamı evlilik doyumlarının %7'sini açıklamaktadır. Açıklanamayan %93'lük varyans söz konusudur. Durbin Watson istatistiği değerlendirildiğinde Durbin-Watson istatistiği regresyon modeli için uygun değerdedir. Bir başka deyişle, regresyon modellerinde bağımsız değişkenler arasında otokorelasyonun olmaması varsayımı karşılanmıştır. Regresyon modelini oluşturan bağımsız değişkenler arasında tam bir doğrusallık olsun istenmez. O bakımdan bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değeri 0,80'den büyük değişkenleri analizden çıkarılması tavsiye edilir. Bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonların 0.80'den yukarı olması durumunda otokorelasyon da bozulmaktadır. Tablo 19'da görüldüğü gibi bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları 0.80'den daha yüksek değildir.

Tablo 19: Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları (İlişki Ölçüleri)

	Evlilik Doyumu	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Evlilik Süresi	Yaş	Çocuk Sayısı	Erkeksilik	Kadınsılık	Yardım Arama Tutumu
Evlilik Doyumu	1.000	.100	.049	-.081	-.001	-.103	-.029	.216	.112
Cinsiyet	.100	1.000	.026	-.086	.171	-.042	.218	-.017	-.257
Eğitim Durumu	.049	.026	1.000	-.300	-.011	-.393	-.034	-.012	.178
Evlilik Süresi	-.081	-.086	-.300	1.000	.735	.714	.025	.155	.114
Yaş	-.001	.171	-.011	.735	1.000	.486	.013	.131	.069
Çocuk Sayısı	-.103	-.042	-.393	.714	.486	1.000	.056	.103	.030
Erkeksilik	-.029	.218	-.034	.025	.013	.056	1.000	.301	-.063
Kadınsılık	.216	-.017	-.012	.155	.131	.103	.301	1.000	.221
Yardım Arama Tutumu	.112	-.257	.178	.114	.069	.030	-.063	.221	1.000

Kurulan regresyon modelinin anlamlı olup olmadığı test edildiğinde Tablo 20’de görüleceği üzere kurulan model denklemi geçerlidir.

Tablo 20: Regresyon Modeli Geçerliliğinin Testi

Model		KT	Sd	KO	F	p
1	Regresyon	2340.169	3	780.056	1.59	.191(a)
	Hata	146035.040	298	490.050		
	Toplam	148375.209	301			
2	Regresyon	3321.472	5	664.294	1.36	.241(b)
	Hata	145053.736	296	490.046		
	Toplam	148375.209	301			
3	Regresyon	14522.956	8	1815.370	3.97	.000(c)
	Hata	133852.252	293	456.834		
	Toplam	148375.209	301			

*p<0.05

Evlilik doımlarını etkileyen bağımsız değışkenlerin kurulacak matematiksel denklemindeki katsayıları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21: Bağımsız Değışkenlerin Önemi ve Katsayılarına İlişkin Bulgular

Model		Standartlaştırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p
		B	Std. Hata	Beta		
1	Sabit	103.057	6.143		16.777	.000*
	Cinsiyet	4.139	2.560	.093	1.617	.107
	Eğitim Durumu	.363	.816	.027	.445	.657
	Evlilik Süresi	-1.013	.951	-.064	-1.065	.288
2	Sabit	104.322	6.254		16.682	.000*
	Cinsiyet	3.313	2.753	.075	1.204	.230
	Eğitim Durumu	-.154	.898	-.011	-.171	.864
	Evlilik Süresi	-1.177	1.803	-.075	-.653	.514
	Yaş	2.438	2.710	.087	.900	.369
	Çocuk sayısı	-1.976	1.816	-.093	-1.088	.277
3	Sabit	70.326	11.768		5.976	.000*
	Cinsiyet	5.922	2.812	.133	2.106	.036*
	Eğitim Durumu	-.552	.888	-.041	-.622	.534
	Evlilik Süresi	-1.808	1.753	-.115	-1.031	.303
	Yaş	1.771	2.630	.063	.673	.501
	Çocuk sayısı	-1.778	1.756	-.083	-1.013	.312
	Erkeksilik	-.282	.140	-.122	-2.015	.045*
	Kadınsılık	.601	.146	.250	4.112	.000*
	Yar. Ar Tutumu	.103	.062	.102	1.671	.096

*p<0.05

Tablo 21 incelendiğinde Model 3’e ait değışkenlerin katsayıları yorumlandığında bağımlı değışkeni açıklayan cinsiyet, erkeksilik, kadınsılık değışkenlerine ait katsayılar (beta) anlamlı, diğere değışkenlerin katsayıları anlamsız bulunmuştur. Buna göre cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin evlilik doyumu birer yordayıcısı olduğunu söylemek mümkündür (p<0.05).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma bulgularına göre evlilik doyumu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç Fıfıloğlu (1992), Tezer (1994), Acar (1998), Güven (2005) ve Soyer (2006)'ın araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Literatürde bazı araştırmalar evlilik doyumunun cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve farkın erkekler lehine olduğunu, yani erkek eşlerin kadın eşlere göre evliliklerinden daha fazla doyum aldıklarını göstermektedir (Hasta, 1996; Gökmen, 2001; Akar, 2005; Aktürk, 2006). Araştırmamızda cinsiyet açısından kadın ve erkek bireylerin evlilik doyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen evlilik doyum ortalamaları karşılaştırıldığında erkeklerin evlilik doyum ortalamalarının kadın bireylere oranla daha yüksek olduğu, erkeklerin kadınlara oranla evliliklerinden daha fazla doyum aldıkları görülmektedir. Fakat yapılan t testi sonuçlarına göre istatistiksel açıdan bu farklılık anlamlı değildir. Bu sonucu tek başına yorumlamak oldukça zordur. Bu nedenle evlilik doyumu incelenirken toplumsal cinsiyet rolü de hesaba katılmalıdır. Evlilik doyumunu cinsiyetlere göre farklılaşmaması bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanıyor olabilir.

Evlilik doyumunun toplumsal cinsiyet rollerine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmış bulgulara göre cinsiyet rolü kadınsı olan bireyler ile cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları arasında ve cinsiyet rolü androjen olan bireyler ile cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet rolü kadınsı ve androjen olan bireylerin evlilik doyumları cinsiyet rolü belirsiz ve erkeksi olan bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur.

Bireylerin cinsiyetleri ve cinsiyet rollerine göre evlilik doyumlarında farklılık olup olmadığı araştırılmış ve bulgulara göre kadınların cinsiyet rollerine göre evlilik doyumlarında anlamlı bir farklılık olduğu, erkeklerin cinsiyet rollerine göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Cinsiyet rolü “androjen” olan kadınlarla, “erkeksi” olan kadınlar arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Cinsiyet rolü androjen olan bireylerin evlilik doyumları erkeksi olan bireylere oranla daha yüksektir. Androjen cinsiyet rolü hem kadınsı hem erkeksi özellikleri bir arada taşıma olduğuna göre bu role sahip bireylerinde evliliklerinden beklentileri ve ev içi rolleri farklılık gösterdiği bu nedenle evlilik doyumlarının yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu bulgular Bem (1975)’in öne sürmüş olduğu kadınsı ve erkeksi özellikleri kapsayan androjen kişilik özelliklerinin birey için çok daha sağlıklı olduğu görüşünden hareketle, evlilik için de hem kadınsı hem erkeksi kişilik özelliklerinin işlevsel olduğu şeklinde de açıklanabilir. Bu alanda yapılan bazı araştırmalar da psikolojik androjeninin evlilik doyumu ile olumlu ilişki gösterdiğini ortaya koymaktadır (Cooper, Chassin ve Zeiss, 1985). Bunun tersine Lee (1999), Koreli Ameriken ailelerde “androjen” cinsiyet rolü ile evlilik doyumunun olumsuz şekilde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu farklılığın kültürel farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir. Kore kültürü, Türk kültürüne göre daha Asyalı ve doğu özellikler taşır. Türkiye’nin coğrafi olarak Avrupa kıtasına daha yakın olması ve kültürel etkilenme boyutu düşünülürse sonucun neden böyle çıktığı daha anlaşılır olacaktır. Bu araştırmanın Türkiye’nin başkentinde “Ankara”da yapıldığı düşünülürse bundan sonraki araştırmaların farklı illeri kapsamaları önerilmektedir. Diğer bir araştırma bulgusu ise cinsiyet rolü “kadınsı” olan kadınların evlilik doyumları ile cinsiyet rolü “belirsiz” olan kadınların evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmasıdır. Cinsiyet rolü “kadınsı” olan kadınların evlilik doyumları “belirsiz” olan kadınlara oranla daha yüksektir. Evlilik ilişkilerinde hassaslık, sevecenlik, sıcaklık gibi kadınsı özelliklerin evliliği daha başarılı bir hale getirdiği ortaya konmuştur (Antill, 1983), bu nedenle evlilik doyumlarının belirsiz cinsiyet rolüne göre daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Erkeklerin evlilik doyumları arasında cinsiyet rollerine göre anlamlı farklılık olmaması erkeklerin benzer oranda evliliklerinden doyum aldıkları şeklinde açıklanabilir.

Bireylerin evlilik doyumları demografik değişkenlerden yaş, evlilik süresi, eğitim durumu ve çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Yaş grupları açısından bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Daha yaşlı evli bireylerle genç evli bireylerin evliliklerinden benzer düzeyde doyum almaktadırlar. Bu sonuç Tutarel ve Kışlak (2002), Gürsoy (2004), Güven (2005)'in sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Bireylerin eğitim durumlarına göre evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuç Tutarel ve Kışlak (2002) ve Akar (2005) araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Çocuk sayısına göre bireylerin evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç Fışiloğlu (1992), Hatipoğlu (1993), Tutarel ve Kışlak (2002), Gürsoy (2004)'un araştırmaları ile tutarlılık göstermektedir.

Bireylerin evlilik süresi açısından bireylerin evlilik doyumları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç Fışiloğlu (1992), Acar (1998), Gürsoy (2004), Akar (2005) araştırmaları ile uyumluluk göstermektedir.

Bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi, çocuk sayısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarının evlilik doyumlarını yordayıp yordamadığı çoklu regresyon analizi ile test edilmiş, üç ayrı model oluşturulmuştur. Bulgulara göre bağımsız değişkenlerden yaş, evlilik süresi, eğitim durumu, çocuk sayısı ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumlarının

evlilik doyumunu yordamadığı, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolünün de (kadınsılık ve erkeksilik puanlarının) evlilik doyumunun birer yordayıcısı olduğu bulunmuştur. Bu sonuç literatürle uyumluluk göstermektedir. Curun (2006) “kadınsılık” puanlarının evlilik uyumu açısından yordayıcı olduğunu ortaya koymuştur.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları literatür ışığında değerlendirilip tüm sonuçlar araştırma problemlerinin sırasına uygun şekilde verilmiş ve bu sonuçlar doğrultusunda ileriki araştırmalara ve uygulayıcılara ışık tutabilecek öneriler sıralanmıştır.

6.1. Sonuç

Bu bölümde elde edilen bulgulardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Bireylerin evlilik doyumları cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
2. Bireylerin evlilik doyumları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
3. Bireylerin eğitim durumları ile evlilik doyumları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
4. Bireylerin evlilik doyumları çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık yoktur.
5. Bireylerin evlilik doyumları ile evlilik süreleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
6. Bireylerin evlilik doyumları ile profesyonel psikolojik yardım arama tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

7. Bireylerin evlilik doyumlari ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolü kadınsı ve androjen olan bireylerin evlilik doyumlari cinsiyet rolü erkeksi ve belirsiz olanlara oranla daha yüksektir.
8. Kadınların evlilik doyumlari toplumsal cinsiyet rollerine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Cinsiyet rolü “androjen” olan kadınların evlilik doyumlari cinsiyet rolü “erkeksi” olan kadınlara oranla daha yüksektir. Aynı şekilde cinsiyet rolü “kadınsı” ve “erkeksi” olan kadınların evlilik doyumlari cinsiyet rolü “belirsiz” olan kadınlara oranla daha yüksek bulunmuştur.
9. Bireylerin evlilik doyumlari bağımsız değişkenlerden yalnızca cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri (kadınsılık, erkeksilik) yordamaktadır. Yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, evlilik süresi ve profesyonel psikolojik yardım arama tutumu evlilik doyumunun yordayıcıları değildir.

6.2. Öneriler

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak gelecek araştırmalara ve uygulayıcılara ışık tutacak önerilere yer verilmiştir.

Genel olarak bakıldığında araştırmadan elde edilen sonuçların beklendiği yönde ve daha önce yapılan araştırmalarla tutarlı olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan farklılıklar araştırmalardaki yöntem farklılıklarından ve örneklemin farklılığından kaynaklanabilir. Yapılacak daha kapsamlı araştırmalar bu farklılıkların nedenini daha net bir şekilde ortaya koyacaktır.

Evlilik öncesinde evlilik danışmanlığı kapsamında, bireylerin evliliğe hazıroşları konusunda farkındalık geliştirmeye yönelik hizmetler planlanabilir.

Araştırma sonucuna göre hem evlilik doyumu hem de yardım arama tutumu açısından cinsiyetten çok toplumsal cinsiyet rolünün önem kazandığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle kitle iletişim araçları ile yapılan yayınlarda sunulan toplumsal cinsiyet rollerine dikkat edilmelidir. Son dönemde erkeksi rollerin fazlaca baskın olduğu televizyon dizileri ve filmlerin topluma yanlış mesajlar verdiği ve böylece aile içi yaşantıları etkilediği düşünülmektedir. Televizyon dizilerinde öne çıkarılan geleneksel erkeksi roller yerine daha androjen tiplere yer verilmesi topluma daha olumlu mesajlar verecektir.

Evli çiftlere verilecek eğitim hizmetleri planlanırken toplumsal cinsiyet rollerine dikkat edilmeli, geleneksel erkeksi kişilik özellikleri taşıyan bireylerin bu tür eğitimlere katılma olasılıkları düşük olacağından onların katılımını sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Yapılan literatür taramasında ulaşılabilen araştırmalar içinde toplumsal cinsiyet rolü, evlilik doyumu ve yardım arama tutumu arasındaki ilişkileri ele alan çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırma sonucunda elde edilen bulguların literatür ışığında yeterince tartışılmamış olması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada evlilik doyumu Çiftler Uyum Ölçeği'nden alınan toplam puan üzerinden araştırmaya dahil edilmiş, alt boyutları ele alınmamıştır. Daha sonraki araştırmalarda evlilik doyumunu alt boyutlarının da araştırmaya dahil edilerek toplumsal cinsiyet rolü ve yardım arama tutumlarının araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma metropol bir şehir olan Ankara'da yapılmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından elde edilen bulgular bu doğrultuda ele alınmalı ve bundan sonraki araştırmaların kırsal bölgelerde yapılması önerilmektedir.

Bu araştırmaya demografik değişkenlerden sosyo-ekonomik düzey dahil edilmemiştir. Özellikle Türkiye'de ailelerin ekonomik sıkıntıları fazlaca yaşadıkları

göz önüne alınırsa bireylerin sosyo-ekonomik düzeylerinin hem evlilik doyumlarını hem de yardım arama tutumlarını etkilediği düşünülmektedir. İleriki araştırmalarda sosyo-ekonomik düzeyinde dahil edilmesi evli bireylerin evlilik danışmanlığından neden daha az yararlandıklarının daha anlaşılır olacağı düşünülmektedir.

Buna benzer bir araştırmanın örneklemini evli çiftlerden oluşan bir araştırma grubu ile yapılması önerilmektedir. Böylece çiftlerin evlilik doyumlarını karşılaştırma ve toplumsal cinsiyet rolünün ev yaşamına yansımaları da ölçülebilir. Çiftlerle yapılacak bir araştırma ayrıca bireylerin gerçek durumlarını mı yoksa toplumsal istenirliğe göre mi yanıtladıkları sorusuna da cevap verebileceği düşünülmektedir. Kişilerin toplumsal istenirliğe göre cevaplama gibi araştırma sınırlılığına bu yolla çözüm bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). Ankara’da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne Bağlı Sosyal Hizmetler Kuruluşlarında Çalışan Üniversite Mezunu Evli Personelin Evlilik Doyumları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı.
- Akar, H. (2005). Psikiyatrik Yardım Talebi Olanlar ile, Yardım Talebi Olmayan ve Boşanma Aşamasında Olan Çiftlerde; Çift Uyum ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 12. Psikiyatri Brimi.
- Akaydın, Ş. F. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları, Problemlilik Düzeyleri, Problem Çözme Becerileri ve Yardım Arama Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Akçam, F. (1996). Çalışan Eşlerin, “Kadının Ev Dışında Çalışması”yla, Erkeklerin, “Ev Dışında Çalışan Eşleri”yle ve Çalışan Kadınların “Kendileri”yle İlgili Görüşleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı.
- Aktürk, B. E. (2006). Marital Satisfaction in Turkish Remarried Families: Comparison Among Marital Status, Effect of Stepchildren, and Contributing Factors. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Antill, J. K. (1983). Sex role complementarity versus similarity in married couples. **Journal of Personality and Social Psychology**, 45(1), 145-155.
- Annaberdiyev, D. (2006). Türkiye’de Eğitim Gören Türk Cumhuriyetleri ve Türk Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Arama Tutumları, Psikolojik İhtiyaçları ve Psikolojik Uyumlarının Bazı Değişkenler Açısından

İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.

Arslantaş, H. (2003). Yetişkinlerde Profesyonel Yardım Arama Tutumu ve Bunu Etkileyen Faktörler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı.

Atkinson, R, Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J. and Hilgard, E. R. (1992). **Introduction to Psychology**. (10th edition). New York: Harcourt Brace Jovanovich, International Edition.

Aydın, B. (1991). Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 3, 25-36.

Baello, J. P. L. (2006). Effects of Enculturation and Gender on Psychological Help-Seeking Attitudes in Filipino Americans. MS Thesis. California State University, Fullerton.

Balanzina, C. and Watkins, C. E. (1996). Masculine Gender Role Conflicts: Effects on College Men's Psychological Well-Being, Chemical Substance Usage, and Attitudes Toward Help-Seeking. **Journal of Counseling Psychology**, 43, 461-465.

Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1998). **Stres ve Başa Çıkma Yolları..** (18.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Baykal, S. (1988). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini İle İlgili Kalıp Yargılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.

Belsky, J., Lang, M. and Rovine, M. (1985). Stability and Change in Marriage Across the Transition to Parenthood: A Second Study. **Journal of Marriage and the Family**, 47, 855-865.

Bem, S. L. (1981). **Bem Sex Role Inventory: Professional Manual**. Palo Alto, CA: Consulting Psychologist Pres.

- Binici, S. A. (2000). Psikolojik Yardım İçin Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirilmelerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Blau, P. M. (1964). **Exchange and Power in Social Life**. New York: Wiley.
- Bollman, S., Schumm; W., Jurich, A. and Yoon, G. (1997). Predicting Marital Satisfaction from Ideal and Actual Maternal Roles. **Psychological Reports**, 80, 99-106.
- Bradbury, T. N. and Fincham, F. D. (1988). Individual Difference Variables in Close Relationships: A Contextual Model in Marriage as an Integrative Framework. **Journal of Personality and Social Psychology**, 54(4), 713-721.
- Brody, L. (1997). Gender and Emotion: Beyond Stereotypes. **Journal of Social Issues**, 53, 369-394.
- Callan, V. J. (1984). Childless and Marital Adjustment. **Journal of Marriage and the Family**, 5(4), 210-214.
- Cheung, F. M. (1987). Conceptualization of Psychiatric Illness and Help-Seeking Behavior Among Chinese. **Culture, Medicine, and Psychiatry**, 11, 97-106.
- Cooper, K., Chassin, L., & Zeiss, A. (1985). The relationship of sex role self concept and sex role attitudes to the marital satisfaction and personal adjustment of dual-worker couples with preschool children. **Sex Roles**, 12 (1/2), 227- 241.
- Cortese, J. R. (2003). Gender Role Conflict, Personality, and Help-Seeking in Adult Men. Ph.D. Thesis. Faculty of the Rossier School of Education, University of Southern California, Los Angeles, California.
- Cramer, K. M. (1999). Psychological Antecedents to Help Seeking Behavior: A Reanalysis Using Path Modeling Structures. **Journal of Counseling Psychology**, 29, 335-338.

- Curun, F. (2001). The Effects of Sexism and Sex Role Orientation on Romantic Relationship Satisfaction. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Curun, F. (2006). Yüklmeler, İletişim Çatışmaları, Cinsiyet ve Cinsiyet Rolü Yönelimi ile Evlilik Doyumu Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Damarlı, Ö. (2006). Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Roller, Bağlanma Stilleri ve Benlik-Kavramı Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Daneshpour, M. (1998). Muslim Families and Family Therapy. **Journal of Marital and Family Therapy**, 24, 355-368.
- Darcan, A. (2001). Attributional Styles and Willingness to Seek Help Across Turkish and American Cultures: Replication of Brickman's Attribution Model. Ph.D. Thesis. University of Illinois at Urbana- Champaign.
- Deane, F. P. and Chamberlain, K. (1994). Treatment Fearfulness and Distress As Predictors of Professional Psychological Help-Seeking. **British Journal of Guidance and Counseling**, 22, 207-217.
- Demircioğlu, N. S. (2000). Boşanmanın, Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Demirtaş, A. (2004). Yakın İlişkiler ve Toplumsal Cinsiyet. **Türk Psikoloji Bülteni**, 32, 165-166.
- Doğan, Ş. S. (2005). Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlar Kapsamında Kadınların Beden Algılarının Psikososyal Uyumları ve Kendilik Saygıları Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.

- Dökmen-Yaşın, Z. (1997). Anne ve Babayla Algılanan Benzerlik: Bazı Anne, Baba ve Kişi Özelliklerinin Rolü. **Türk Psikoloji Dergisi**, 12 (40), 19-39.
- Dökmen-Yaşın, Z. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. **Kriz Dergisi**, 7 (1), 27-40.
- Dökmen-Yaşın, Z. (2000). Kendi Cinsiyetindekilere ve Diğer Cinsiyettekilere İlişkin Algı, Cinsiyet Roller ve Depresyon İlişkileri. **Kriz Dergisi**, 9(1), 9-19.
- Dökmen-Yaşın, Z. ve Tokgöz, Ö. (2002). Cinsiyet, Eğitim, Cinsiyet Rolü ile Evlilik Doyumu ve Eşle Algılanan Benzerlik Arasındaki İlişkiler. **XII. Ulusal Psikoloji Kongresi**.
- Dökmen-Yaşın, Z. (2004). **Toplumsal Cinsiyet**. Sistem Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
- Dönmez, A. (2001). Cinsiyet Roller. **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 22(2), 687-723.
- Dusek, J. B. (1987). **Adolescent Development And Behavior**. 2nd Edition. New Jersey: Prentice – Hall, Inc. A Division of Simon and Schuster.
- Espinoza, C. R. (2003). Marital Satisfaction in Midlife. MS Thesis. California State University, Fullerton.
- Fırsıloğlu, H. (1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. **Psikoloji Dergisi**, 7, (28). 16-23.
- Fırsıloğlu, H. ve Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale For Measurement of Marital Quality of Turkish Couples. **European Journal of Psychological Assessment**, 16(3), 214-218.
- Fincham, F. and Beach, S. (1999). Conflict in Marriage. Implications for Working with Couples. **Annual Review of Psychology**, 50, 47-78.

- Fişek, G. O. ve Scherler, H. R. (1996). Toplumsal Değişim ve Eşler: Cinsiyet Senaryolarının Sınırlarını Genişletme Amaçlı Bir Terapi Yaklaşımı. **Türk Psikoloji Dergisi**, 11(36), 1-11.
- Ghaffarian, S. (1989). The Acculturation of Iranian Immigrants in the United States and the Implications for Mental Health. MS Thesis. California School of Professional Psychology, Los Angeles.
- Girginer, H. U. (1994). Türk Toplumunda Cinsiyet Rollerini Algısı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Glenn, N. D. and Weaver, C. N. (1981). The Contribution of Marital Happiness to Global Happiness. **Journal of Marriage and the Family**, 43(1), 161-168.
- Glenn, N. (1990). Quantitative Research on Marital Quality in the 1980's: A Critical View. **Journal of Marriage and the Family**, 60(3), 569-576.
- Glenn, N. (1998). The course of marital success and failure in five American 10-year marriage cohorts. **Journal of Marriage and the Family**, 60(3), 569-576.)
- Good, G., Dell, D. and Mintz, L. (1989). Male Role and Gender Role Conflict: Relation to Help Seeking Men. **Journal of Counseling Psychology**, 36, 295-304.
- Good, G. E. and Wood, P. K. (1995). Male Gender Role Conflict, Depression and Help-Seeking: Do College Men Face Double Jeopardy? **Journal of Counseling and Development**, 74, 70-75.
- Gottman, J. M. and Levenson, R. W. (1992). Marital Process Predictive of Later Dissolution: Behavior, Physiology, and Health. **Journal of Personality and Social Psychology**, 63, 221-233.
- Gove, W. R. and Style, C. B., Hughes, M. (1990). The Effect of Marriage on The Well-Being of Adults: A Theoretical Analysis. **Journal of Family Issues**, 11 (1), 4-35.

- Gökmen, A. (2001). Evli Eşlerin Birbirlerine Yönelik Kontrolcülük ve Bağımlılık Algılarının Evlilik Doyumu Üzerinde Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Guzman, R. C. (1996). Attitudes Toward Traditional Versus Egalitarian Gender Roles in Dual- Earner Marriages and Their Effect on Marital Satisfaction. MS Thesis. California State University, Long Beach.
- Gürsoy, F. Ç. (2004). Kaygı ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı.
- Günay, O. (2000). Evlilik Uyumu İle Kişisel Düşünme Modelleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Güven, N. (2005). İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Evlilikte Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumu ile İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Güvenç, G. B. (1996). Kız ve Erkek Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Etkileşime İlişkin Algıları ile Toplumsal Cinsiyet Rolüne İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki. **Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi**, 4(1), 34-40.
- Hall, C. S. and Lindzey, G. (1985). **Introduction to Theories of Personality**. John Wiley & Sons Inc., Toronto.
- Hatipoğlu, Z. (1993). The Role of Certain Demographic Variables and Marital Conflict in Marital Satisfaction of Husbands and Wives. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hasta, D. (1996). Ev İşi Paylaşımı ve Ev İşi Paylaşımında Hakkaniyet Algısı ile Evlilik Doyumu İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı.

- Holmes, M. G. (1982). Sex Roles and Marital Satisfaction. Ph.D.Thesis. Family Studies Program. Brigham Young University.
- Homans, G. (1961). **Social Behavior: It's Elementary Forms**. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Hornig, C. M. (1994). Help Seeking Behaviors of Psychiatric Outpatients in Taiwan. Ph.D.Thesis. Boston University.
- Hortaçsu, N. (1991). **İnsan İlişkileri**. (1. baskı). Ankara: İmge Yayınları.
- Hünler, O. S. (2002). The Effects of Religiousness on Marital Satisfaction and the Mediator Role of Percieved Marital Problem Solving Abilities Between Religiousness and Marital Satisfaction Relationship. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı.
- Ikoma, N. (1997). Help-Seeking Behavior Among Japanese-Americans. MS Thesis. California State University, Department of Social Work.
- İnelmen, Ö. V. K. (1996). Relationships of Sex Role Orientation to Two Measures of Self Esteem. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Juni, S. and Grimm, D. W. (1994). Marital Satisfaction as a Function of Dyadic Gender-Role Constellations. **American Journal of Family Thearaphy**, 22(2), 106-112.
- Kavuncu, A. N. (1987). Bem Cinsiyet Rolü Envanterini Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Khoie, K. (1999). Attitudes of Iranian Females Toward Psychotherapy: Attitudes of Iranian Females Toward Seeking Psychological Counseling. MS Thesis. California School of Professional Psychology.

- Khoie, K. (2002). Predictors of Attitudes of Iranian Males Toward Seeking Psychological Help. Ph.D. Thesis. Allient International University, Los Angeles.
- Kışlak, A., Tutarel, Ş. ve Çabukça, F. (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi. **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, 2(6), 32-45.
- Komiya, N., Good, G. and Sherrod, N. (2000). Emotional Openness as a Predictor of College Students' Attitudes Toward Seeking Psychological Help. **Journal of Counseling Psychology**, 47(1), 138-143.
- Kukay, H. A. (2005). Effects on Gender and Parental Status on Reported Marital Satisfaction and Self Efficacy. MS Thesis. The University of Missouri St. Louis.
- Kwon, H. (1992). Gender Roles, Married Life and Marital Satisfaction in Korea. Ph.D. Thesis. University of Washington.
- Leaf, P. J., Bruce and M. L. (1987). Gender Differences in The Use of Mental Health-Related Services: A Re-Examination. **Journal of Health and Social Behavior**, 28, 171-173.
- Leaf, P. J., Bruce, M. L., Tischler, G. L. and Holzer, C. E. (1987). The Relationship Between Demographic Factors and Attitudes Toward Mental Health Services. **Journal of Community Psychology**, 15, 275-284.
- Lee, G. (1988). Marital Satisfaction in Later Life: The Effects on Nonmarital Roles. **Journal of Marriage and the Family**, 50, 775-783.
- Lee, S. C. (1999). Marital Satisfaction Factors for Korean-Americans. Ph.D. Thesis. Andrews University, School of Education.
- Leong, F. T. L. and Zacher, P. (1999). Gender and Opinions About Mental Illness as Predictors of Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help. **British Journal of Guidance & Conseling**, 27(1), 123-132.

- Lin, P. K. C. (1988). The Cultural Perspectives of Help-Seeking of the Lower East Side Family Union's Chinese Clients. Ph.D. Thesis. Columbia University.
- Lin, Y. N. (2002). Taiwanese University Students' Perspectives on Helping. **Counseling Psychology Quarterly**, 15, 47-58.
- Liou, C. P. (2004). Perceptions of Professional Help-Seeking Among Taiwan Chinese. Ph.D. Thesis. Argosy University, Sarasota, Florida.
- Lye, D. N. and Biblarz, T. J. (1993). The Effects of Attitudes Toward Family Life and Gender Roles on Marital Satisfaction. **Journal of Family Issues**, 14(2), 157-188.
- Maccoby, E. E. and Jacklin, C. N. (1988). Sex Differences in Agression: A Rejoinder and Reprise. **Child Development**, 51, 964-980.
- Martin, C. L. and Halverson, C. F. (1983). Gender Constancy: A Methodological and Theoretical Analysis. **Sex Roles**, 9, 775-790.
- Nebizade, K. (2004). Türkiye'de Yüksek Öğrenim Gören Orta Asyalı Öğrencilerle Türk Öğrencilerin Stresle Başa Çıkma Tutumları ile Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi: KTÜ Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı.
- Omarzu, J. (2000). A Disclosure Decision Model: Determining How and When Individuals Will Self-Disclose. **Personality and Social Psychology Review**, 4, 174-185.
- Onaran, O., Büker, S. ve Bir, A. A. (1998). Eskişehir'de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması. Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir.
- O'Neil, J. M. (1981). Patterns of Gender Role Conflict and Strain: Sexism and Fear of Femininity in Men's Lives. **The personnel and Guidance Journal**, 60, 203-210.

- Orbuch, T., House, J., Mero, R. and Webster, P. (1996). Marital Quality over The Life Course. **Social Psychology Quarterly**, 59(2), 162-171.
- Osborne, T. L. (2004). Male Gender Role Conflict and Percieved Social Support: Predicting Help Seeking in College Men. MS Thesis. University of Missouri, St. Louis.
- Özbay, Y. (1996). Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları ile Yardım Arama Tutumları Arasındaki İlişki. **IX. Ulusal Psikoloji Kongresi**, 18-20 Eylül, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Özbay, Y., Yazıcı, H., Palancı, M. ve Koç, M. (1999). Yardım Arama Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. **V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi**, 15-27 Eylül. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özkan, T. and Lajunen, T. (2005). Masculinity, Femininity, and the Bem Sex Role Inventory in Turkey. **Sex Roles**, 52 (1/2), 103-110.
- Patrick, S. J. (2002). Intimacy, Differentiation, and Marital Satisfaction. Ph.D. Thesis. Department of Counseling, Adult and Health Education, Northern Illinois University.
- Pinsof, W. (2002). The Death of "Till Death Us Do Part": The Transformation of Pair-Bonding in the 20th Century. **Family Process**, 41, 135-155.
- Pletchaty, M., Couturier, S., Cote, M. and Roy, M. A. (1996). Dimensional Analysis of Past and Present Satisfaction in Relation to Present Marital Satisfaction. **Psychological Reports**, 78(2), 657-658.
- Price, B. K. and Mc Neill, B. W. (1992). Cultural Commitment and Attitudes Toward Seeking Counseling Services in American Indian College Students. **Professional Psychology, Research and Practice**, 23(5), 376-381.
- Rho, J. J. (1989). Multiple Factors Contributing to Marital Satisfaction in Korean-American Marriages and Correlations with Three Dimensions of Family Life Satisfaction-Marital, Parental, and Self Satisfaction. Ph.D. Thesis. Kansas State University.

- Rickwood, D. J. and Braithwaite, V. A. (1994). Social- Psychological Factors Affecting Help-Seeking for Emotional Problems. **Social Science and Medicine**, 39, 563-572.
- Rogler, L. H. and Cortes, D. B. (1993). Help-Seeking Pathways: A Unifying Concept in Mental Helth Care. **American Journal of Psychiatry**, 150, 554-561.
- Ross, C. E., Mirowsky, J. and Ulbrich, P. (1983). Distress and the Tradional Female Roles: A Comparisons of Mexicans and Anglos. **American Journal of Sociology**, 89(3), 670-682.
- Sabatelli, R. M. (1984). The Marital Comparison Index: A Measure for Assessing Outcomes Relative to Expectations. **Journal of Marriage and The Family**, 46, 651-662.
- Sanford, K. (2006). Communication during Marital Conflict: When Couples Alter Their Appraisal, They Change Their Behavior. **Journal of Family Psychology**, 20(2), 256-265.
- Scanzoni, J. and Fox, G. L. (1980). Sex Roles, Family and Society: The Seventies and Beyond. **Journal of Marriage and The Family**, 42, 743-756.
- Shin, J. Y., Berkson, G. and Crittenden, K. (2000). Informal and Professional Support for Solving Psychological Problems Among Korean- Speaking Immigrants. **Journal of Multicultural Cunseling and Development**, 28, 144-160.
- Sibicky, M. and Dovidio, J. F. (1986). Stigma of Pyschological Therapy: Stereotypes, Interpersonal Reactions, and the Self-Fulfilling Prophecy. **Journal of Counseling Psychology**, 33, 148-154.
- Smith, A. D. and Reid, W. J. (1986). Role Expectations and Attitudes in Dual-Earner Families. **Social Contemporary Social Work**, 67(7), 394-402.
- Smith, C. J., Noll, J.A. and Bryant, J. B. (1999). The Effect of Social Context on Gender Selfconcept. **Sex Roles**. 40 (5/6), 499-512.

- Soyer, A. (2006). An Exploration of Masculinity, Femininity, Sexual Fantasy and Masturbation as Predictors of Marital satisfaction. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı.
- Spanier, G. B. and Lewis, R. A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. **Journal of Marriage and the Family**, 42, 825-839.
- Özen, Ş. D. (1992). Annenin Çalışma Durumu ve Ebeveyninin Benimsediği Cinsiyet Rolü Değişkenlerinin Çocuğun Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının Gelişimi Üzerindeki Roller. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüven, İ. E. (2001). **Ailede İletişim ve Yaşam**. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını.
- Tezer, E. (1986). Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezer, E. (1994). Evlilik ve İş Doyumu İlişkisi: İkili Çatışmalar ve Bazı Demografik Değişkenlerin Rolü. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(1), 1-12.
- Thao, D. D. (2004). Gender and Acculturation as Predictors of Attitudes Toward Seeking Professional Psychological Help Among The Hmong Community. Ph.D. Thesis. Alliant International University, California School of Professional Psychology, Fresno.
- Thibaut, J. W. and Kelley, H. H. (1959). **The Social Psychology of Groups**. New York: Wiley.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2002).
<http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=162> (2006, Kasım 5)

- Uğurlu, O. (2003). Evli Çiftlerde Cinsiyet Ayrımına İlişkin Tutumlar, Çatışma Yönetim Biçimleri ve Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı.
- Waite, L. J. and Lillard, L. A. (1991). Children and Marital Disruption. The American **Journal of Sociology**, 96(4), 930-953.
- Wilkie, J. R., Ferree, M. M. and Rateliff, K. S. (1998). Gender and Fairness: Marital Satisfaction in Two-Earner Couples. **Journal of Marriage and the Family**, 60, 577-594.
- Woodhill, B. M. and Samuels, C. A. (2004). Desirable and Undesirable Androgyny: A Prescription for the Twenty-First Century. **Journal of Gender Studies**, 13(1), 15-28.
- Wyatt, C. A. (2006). Welfare Status, Gender, and the Utilization of Marital Counseling Services. MS Thesis. Utah State University, Logan, Utah.
- Yavuz A . A . (1995). The Dyadic Adjustment Scale ; A Validation Study With a Turkish Sample. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi.
- Yıldırım, İ. (1992). Evli Bireylerin Uyum Düzeylerini Etkileyen Bazı Etmenler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, 1(4), 12-20.

EKLER

EK.1.

Sayın Katılımcı;

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programı yüksek lisans öğrencisiyim. Elinizde bulunan anket “Evli çiftlerin evlilik doyumları, cinsiyet rolleri ve psikolojik yardım arama davranışları arasında ki ilişki” isimli yüksek lisans tezine veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.

Zarfın içinde gönderdiğim bilgi formu ve ölçekleri;

- Rahatsız edilmeyeceğiniz bir ortamda, tek başınıza ve bir seferde cevaplamanızı,
- Cevaplandırırken istenileni değil, kendi durumunuza en uygun ifadeyi dikkate almanızı rica ederim.

Anket toplam 4 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde “Kişisel Bilgiler”, 2. bölümde “Yardım Arama Tutum Ölçeği”, 3. bölümde “Cinsiyet Rol Envanteri”, 4. bölümde “Çiftler Uyum Ölçeği” bulunmaktadır.

Lütfen ankete isim yazmayınız. Anketlerden elde edilecek bulgular birleştirilerek yalnız bu araştırma için kullanılacak, hiçbir kişi yada kuruma verilmeyecektir. Her bir ölçeğin başında ölçeğin amacını belirten ve cevaplayabilmeniz için ihtiyaç duyacağınız bilgileri içeren açıklamalar yer almaktadır. Size en uygun cevaplama yapabilemeniz için lütfen bu açıklamaları dikkatlice okuyunuz. Lütfen cevapsız madde bırakmayınız ve her bir madde için tek bir seçeneği işaretleyiniz. Cevapladıktan sonra zarfın içine koyup lütfen ağzını yapıştırınız. Böylece bana ulaşana kadar cevaplarınızı kimse göremeyecektir. Araştırmayla ilgili öğrenmek veya sormak istediğiniz bir şey olursa beni aşağıdaki telefon numaralarından arayabilirsiniz. Yardım ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Lütfiye ÇINAR

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

EK.2.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıdaki maddelerde size en uygun kutucuğa (X) işareti koyunuz.

1. Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐
2. Yaşınız: 20-29 ☐ 30-39 ☐ 40-49 ☐ 50-59 ☐ 60 ve üzeri ☐
3. Eğitim Durumunuz: İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek Okul ☐
Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Doktora üstü ☐
4. Çocuk Sayısı: 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6 ve üzeri ☐
5. Evlilik Süreniz: 0-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐
16-20 yıl ☐ 21 ve üzeri ☐

EK.3.

YARDIM ARAMA TUTUM ÖLÇEĞİ

Aşağıda değişik ifadeler verilmiş olup bunları cevaplandırmanız beklenmektedir. Bu ifadeleri dikkatle okuyarak, özellikle evliliğinizle ilgili sorunlarınızı hatırlınıza getirip, onlara istinaden cevaplarınızı içtenlikle vermeniz gerekmektedir. Cevaplamalarınızı aşağıda verilen derecelendirmeye göre boş kutucuğa (X) koyarak gerçekleştiriniz.

1	Hiçbir zaman	Hiçbir zaman	Çok az bir zaman	Az bir zaman	Bazen	Sık sık	Her zaman
2	Çok az bir zaman						
3	Az bir zaman						
4	Bazen						
5	Sık sık						
6	Her zaman						
1	Başkalarının kişisel-duygusal problemlerimi bilmesinden rahatsız olurum						
2	Problemlerimi arkadaşlarıma açmaktan rahatsız olurum.						
3	Psikolojik problemlerim hakkında bana yardımcı olabilecek insanlara gitmekten çekinirim.						
4	Kendime ait bir özelliğimi başkalarıyla paylaşmaktan sıkılırım.						
5	Bir insanın psikolojik konular hakkında başka insana yardımının sınırlı olabileceğine inanırım.						
6	Profesyonel eğitim görmüş olsa da kişisel problemlerimi bilmek isteyen bir kişiden çekinirim.						
7	Beni benden başka birinin anlayabileceğine inanmıyorum.						
8	Özellikle kişisel konuları doktorlar ve öğretmenler gibi yüksek eğitime sahip kişilerle konuşmaktan çekinirim.						
9	Şahsıma ait psikolojik problemlerimi başkalarının bilmesini istemem.						
10	Hayatta öyle şeyler yaşanır ki bunları başka hiç kimse ile paylaşamam.						
11	İnsanın kendisi hakkında her şeyi bilmemesi belki de en iyisidir.						
12	Başkalarının bana herhangi bir konuda tavsiyede bulunmasından rahatsızlık duyarım.						
13	Şayet uzun bir süre psikolojik bir problemle yaşarsam bir psikologa gidebilirim.						
14	Hayatımın bir aşamasında eğer duygusal bir kriz yaşasaydım, psikoterapiye giderdim.						
15	Ağır problemlerim olduğunda psikiyatriste gidebilirim.						

EK.4.

BEM CİNSİYET ROL ENVANTERİ

Aşağıdaki ifadelerin, sizin için ne oranda doğru yada yanlış olduğunu ve sizi ne oranda tanımladığını göz önüne alıp ilgili kutucuğa (X) işareti koyunuz.

1	Tamamen yanlış	Çoğunlukla yanlış	Biraz yanlış	Ne doğru ne yanlış	Biraz doğru	Çoğunlukla doğru	Tamamen doğru
1	Tamamen yanlış						
2	Çoğunlukla yanlış						
3	Biraz yanlış						
4	Ne doğru ne yanlış						
5	Biraz doğru						
6	Çoğunlukla doğru						
7	Tamamen doğru						
1	Düşünce ve inançlarını savunan						
2	Duyarlı, hassas						
3	Vicdan sahibi						
4	Bağımsız / Dilediğini yapan						
5	Sempatik						
6	Ne yapacağı belli olmayan / Sağı solu belli olmayan						
7	İddialı / Tuttuğunu koparan						
8	Diğer insanların ihtiyaçlarına duyarlı						
9	Güvenilir / İtimat edilir						
10	Güçlü kişilikli						
11	Anlayışlı						
12	Kıskanç						
13	Kendine yeten						
14	Merhametli						
15	İçten / Samimi						

EK.5.

ÇİFTLER UYUM ÖLÇEĞİ

Birçok insanın ilişkilerinde anlaşmazlıklar vardır. Lütfen aşağıda verilen maddelerin her biri için siz ve eşiniz arasındaki anlaşma veya anlaşmama ölçüsünü aşağıda verilen altı düzeyden birini seçerek belirtiniz.

hemen	Hemen hemen				Hemen
	Her zaman	her zaman	Nadiren	Sıkça	her zaman
Her zaman	anlaşırız	anlaşırız		anlaşamayız	anlaşamayız
anlaşamayız	anlaşamayız				

1. Aile ilgili parasal işlerin idaresi ...					
2. Eğlence ile ilgili konular					
3. Dini konular					
4. Muhabbet-sevgi gösterme					
5. Arkadaşlar					
6. Cinsel yaşam					
7. Geleneksellik (doğru veya uygun davranış)					
8. Yaşam felsefesi					
9. Anne, baba yada yakın akrabalarla ilişkiler					
10.Önemli olduğuna inanılan amaçlar, hedefler ve konular.....					